

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**MODERN ve POST-MODERN DÖNEM MEKÂNSAL YAKLAŞIMLARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ: ŞANDIGAR, POUNDBURY ve ORESTAD ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Derya GÜRSEL
519111004**

Disiplinlerarası Kentsel Tasarım Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet OCAKÇI

OCAK 2015

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 519111004 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **DERYA GÜRSEL**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**MODERN ve POST-MODERN DÖNEM MEKÂNSAL YAKLAŞIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: ŞANDIGAR, POUNDBURY ve ORESTAD ÖRNEĞİ**” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Mehmet Ocakçı**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Zekai Görgülü**
Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç.Dr. Hüseyin Kahvecioğlu
İstanbul Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi : **15 Aralık 2014**
Savunma Tarihi : **21 Ocak 2015**

ÖNSÖZ

Öncelikle tez yazım çalışmasını benim için eğitimin herhangi bir parçası olmaktan çıkaran ve zihin açıcı bir sürece çeviren tez danışmanım Prof. Dr. Mehmet Ocakçı'ya teşekkür ederim.

Bu süreçte gösterdikleri anlayıştan ötürü Arkitera Mimarlık Merkezi'ne, her yorulduğumda kaldıran arkadaşlarım Bahar Bayhan ve Damla Özgü Yıldız'a, bana her koşulda destek veren ve yol gösteren Fırat Arslan'a ve her zaman yanımda olmalarıyla güç bulduğum ailem Seher Gürsel ve Yeşim Gürsel'e teşekkür ederim. Babam, Yalçın Gürsel'e, kurduğumuz hayaller için sonsuz teşekkürlerimle...

Ocak 2015

Derya GÜRSEL
Şehir Plancısı

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	xi
SUMMARY	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Çalışmanın Amacı	2
1.2 Çalışmanın Yöntemi, Kapsamı ve Sınırları.....	3
2 MODERN ve POST-MODERN KENTSEL TASARIM YAKLAŞIMLARININ DÖNEMSEL OLARAK İNCELENMESİ	5
2.1 Modern Dönem Kentsel Tasarım Yaklaşımları	5
2.2 Post-modern Dönem Kentsel Tasarım Yaklaşımları	11
2.3 Bölüm Sonucu.....	18
3 DÖNEMSEL YAKLAŞIMLARIN KENTSEL TASARIM PRATİKLERİ ÜZERİNDEN ARAŞTIRILMASI	19
3.1 Modern Dönem Örneği: Şandigar (Chandigarh)	19
3.1.1 Planlama ve Kentsel Tasarımın Tarihsel Gelişim Süreci.....	19
3.1.2 Planlama ve Kentsel Tasarım İlkeleri	22
3.1.3 Eleştiriler	35
3.2 Post-modern Dönem Örneği: Poundbury Kenti	35
3.2.1 Planlama ve Kentsel Tasarımın Tarihsel Gelişim Süreci.....	36
3.2.2 Planlama ve Kentsel Tasarım İlkeleri	37
3.2.3 Eleştiriler	50
3.3 Post-modern Dönem Örneği: Orestad Kenti.....	51
3.3.1 Planlama ve Kentsel Tasarımın Tarihi Gelişim Süreci	51
3.3.2 Planlama ve Kentsel Tasarım İlkeleri	53
3.3.3 Eleştiriler	65
3.4 Bölüm Değerlendirmesi	66
4 SONUÇ	79
5 KAYNAKLAR	81

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3.1 : Le Corbusier'nin (1951) çizimi, Meclis Sarayı ve Himalayalar	20
Şekil 3.2 : Le Corbusier, plan direktörü Andre Mairaux Sunumu.....	21
Şekil 3.3 : Le Corbusier, Sektör 17 Eskizleri	23
Şekil 3.4 : Sektör 17	23
Şekil 3.5 : Sektör 17	23
Şekil 3.6 : Sektörlere Dağıtılan Nüfus Oranları.....	25
Şekil 3.7 : Şandigar Planı İlk Aşaması	26
Şekil 3.8 : Sektörler içinde görülebilecek farklı konut tipleri	27
Şekil 3.9 : Sektörler içinde görülebilecek farklı konut tipleri	27
Şekil 3.10 : Sektörler içinde görülebilecek farklı konut tipleri	28
Şekil 3.11 : Sektörler içinde görülebilecek farklı konut tipleri	28
Şekil 3.12 : V6 yollarından bir örnek	30
Şekil 3.13 : Yapıların oluşturduğu bütün.....	32
Şekil 3.14 : Yapıların birbirine olan konumları.....	32
Şekil 3.15 : Meclis Binası, Ofisler ve Mahkeme Salonu.....	32
Şekil 3.16 : Açık El Heykeli	34
Şekil 3.17 : Leon Krier (1988), Çok merkezli kent Poundbury.....	37
Şekil 3.18 : Poundbury, Aşama 1, Genel Görünüş	38
Şekil 3.19 : Brownsword Hall	39
Şekil 3.20 : Poundbury, Organik Kent Dokusu	40
Şekil 3.21 : Poundbury	41
Şekil 3.22 : Poundbury	41
Şekil 3.23 : Poundbury'de Organik Yol Dokusu ve Trafiğin Engellenmesi	42
Şekil 3.24 : Poundbury Kent Merkezi'nden Bir Görüntü.....	43
Şekil 3.25 : Poundbury Kent Merkezi'nde siluet.....	44
Şekil 3.26 : Leon Krier, Poundbury Aşama 1, Mekansal Çeşitlilik Eskizi	44
Şekil 3.27 : Leon Krier, Çok Merkezli Kentler	45
Şekil 3.28 : Leon Krier, (1988) Kent içinde Kentler	46
Şekil 3.29 : Poundbury Alt Merkezlere Erişim Mesafeleri	47
Şekil 3.30 : Poundbury Karma Kullanım Alanları	48
Şekil 3.31 : Leon Krier, Poundbury'de parselizasyon örnekleri	49
Şekil 3.32 : Orestad Konum	52
Şekil 3.33 : Amager Faelled Koruma Alanı, Orestad.....	53
Şekil 3.34 : Orestad Planı	54
Şekil 3.35 : Orestad Kuzeyden Bakış	55
Şekil 3.36 : Konser Salonu, Jean Nouvel Tasarımı	56
Şekil 3.37 : Orestad Sud	57
Şekil 3.38 : Orestad City, Metro İstasyonu	58
Şekil 3.39 : Orestad VM Evi	61
Şekil 3.40 : Orestad, Tietgen Öğrenci Yurdu	62
Şekil 3.41 : Orestad Koleji	62
Şekil 3.42 : Orestad North	63
Şekil 3.43 : Orestad Sud	64
Şekil 3.44 : Şandigar, Poundbury, Orestad; Bölgeleme Çalışması	67
Şekil 3.45 : Şandigar Uydu Görüntüsü	68
Şekil 3.46 : Orestad Uydu Görüntüsü.....	69

Şekil 3.47 : Poundbury Uydu Görüntüsü.....	69
Şekil 3.48 : Şandigar, Poundbury, Orestad, Bölgeleme.....	70
Şekil 3.49 : Şandigar, Poundbury, Orestad, Alt merkezler.....	71
Şekil 3.50 : Şandigar Cephe Kontrol Örnekleri.....	71
Şekil 3.51 : Şandigar, Konut Alanlarından Bir Örnek.....	71
Şekil 3.52 : Poundbury Farklı Yükseklikte Konut Tipleri.....	72
Şekil 3.53 : Şandigar-Poundbury-Orestad, Hiyerarşi	73
Şekil 3.54 : Şandigar-Poundbury-Orestad, Yapı Adası Analizi	74
Şekil 3.55 : Şandigar, Farklı Sektörlerden Konut Tipi Örnekleri.....	75
Şekil 3.56 : Poundbury, Sosyal Konut-Özel Konut Örnekleri Biraradılığı.....	75
Şekil 3.57 : Le Corbusier, Ville Radieuse (1930).....	76
Şekil 3.58 : Orestad Tramvay Yolu Üzerinden.....	76

MODERN ve POST-MODERN DÖNEM MEKÂNSAL YAKLAŞIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: ŞANDIGAR, POUNDBURY VE ORESTAD ÖRNEĞİ

ÖZET

Kentler, tarihsel süreçte üretim ve toplumsal mekanizmaların şekillendirdiği mekanlardır. Sosyal, ekonomik ve teknolojik kırılmalara tanıklık eden ve beraberinde biçimlenen mekanlar, insanlığın ideal kent arayışının da sembolüdür.

Üretimin birikim alanı olan kent, aynı zamanda bir düşünce alanı da olmuştur. Bu düşünce alanını düzenleme disiplini olarak kentsel tasarım da “iyi”yi aramış, toplumun içerisinde bulunduğu konjonktüre uygun mekansal yaklaşımlar üretmiştir.

"Üretilen düşünce" bazen zamana ve mekana paralel olmuş, bazen de zamanın ve mekanın ötesine geçmiştir. Kentlerin üretim ve düşünce ile olan ilişkisi bu anlamda diyalektik bir süreçtir. İşte bu yüzden kentsel tasarım yaklaşımları ve mekansal yansımaları, dünya durdukça tartışılacaktır.

Tez çalışmasının amacı dönemsel yaklaşımların ve ortaya konulan ilkelerin mekanda bıraktığı izleri tartışmaya açmak olarak belirlenmiştir.

Çalışma öncelikle modern ve post-modern kentsel tasarım yaklaşımlarının, tarihsel gelişimini ele almış, dönemlerin ortaya koyduğu mekansal ilkelerin tespitini yapmıştır. Bu bağlamda modern dönemde öne çıkan “belirlemecilik, standartlaşma, bütünsellik, homojenlik ve ulus devlet” kavramlarına karşı; post-modern dönemde “bağımsallık, esneklik, parçacılık, heterojenlik ve küresel sermaye” kavramlarının, dönemlerin mekânı biçimlendirme yaklaşımları olarak belirlediğinin tespiti yapılmıştır.

Tespiti yapılan kavramlara bağlı olarak üçüncü bölümde; modern ve post-modern dönemde tasarlanan üç farklı örnek üzerinden, bu yaklaşımların yansımaları değerlendirilmiştir. Modern dönem örneği olarak Şandigar kenti, post-modern dönem kentleri olarak da Poundbury ve Orestad kentleri ele alınmıştır.

Şandigar kentinde modernizmin bütün mekansal yaklaşımları gözlenmiş, Poundbury ve Orestad kentlerinde ise post-modern kentsel tasarım yaklaşımlarının yanı sıra modern döneme ilişkin izler bulunmuştur.

Sonuçta yapılan değerlendirmede yaklaşımların mekânda farklı düzeyde etkilerinin olduğu görülmüş, dönemsel tasarım yaklaşımlarının mekânsal yansıma bulduğu tespit edilmiştir.

A REVIEW ON MODERN and POST MODERN SPATIAL APPROACHES: CHANDÍGARH, POUNDBURY and ORESTAD

SUMMARY

Cities have always been formed by production and social systems. Also been a reflection area of social revolutions and all break points of historical process, which makes urban space; the place of wonder of mankind. It is commonly held on: produce for good and better places according to socio-economic context but not always been successful on implementation. So “idea have been produced” not always go forward to the “idea that have been designed”.

This study examines footprints of modern and post modern design to understand the impacts of design approaches on urban space.

To support hypothesis, research tries to understand the progress of modern and post modern thought on space and tries to explore linkage between typology and urban diversity. Exploring this linkage provides a better understanding of where urban design stands as a profession in the context of globalization in 21st century.

These issues are evaluated in four chapters which are “Introduction”, “Modern and Post Modern Urban Design Approaches in Historical Context”, “Examination of Urban Design Approaches: Fieldwork on Urban Design Practices”, “Outcome”.

The Introduction part of the study introduces the aim, the scope and the method. Second chapter begins with discussion about modern and post-modern urban design approaches. It's been examined that socio-economic developments caused common and spatial changing process, which has been called modernization and formed every parameters of life. Even if Modernization was so up to shape the society, it seemed unable to solve problems and has been criticized with being so totalitarian. Some intellectuals have attempted to new way of searching.

After drawing a historical frame with analyzing each important planning and urban design principles in terms of their affects on urban space, it's been concluded that; modern urban design thinking is based on “determinism, standardization, totality, homogeneity and nationality”. Critics that modern urban design faced, shaped post modern urban thinking. Post-modernism have always seemed an alternative of modernism and is a rejection of totality. It emphasises the benefits of diversity. At the end, post-modern situation has emerged and it accepted contextuality, pluralism, localization, diversity and liberty instead of determinism, standardization, totality, homogeneity and nationality of modern view.

Third chapter aims a better understanding about reflections of urban design principles on urban space. With discussing the outcomes of the second chapters concepts and the principles that stated as “periodical” three urban areas have been selected to examine hypothesis. As an example of modern period Chandigarh from India have been selected. As an example for post modern period Poundbury from England and Orestad from Denmark has been selected. The reason that there are two examples from post modern period is; post modern urban design have different

representations. So it haven't been possible to find certain one to state as an post modernist city which equals to Chandigarh, the city that symbolizes modern urban design thinking.

Examination of Chandigarh asserted that, totality in urban design was highly perceived in modernist city because of the zoning principals. Running as a life control system, zoning have designed the macroform of city and the citizen's twenty four hours. This determinist aspect have, also formed the public spaces which has no connection with Indian context. It also been concluded that with architectural control system; the standardization is highly ruling the urban pattern.

Poundbury, England has been selected as post modern urban area. Poundbury is one of the first examples of new urbanism movement. The contextuality of design concept; which primarily emphasized by old English architectural style, forms urban pattern. Poundbury also been highlighted with its flexible plan and architectural pattern which aims to create unique urban landscape. It also been analysed that with its hierarcihal system that Leon Krier uses to describe the city, resembles monocentric urban models and zoning principals.

The other example is Orestad from Kopenhagen. From the very start of Denmark famous Fingerplan, Orestad is part of TOD area. Urban pattern has been divided into four district which has different functional characters. Pattern presents a similar structure as zoning plans do, which divide urban functions into different zones. It also examined that, even with unconditional architectural styles, there is a sense of homogeneity in place.

At the end of this chapter, three urban areas been compared by basic approaches which been staten in second chapter. So the reflexions of determinism/contextuality, totality/diversity, standardization/pluralism, homojenity/heterogeneity and nationality/liberty has been criticized over Chandigarh, Poundbury and Orestad. It's been detected that Chandigarh and Orestad have similar zoning principals which divides city into functional areas. Opposite from all, Poundbury have mixed use areas and design certainly treated land more fragmental.

Another approach; totality and unity can be perceived easily in Chandigarh from urban space and also be easily understood by city's anatomic idendification by Le Corbusier. Chandigarh's macroform has been determined according to Corbusier's thought of unity, and urban element are working as piece of an one big system. But opposite from Chandigarh both Poundbury and Orestad's design have segmental understanding of space. Also the implementation of design process of post modern period examples, which look urban space as pieced and makes different design groups to deal with it makes it even more clear.

Standardization and pluralism is another concept which been analyzed on case areas. The formal spatial organization of fordist production and it's periodical term, modern city took shape as same as the production does. Connected social and production area, transition hubs which feeds the system and one urban core that is the place city is showing its plus value. As we discuss on Chandigarh, one urban core, standart production areas and strong linkages can all be seen. Besides, in Pounbury even if design tried to break down the standardization in land, fixed path distances, minimum necessity rates and hiyerarcical city center system are shaping the macroform again make it more dependent to Dorset and acting in monocentric way.

Areas also represents different characteristics on homojenity/heterogeneity. It came

out on fore in Chandigarh that idea of one universal good, has shaped the space with the idea of unity and similarity. As a result, architectural promenads which been made of similar blocks, long roads confined with same function has shown up. So both urban and social space have homogenous character. It's remarkable that Orestad been detected as "becoming more homogenous" despite all its architectural variety. Because the architectural landscape is becoming more competitor, even a house project can compete with an concert hall in Orestad and this kind of production is creating unidentified spaces. Also the social groups that can afford to live in is been detected as one of the facts of social homogeneity.

In conclusion, hypothesis have been proved. Urban design practices represents approaches of their time. Also it has been detected that, its impossible to state; post modernism is a total disenaggenment from modernism. With acceptance of; design thinking is dynamic process, it should be staten that; modernism is still in progress, in post modern period.

1. GİRİŞ

Mekanın değişim sürecini anlamak, onun büründüğü temsilleri çözmek, farklı katmanların çözülmesi ile mümkün olabilmektedir. Bu süreçte kentler, eşitlik kavramının tartışma alanı, tartışmanın varoluş sebebi ve eşitlik için çaba gösterilmesi gereken bir alan haline gelmiştir. Çünkü kent olgusu ve kentsel alan eşit paylaşılammaktadır.

Kentin bir meta olarak paylaşılması süreci toplumsal ayrışmayı tetikledikçe, toplum içerisindeki birey tanımı önem kazanmıştır. Dolayısıyla dünya tarihinde yaşanan kırılma noktaları ve ekonomik dönüşümler “birey” olgusunun evriminde önem taşımaktadır. Bu ekonomik kırılmalar, kronolojik olarak insanın toplumu anlama çabasında kentsel tasarıma bakışını da değiştirmiştir.

Tasarım sürecinde katılımcı bir sürecin işlediği, sonuç ürünün farklı kimliklere temsil imkanı sunduğu heterojen mekanlar ise bugünün ideal kentsel mekanını oluşturur. Fakat bugün hala, gelenekselin bu kavramlar açısından eksikliğine vurgu yaparcasına yeni bir yapılanma içerisine girmiş kentte, kamusal alanlar yeterince kullanılamamakta, mekansal güvenlik önlemleri arttırılmakta, özel mülkiyete imtiyazlar tanınmakta ve hatta mekanın kullanıcısı üzerindeki dikte edici rolü teknoloji ile artmaktadır. Dolayısıyla üretilen yeni mekânsal yaklaşımların, 21.yy ile ortaya çıkan toplumsallığa tam olarak çözüm üretmediği gözlemlenmektedir.

Toplumsal ilişkileri düzenleme aracı olarak kentsel tasarım ise yine bu düzen için çözüm üretme çabası içerisinde. Tarihsel süreçte kentsel tasarımın üretim pratiğini anlamak, sorunlara getirdiği ilkesel çözümlerin analizini yapmak, tasarım yaklaşımlarının mekanda ne denli yansıma bulduğu, ilke/pratik arasında kurulan başarı/başarısızlıklarının nedenlerinin tespitini yapmak bugün disiplinin, serbest piyasa ekonomisi içerisindeki rolünü tanımlamak bu nedenle önem taşımaktadır.

1.1 Çalışmanın Amacı

Tarihsel süreç boyunca kentler, üretimin ve toplumsal mekanizmaların şekillendirdiği mekanlar olmuştur. Bu yerleşimler insanoğlunun yaşadığı en güçlü dönüşümlerin temsilleri olduğu gibi toplumların düşünce yapılarının da birer sembolüdür. Dolayısıyla kentsel mekan, kimi zaman üretimin tezahürü, kimi zaman da tahayyülüdür.

Bu yerleşimlerin üretim ve düşünce ile olan ilişkisi bazı kesitlerde, sosyo-ekonomik-teknolojik devrimler kente kendi soy-isimlerini vermiş olsalar da kimi zaman “üretilen düşünce”, üretilen mekanın ötesine geçmiştir. Dolayısıyla kentsel mekanın eş zamanlı yaklaşım ve üretim grafiği, tartışılması gereken bir olgu olarak belirmektedir.

Kentsel mekanın üretim sürecinde ortaya çıkan ilkelerin/metinlerin/yaklaşımların bu anlamda ne denli belirleyici olduğu da bir üst başlık olarak öne çıkmaktadır.

Israrcı ilkelerin ve kimisi için dogmatik bir tasarım yaklaşımının temsili; modern kent ise, ilke-pratik dengesi üzerinden başarı gözetten bir bağlama oturduğundan bu tartışma açısından önemli bir inceleme konusudur.

Post-modernizmin mekansal üretimi, post-modern kentin temel ideali modernizmin “homojen kent” idealine karşı “heterojen kent”tir. Fakat günümüzde çok uluslu şirketlerin güçlü bir aktör olduğu mekansal düzende, talep edilen çok fonksiyonlu kentsel yapılanmada sistem, kendi homojen toplumsal yapısını üretir. Dolayısıyla post-modern kent de heterojenlik idealinden uzaklaşmaya başlamış, süregelen ekonomik konjonktürün talep ettiği tasarım, mekanda homojen yapılanmaları doğurmuştur. Post-modern kentin, ilkesel yaklaşımlarının ne denli kavramsallaştırılabildiği ve ilkelerin ne denli uygulanabilir olduğu, çağdaş kentsel mekanı bu tartışmaya dahil etmektedir.

Bu bağlamda çalışmanın amacı; dönemsel yaklaşımların ve ortaya konulan ilkelerin mekanda bıraktığı izleri tartışmaktır.

Hipotez: Modern ve post-modern dönemlerde tasarlanan kentsel mekanlar, dönemlerinin temel yaklaşımlarını yansıtır.

Çalışma;

- Modern ve Post-modern dönem mekânsal söylemleri pratikte ne kadar başarıya ulaşmıştır?
- Kentte arazi kullanımı, doku ve mimari form farklılıkları homojen/heterojen kentsel mekanlar yaratır mı?

sorularına, homojen/heterojen, bütüncül/parçacıl söylemleri ile ilkesel farklılıklar içeren, modern ve post-modern dönemi temsil eden tasarım örnekleri üzerinden cevap arayacaktır.

Dolayısıyla; tasarım ürününün, dönemsel yaklaşımları ne kadar yansıttığı, döneminin özelliklerine bağlı olarak değerlendirilecek, iki bileşen arasındaki ilişki ve kopukluğun sebeplerinin tespiti yapılacaktır.

1.2 Çalışmanın Yöntemi, Kapsamı ve Sınırları

Literatür taraması çalışmada veri toplama yöntemi olarak kullanılacak, modern dönem ve post-modern dönemde kentsel mekan tasarımında homojenlik/heterojenlik kavramlarının nasıl yer bulduğu incelenecektir.

Çalışmada ayrıca, modern ve post-modern dönemden seçilen, ve dönemin yaklaşımlarını en iyi temsil ettiği düşünülen örnekler, analitik şehircilik yöntemleri kullanılarak sınanacaktır.

- Arazi kullanım biçimi
- Doluluk boşluk düzeyi
- Parsel büyüklükleri
- Kat yükseklikleri
- Yol en kesitleri
- Yapı-bina cephe öngörünümleri
- Bina kütleleri ve biçimleri başlıklarında analizler yapılacaktır.

Bu bağlamda, çalışmanın kavramsal sınırlarını: modernite ve post-modernitenin en temel yaklaşımlarından olan homojenlik/heterojenlik, bütüncül/parçacılık oluşturacaktır.

Çalışmanın yapısal sınırlarını ise seçilen üç örnek oluşturmaktadır. Modern kentsel tasarım yaklaşımlarını en iyi şekilde yansıttığı gerekçesiyle modern döneme örnek olarak Chandigarh (Şandigar) seçilmiştir. Post-modern kentsel tasarım

yaklaşımlarının tamamını temsil eden tek bir örnek bulunamadığından ve post modernizmin farklı kavramsal modeller ile ilişkilendirilmiş olmasından ötürü, post-modern kentsel tasarım pratiğine ilişkin; Poundbury ve Orestad olmak üzere iki kent ele alınmıştır.

Modern kentsel tasarım ilkelerinin kentsel mekana yansıma düzeyinin ölçümü, Şandigar kenti üzerinden yapılacaktır. Şandigar, modernizmin en temel özelliklerinden bütüncül bakış açısını ve homojen kent dokusunu yansıttığı gerekçesiyle seçilmiştir.

Post-modern kentsel tasarım ilkelerinin kentsel mekanda yansımaları; yeni kentleşme akımının ilkelerinin gözetildiği Poundbury ve TOD (Transit Oriented Development) ilkelerinin gözlendiği Orestad kentlerinde yapılacaktır. Bu kentler, post-modernizmin güncel tasarım anlayışını yansıttıkları gerekçesiyle seçilmiştir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde çalışmanın amacı ve yöntemi açıklanacaktır. İkinci bölümde, kentsel tasarım yaklaşımının dönemsel olarak değişimi, modern ve post-modern dönemlerde değerlendirilecektir. Üçüncü bölüm ise modern ve post-modern döneme ait üç farklı kentin, tasarım anlamında ortaya koyduğu ilkelerin mekana ne kadar yansıdığının tespiti, analitik şehircilik yöntemleri kullanılarak sınanacaktır. Sonuç bölümünde, kavramsal tespitlerin analizi yapılarak, kentsel tasarımda ortaya konan yaklaşımların pratikteki sonuçları tartışılacaktır.

2 MODERN ve POST-MODERN KENTSEL TASARIM YAKLAŞIMLARININ DÖNEMSEL OLARAK İNCELENMESİ

Tezin bu bölümünde modern ve post-modern kentsel tasarımın tarihsel gelişim süreçleri incelenecek, bölüm sonucunda dönemsel olarak ortaya konan yaklaşımların tespiti yapılacaktır.

2.1 Modern Dönem Kentsel Tasarım Yaklaşımları

Modernizm bir aydınlanma projesi olarak ortaya çıkmış ve süreç içerisinde değişikliklere uğramıştır. Skolastik bakış açısına karşı doğan akılcı yaklaşım, insan düşüncesini dinin baskısından kurtararak özgürleştirme işlevi görmüştür (Aslan ve Yılmaz, 2001).

Bir süreç olarak bakıldığında Rönesansın getirdiği aydınlanma, sanatın ve mimarinin yüceltilmesi, ahlak, bilim ve estetik alanlarının birbirinden ayrılması, pozitif düşünce ve teknolojik gelişmelerin başlaması olarak ele alınmaktadır. Aydınlanma gerçeğinin nesnel olarak kurulabileceğini kabul etmektedir. Bu kabul doğa ve sosyal bilimlerde tam olarak sağlanamasa bile yaklaşılacak bir temsili işaret etmektedir. Dolayısıyla evrensel bir gerçek ve doğrunun varlığından bahsedilmektedir. Bu kabuller ışığında, aydınlanma projesinin, ahlaka, bilime ve sanata bakışı aslında insan aklına güvenerek daha özgür ve eşitlikçi toplumların oluşabileceğini ileri sürmektedir (Aslan ve Yılmaz, 2001).

Modernizmin temelinde de aydınlanma projesinin temelinde yatan, doğa bilimleri ve sosyal bilimlerde evrensel bir gerçeğin varlığı kabulü yatmakta ve toplumların ilerlemesi evrensel bir amaç olarak kabul edilmektedir. İnsana artan bu güven ve öngörülen evrensel ideal, öncü, elit, bilim insanları, plancılar, yol göstericiler ve meslek alanlarının ortaya çıkması ile sonuçlanmıştır.

Tekeli'ye (2009) göre, modern toplumu gelenekselden ayıran özellikler; hızlı değişim, bu değişimin bütün yeryüzünü kapsamı ve kendine özgü kurumsal yapılar geliştirmesidir. Bu toplumdaki üretimde organik olmayan enerji üretim

kaynakları kullanılmakta, ürün metalaşmakta, ücretli emek ortaya çıkmakta ve ulus devlet doğmaktadır.

Henüz 1765 yılında James Watt tarafından bulunan buharlı makinelerin kullanımı ile başlayan endüstrileşme süreci, kentlerde sosyal, ekonomik, fiziksel birçok değişime neden olmuştur. 1830'dan sonra yoğunlaşan demiryolları, geçtikleri yerleri yeni endüstri bölgelerine dönüştürmüşlerdir. Endüstriyel eylemlerin belirli yerlerde toplanması sonucu yeni kentler kurulmuştur, buna paralel olarak kentlere doğru yoğun bir nüfus akışı yaşanmıştır. Tarımsal üretimde yöntem değişiklikleri ise, kırsal alanda işgücü fazlalığına sebep olmuş, aynı zamanda kentte artan sermayenin bir çekim gücü haline gelmesiyle kırdan kente göçü arttırmıştır. Kent, toplumsal yapıda merkez konumuna gelmiştir (Benevolo, 1971).

Endüstri devrimi ile artan seri üretim ve standartlaşma, sosyal ve ekonomik boyutlarda büyük sonuçlar doğurmuştur. Fabrika sistemlerinde yapılan değişiklikler ile dönüşen ekonomik yapı, toplumsal yapıyı hem üretici hem de tüketici açısından etkilemiştir. Üreticinin karının, genel refahı arttıran bir unsur olarak belirginleşmesi, bir ulusal sermaye olarak algılanması, üretim ve ticaretin tümüyle arz-talep ilişkilerine bağlı olmaya başlaması “...en saf biçimiyle kapitalizmdir” (Roth, 2000). Ayrıca soyundan ötürü değil, maddi birikimi ile gücünü ekonomiden alan yeni bir toplumsal sınıfın varlığı: kent “burjuvazisinin” doğuşu da toplumsal yapının bu dönemde geçirdiği önemli dönüşümler içerisinde (aktaran; Birol, 2006).

Kırdan kente yönelen yoğun göç, dağınık sanayi bölgeleri ve karşısında halen yetersiz altyapı; endüstri kentlerinin sosyal yapı, organizasyon ve form ile karakterize edilmesine neden olmuştur. Ulaşım imkanlarının yetersiz oluşu, işçilerin merkezde bulunan fabrikaya yakın olmak adına kent merkezindeki konut alanlarına yerleşmesi, geçmişten farklı bir kentsel doku oluşturmuş; kent merkezinde orta sınıır yer alırken, burjuva kent dışındaki banliyölere yerleşmiştir. Bu bağlamda, gelişmiş bir endüstri kentini tanımlayan temel öğeler; MIA alanı, konut alanları ve kamusal alanlar olarak gösterilebilir. Toplumsal yapının bu hızlı dönüşümüne mevcut mekânsal stok yetersiz kalmış, gelen bu göç, kentlerde olumsuz ve düzensiz yaşam koşullarına neden olmuştur (Ersoy, 2008).

Fabrika, ulaşım ve bakımsız kentler erken modernin üç temel unsuru olarak gösterilmektedir. Dolayısıyla dönemin kent modelleri de bu üç temel unsurun

ilişkinini düzenlemek üzerine kuruludur. Bu unsurlar arasındaki ilişkinin yarattığı mekânsal sorunlar, işçilerin barındığı konutlar ve yaşam alanları başta olmak üzere farklı alanlarda gün yüzüne çıkmıştır. Bu sorunlara yönelik başlıca çözüm önerileri; Ebenezer Howard (1898), tarafından ortaya sunulan düşük yoğunluklu Garden City ve Tony Garnier'nin (1901), Endüstri Kenti çalışmaları olarak gösterilebilir. Döneme dair diğer önemli bir teori Howard'ın çalışmalarından esinlenen Unwin ve Parker'ın (1912) Nothing Gained by Overcrowding çalışmaları olmuştur (Birol, 2006).

Çalışmalar kentin fonksiyonel bazı sorunlarına niceliksel çözümler getirmiş olsa da kentte sınıfsal çatışmalar nüfusa bağlı olarak artışını sürdürmüştür. Bir çalışma merkezi ve konut alanları arasında tanımlanan mekânsal üretim sürecinde kullanıcılar arasında oluşan gerilim, kenti sosyal ayrışmanın bir sembolü haline getirmiştir.

Goodchild'a (1990) göre, kentsel tasarım bir mekânı tariflemenin de ötesinde, reformun bir enstrümanı haline gelmiştir. Sosyal ayrışmanın önüne geçilmek amacı ile farklı kentsel tasarım çalışmaları yapıldığını da söylemek mümkündür. Roulier'e (2009) göre, 19.yy'da Frederick Law Olmsted'in yaptığı peyzaj çalışmaları bu alanda örnek olarak gösterilebilir. Amerikan peyzaj mimarı Frederick Law Olmsted'in genç Amerika'nın temsil ettiği demokratik ilkelerin mekânsal yansımalarını arayan çalışmaları dönem burjuvazisini ve endüstri kentlerini de etkilemiştir. Özellikle New York'ta bulunan ve Olmsted tarafından tasarlanan Central Park projesi mimar tarafından bir demokrasi alanı olarak tanımlanmaktadır (Rybczynski, 2003).

Roulier'in (2009) aktarımına göre Olmsted, demokratik mekânın üç temel özelliğini şu şekilde tanımlamaktadır:

- Mekân kullanıcısına gurur veren ve onların kimliğini yansıtan bir alan olmalıdır.
- Kullanıcıların doğa ile ilişkisini kuvvetlendirmeli, onların ahlaki değerlerini yükseltmelidir.
- Çok katmanlı, herkesin kullanabileceği, buluşabileceği, hiçbir sınıfın olmadığı bir alan olmalıdır.

Olmsted'in önerisi, modernitenin özünü oluşturacak eşitlik kavramlarının temelini atmakta ve endüstri kentinin başlıca sorunları arasında yer alan sıkışıklık ve sosyal ayrışma problemlerine eleştirel bir bakış sunmaktadır (Roulier, 2009).

Karl Marx ve Engels de endüstri kentini bir ayrışma ve sosyal çatışma mekânı olarak tariflemektedir (aktaran; Şengül, 2001). "Kent bir yanda içinde barındırdığı

potansiyeller nedeni ile kutsanırken, diğer yanda neden olduğu sorunlar ve sefalet nedeniyle eleştirilmektedir. Fakat bu değerlendirmeler bir çelişki taşımaz. Çünkü her toplumsal olgu gibi kent mekânı da diyalektik bir nitelik arz etmektedir,” (Şengül, 2001). MIA (Merkezi İş Alanı) alanı çevresinde halka şeklinde çevrelenmiş işçi konutları ve onun çevresinde ikinci halka şeklindeki banliyölerin oluşturduğu bir yapı doğurduğuna dikkat çekmişlerdir.

Kent üzerinde artan bu nüfus ve sosyal baskı, modernistlerin kentleri şekillendirme biçimlerini de değiştirmiştir. Erken dönemde kentsel ölçeğe sınırlı bir alan olarak bakan tasarımcılar, artan standartlaşma, üretim kapasitesi ve beraberinde sermayenin ulusal bir değer haline bürünmesi ile kentsel planlama işini de ulusal bir stratejiye dönüştürmüşlerdir. Tam bir kaos ortamına dönüşen kent mekânını yeniden düzenleme, kötü yönlerinin sökülüp atılması, kentlerin yeniden şekillenmesi anlayışı 19.yy’ın ikinci yarısı ile 20.yy’ın ilk yarısında temel bir öneme sahiptir (Goodchild, 1990).

1930'lara uzanan süreç, kentsel çöküntü alanlarının arındırılmasıyla sonuçlanmıştır. Abercrombie'ye (1935) göre, “Hedeflenen, sadece kötü için iyi evler tasarlamak olmamalıdır. Gelecekte yaşanacak bütün gelişmeleri ve yeniden düzenlemeleri etkileyecek kapsamlı planlar yapılmalıdır.”. Modernizm, sentetik kentler yaratma arzusuyla düzen, homojenlik, tek düzelik, süreklilik ve bütünlük anlayışını benimsemeye başlamıştır. Bu sentetiklik, hem çöküntü alanlarından kurtulma, hem de kentin artık kendi kültürünü yaratması olduğundan bir sosyo kültürel hareket olarak da görülebilir (Goodchild, 1990). Yapılan mekânsal düzenlemeler aynı zamanda gelenekselden hiçbir iz bırakmamak adına da kesin bir yöntem olmuştur. Çünkü modern mimari felsefe, ideal kent kavramı bağlamında mükemmellik ve netlik aramaktadır. Dolayısıyla bir toplumsal standardizasyon olarak da görülebilecek olan modernizm, mekân ile geçmişten gelen bütün bağları kopararak yeni bir kültür yaratmayı, yeni mekânsal bir proje ile elde etmek istemektedir. “Bu gelişmeler doğrultusunda dönemin ‘sentetik kentler’ yaratmak arzusu, kapitalist sistemin çelişkilerini çözebilecek, barındırdığı birimsel bütünlük ve düzeni sağlayabilecek evrensel bir forma dönüşmeye başlamıştır.” (Goodchild, 1990).

Modernizmin bu yaklaşımını anlatan en iyi örneklerden biri Haussmann’ın Paris çalışmaları olmuştur. “Modernizm bütün yıkıcı yüzünü bu uygulamalarda göstermiştir” (Tekeli, 1995). Eski kentsel dokunun tamamen yıkılıp, düzenli, merkez

odaklı, doğrusal hatlara sahip kentler yaratma projesi, modernizmin ideal kent ve ideal toplum öngörüsü ile bağdaşmaktadır. Aynı zamanda proje, modernizmin “yaratıcı yıkım” ideali ile de örtüşmektedir.

İnsanda evrensel arayan mimarlar, özelden genele rasyonalist bir tavır ile kent yaşamını tariflemekte ve aklın tartışmasız üstünlüğünü, tasarımın temeline koymaktadırlar. Bu tavır, bazı kavramların kente iyice girmesi ile sonuçlanmıştır. Modern dönemde kenti bir proje olarak almaya başlayan disiplin, bir evi nasıl tasarlıyorsa aynı mantık ile ilerlemeye devam etmektedir. Modern mimarinin başlıca isimlerinden Frank Lloyd Wright, ”Modern yapı eskiden olduğu gibi birbiriyle çelişen bir sürü küçük şeyin bir koleksiyonu olmak yerine, tek bir büyük şey,” (aktaran: Karakurt, 2006) diyerek, modern planlamanın bütüncül bakış açısına vurgu yapmakta ve işlevsiz olan, bütünlüğü bozacak her şeyi, saf dışı bırakmaktadır. Dolayısıyla modernite ile birlikte mimari düşünce biçimi, mimari nesneden, kenti bir bütün olarak okuma yönünde değişmiştir.

İşlevin herşeyden önce geldiği düşüncesinden hareketle modernistler, insana ve topluma en iyi hizmet edeceklerini düşündükleri tasarımları evrensel bir form içerisinde sunmuşlardır. Evrensel form ve modern kent planlama ilkelerini ortaya koyan Uluslararası Modern Mimarlar Kongresi’nin (CIAM), 1933 tarihli Atina Bildirgesi de bu anlamda önem taşımaktadır (Tekeli, 1995). Functional City isimli kongrede yayınlanan ve modern dönemin ileriki otuz yılının temel çizgilerini belirleyen bildirgenin ana tartışma konuları olan; evrensel çözümler ve yöreselliğin ortadan kalkması, aynılaşmış mekânlar, teknolojinin ilerlemesi, kentin fonksiyonel olarak üç bölgeye ayrılması oluşturmaktadır. Bu bölgeler kentin “doğasından gelen; konut, rekreasyon ve çalışma” alanları olarak belirlenmiştir. Kongre ardından artan kent içi zonlama uygulamaları modernistlerin kente belirlemeci ve işlevsel bakış açısını da arttırmıştır. Konut alanları modernistler için “iş dışında kalan zamanda barınılacak yer”dir. Le Corbusier (1920) konut alanlarını; “konut bir barınma makinasıdır,” diyerek tanımlamıştır.

Modern dönem için belirleyici tarihsel olaylardan biri de 2. Dünya Savaşı olmuştur. Savaşın ardından enkaz halindeki kentleri yeniden canlandırmak ve aynı zamanda ekonomiye hayat vermek adına modern mimarlık, bir devrim hareketi olarak görülmüştür. 1947’de İngiltere’de düzenlenen CIAM Kongresi ise “Kentlerin Yeniden İnşası” başlığı ile toplanmıştır. Kentlerin, kentsel tasarım bağlamında ele

alınması gerektiğini tartışmaya açmıştır.. Yıkıntıya uğramış yada eskimiş kentler yeniden yapılanmış; okullar, fabrikalar, hastaneler inşa edilerek birbiriyle uyumlu büyük ölçekli düzenlemeler yapılmıştır. Bu ideal bir düzeni temsil etmektedir. “Bu ideal kentler, fiziksel çevrenin düzeltimini sağlamanın bütün bir toplumsal yaşamı devrimci bir dönüşüme uğratacağı yönündeki inancın en tutkulu ve karmaşık anlatımlarıdır” (Fishman, 2002). Bu yeni oluşumları karşılamak adına geleneksel kurallar olan simetri, kaçış noktaları, dama tahtası, yıldız biçimli oluşumlar mühendislik ile tasarım arasındaki ilişkiyi kurmada yardımcı olmuştur.

Dönemin konut ve hızlı yapılanma ihtiyacını karşılamak adına ortaya çıkan sosyal devlet anlayışı, bir yandan CIAM’ın ortaya koyduğu kentsel tasarım, koruma, mekânda simetrik planlama ve zaman mekân uyumu ilkelerini öne çıkarmıştır. Fakat diğer yandan kentsel mekânda, pazara uygun olarak değer kazanmaya başlamıştır. Hem sınırlı kent arazisini verimli kullanması, hem de savaş sonrasında konutsuz kalan binlerce insan için asgari bir çözüm sunması sebebiyle modern mimari anlayışı hız kazanmıştır. Teknolojinin ve yapı malzemelerinin sosyal konut talebine cevap vermesi, kentsel arazinin artan nüfus ile değerlendirilmeye başlaması ile kentler yükselmeye başlamıştır. Bu anlamda Le Corbusier başta olmak üzere çoğu modernist mimar, daha çok kişiyi bir kentte toplamak adına, yükselen kent modelleri ortaya koymuştur (Robert,1982). Modern dönemde kentlerin temsilinin büyüklük ile orantılı olduğu algısı yerleşmiştir.

1950 sonrası modern mimarlık, avantgard söyleminden ve idealist bakış açısından uzaklaşmaya başlamıştır. Biçimsel özellikleri ile savaş öncesi dönemle aynı çizgide ilerler gibi görünen modern mimarlık, düşünsel altyapısından yoksun ilerlemesiyle eleştiri konusu olmaya başlamıştır (Ayaroğlu, 2007). Harvey (1999) modern kent planlama anlayışına yöneltilen eleştirilerin sebebini; “insanlığın bütün özlemlerini cisimleştirmeye yeterli bir efsane olarak etkin makineye tapınmanın yeniden su üstüne çıkması biçiminde tekелci, bürokratik iktidar ve rasyonalitenin gizliden gizliye kutsanması,” olarak belirtmiştir. Çünkü modernizmde, çağdaş bireyin tanımı, kitle içerisinde erimeye başlamıştır. Dolayısıyla 1950’lerden itibaren modernistlerin kenti bir makine gibi gören işlevsel ve belirlemeci tavrı tepki doğurmaya başlamıştır.

Çünkü “Farklı bireyler aynılaştırılmaktadır,” (Ibelings, 1996). Lettristler¹, kentleri tek boyutlu bir sistem gibi gören anlayışı, 1954’de yayınladıkları bir bildiri ile “Bay Le Corbusier insan ihtiyaçlarından ne anlar?” diyerek eleştirmişlerdir (aktaran: Ayaroğlu, 2007). Belirtilen bu rasyonalite, modernizmin kentlerde yarattığı “kimlik kaybı” ve “kimliksiz çevreler” ifadeleri ile eleştirilmesine de neden olmuştur. Bu eleştiriler 1947 CIAM Kongresi’nde de dile gelmiş, işlevsel kentin soyut sterilliği eleştirilerek sosyopsikolojik gereksinimler vurgulanmıştır. Ayrıca, modernizm projesi, toplumların zenginliğini tek boyutlu ve uzun vadeli planlara bağlayan baskıcı, yukarıdan aşağıya örgütlenmiş bir proje olarak eleştirilmiştir.

Paul Ricoeur’ün 1961 tarihli “Universalization and National Cultures” adlı çalışması da kültürün evrenselleşmesine yöneltilen eleştirilerin sorgulandığı öncü metinlerden biri olmuştur. Ricoeur, evrenselleşmenin insanlık için önemli bir adım olduğunu, her toplumun önünde sonunda bilimsel ve politik akılcılık üzerine kurulu bir etiği kabul etmesi gerektiğini vurgular. Yazarın karşı çıktığı nokta bu anlamda bir evrenselleşme değil, bu evrensel kültürünün tüketim kültürü tarafından tanımlanan çok düşük bir düzeyde yayılmasıdır. Uluslar ve coğrafyalar üstü homojen dünya kültürü bilinçli olarak kışkırtılan tüketim kültürü aracılığıyla vasat bir düzeyde tutulmaktadır.

2.2 Post-modern Dönem Kentsel Tasarım Yaklaşımları

Post-modernizmin tarihsel süreci özellikle 21.yy için en tartışmalı konular arasında yer almaktadır. Tartışmalar, post-modernizmin, modernizmden kesin bir kopuşu temsil ettiği ya da post-modernizmin modernizme yöneltilen eleştirilerden yola çıkan bir sürekliliği ifade ettiği öne sürülen iki görüş, post modernitenin, modernizmden kesin bir kopuşu temsil ettiği fikirleri üzerine yoğunlaşmaktadır.

Tekeli (2009) post-modern kent ile ilgili; “Post-modernizm mekanın otonom ve bağımsız olduğu, estetik amaç ilkelerle biçimlendiği, bu biçimlenmenin toplumsal amaçlarla ilişkili olmadığı varsayımına dayanmaktadır... Kentin bir bütün olarak görülmesinden ve bu bütüne ilişkin hedeflerin konulmasından vazgeçilince kent; parçalı, geçmişin değişik formlarının üstüste geldiği, değişik kullanımların bir

¹Lettrism 1946 yılında Paris’te yükselmiş kültürel bir akımdır. En önemli temsilcisi Isidore Isou’dur. Toplumu yaratıcı imajlar ve deklarasyonlar ile değiştirmeyi hedefleyen grubun içerisinde dönemin Guy Debord gibi önemli düşünür ve sanatçıları da yer almıştır.

kolajından oluşan, birçok ögesinin de geçici olduğu bir oluşum olarak algılanmaktadır” tanımlamasında bulunmuştur.

Harvey (1999), ise post-modern kentsel tasarım; “... kentsel dokuyu zorunlu olarak bölük pörçük görür: geçmiş biçimler üst üste yığılmıştır, günümüz kullanımları, bunun üzerinde yer alan bir ‘kolaj’dır. Metropolün tamamını hakimiyet altına almak olanaksız olduğuna göre, kent tasarımı basit bir biçimde bölgesel geleneklere, yerel tarihçilere, tikel istek, ihtiyaç ve fantezilere duyarlı olmayı amaçlar; böylece uzmanlaşmış, hatta büyük ölçüde müşterinin zevkine göre biçimlenmiş mimari biçimler yaratılır: bunlar mahrem, kişileşmiş mekânlardan, geleneksel anıtsallığa ve gösterinin şenliğine kadar uzanabilir.” Çünkü post-modernizm için anlam berraklığından çok, anlam zenginliği önemlidir; biri ya da öteki diyebilmek yerine, hem biri hem öteki diyebilmenin yolunu bulmak önemlidir (Çubukçu, 2005).

Bu tartışmalar doğrultusunda Harvey (1997), post-modern kenti:

- Tarihsel eklektizm (eski formların yeniden yaratılması)
- Çok kültürlülük (yerelliğe ve etnik kimliğe vurgu)
- Temsil: yapılı çevrenin bir tiyatro sahnesine, reklam alanına dönüşümü

kavramları ile tanımlamakta, sosyal, ekonomik ve kültürel vb. çok katmanlı bir değişimin yaşanacağı süreçte kentin temel özelliklerini belirtmektedir.

Tarihsel süreçte birey tanımının kente girişi de, post-modern kentsel tasarım yaklaşımlarının tanımlaması açısından değer taşımaktadır. Sanayi toplumundan bilişim toplumuna geçilen bu dönemde zaman, mekân kavramı ve toplum içerisindeki birey kavramı da farklılaşmaya başlamıştır. Hızla değişen teknoloji ile, modern dönemle kıyaslanamayacak ölçüde göç alan kent, mekânı şekillendirme süreçlerini de değiştirmiştir. 1960’larda Kıta Avrupası’ndan başlayarak bütün Dünya’ya yayılan toplumsal muhalefet, eşitlik, insan hakları gibi konuları da gündeme getirmiştir. Uzun süre bastırılmış bazı sosyal gruplar ve onların kanıksanmış sorunlarının çözülmesi esas haline gelmiştir (Velibeyoglu, 1999).

Aynı dönemlerde 6. CIAM Kongresi’nde aralarında Jaap Bakema, Georges Candilis, Giancarlo De Carlo ve Aldo van Eyck gibi mimarların da bulunduğu bir grup, modernizmin katı tavrına karşı, mimarlığın insan ihtiyaçlarına daha duyarlı olması gerektiğini düşünerek yeni bir oluşum içerisine girmişler ve Team 10’i kurmuşlardır. Ekip; “Evrensellik yerine kişilik, mekân yerine yer, zaman yerine durum, yaşama-

eğlenme-çalışma-ulaşım gibi işlevlere göre zonlara ayrılan kent anlayışı yerine ev-sokak-mahalle-kent gibi toplu yaşamın hiyerarşik öğelerini ön plana çıkaran, insan ilişkilerini kurmaya çalışan” bir yaklaşımı savunmuş ancak toplumsal yaşam hakkındaki incelemeleri genel ölçekte kalmış ve sağlıklı tasarım önerilerine yeterli bir temel oluşturamamıştır (Dostoğlu, 1995).

Kentlerin ölçeği ile ilgili en önemli eleştirel metin ve hareketlerden bir diğeri de Jane Jacobs'ın çalışmaları olmuştur. Jacobs (1961), katı planlama anlayışlarını eleştirerek, kentlerde ekonomik canlılık olabilmesi için, çeşitlilik, birden fazla fonksiyon, eski ve yeni binaların biraradalığını savunmaktaydı. Jacobs’a (1961) göre yüksek yoğunluluklu alanlar, dünya ekonomisinin gelişimi açısından önemliydi; fakat sokak da insanların etkileşimi açısından önemli bir yere sahipti. Jacobs, bastırılmış azınlıkların (modernist projelerde sesi çıkmayan köylülerin, İtalyanların, Yahudilerin, Afro-Amerikalıların, bohem entellektüellerin, Greenwich Village’daki gey, lezbiyenler ve diğer azınlıkların) sesini duyurmaya ve metropollerin parçalanmasıyla megapollerdeki toplu taşıma alanlarının otomobil alanlarına dönüşmesine, banliyölerde alışveriş merkezlerinin önüne geçmeye çalışmıştır.

Kenti parçalar halinde ele alan post-modernizm, diğer yandan kentin ölçeğini de eleştiri konusu olarak görmüştür. Gordon Cullen’in çalışmalarına pratik bir temel oluşturmayı hedefleyen Lynch’in (1961), 1.000 kişi ile Boston Planı’nı göstererek yaptığı anketin sonuçları, kentin parçalar halinde hatırlandığını ortaya koymaktadır. Lynch özellikle belirgin yapılar, mahalleler ile mekânsal ayrımlar yapan halk üzerinden, kentlerin görsel niteliği, insan ile ilişkisi, insanların kentleri algılayabilmesi için kamusal belleğe ait imgelerin gerekliliğine vurgu yapmıştır. Kentlerin ölçeği ve kimliği Aldo Rossi ve Rob Krier (1966) gibi isimlerin de çalışmalarına konu olurken, geçirgenlik, okunabilirlik, görsel uyum, zenginlik gibi kavramlar tartışılmaya başlanmıştır.

Bütün bu kavramlar ışığında Robert Venturi’nin “Complexity and Contradiction in Architecture” kitabı ve Aldo Rossi’nin “Architecture of the City” kitabının 1966’da yayınlanmasıyla birlikte mimarlık söylemi için yeni tartışmalar başlamıştır. “Venturi’nin birden fazla anlama referans verilmesi gerektiğini savunan yaklaşımı ve Rossi’nin toplumun belleğinde yer alan formları yeniden yorumunu içeren, kalıcı tipleri zaman içinde yeni kullanımlara ve anlamlara yol açabileceği düşüncesi mimarlık söyleminde post-modernizmin temelini atmıştır.” (Dostoğlu, 1995). Ayrıca

Venturi, Mies Van Der Rohe'nin modernitenin kült olmuş, "Less is more" (Az çoktur!) sloganına karşı, "Less is bore!" (Az sıkıcıdır!) söylemi, iki dönem arasındaki, işlev ve form ilişkisine yönelik bakış açısı farkını ortaya koymuştur.

Post-modernizmin mimarlığa ilişkin ilk bilinçli kullanımı ise 1975'te Charles Jencks "The Rise of Post Modern Architecture" başlıklı makalesi olmuştur. Jenks, post-modern mimarlığın temelindeki teknolojik gelişmelere vurgu yapmakta; iletişim araçlarının mekân zaman sınırlarını yok ettiğini ve bunun yeni enternasyonalizmi doğurduğunu belirtmektedir.

Bu eklektik yaklaşımlara paralel olarak 1978'de Colin Rowe ve Fred Koether tarafından yayımlanan Collage City ise post-modern dönemde kentlerin gelişimini temelden etkileyen çalışmalardan biri olmuştur. Kentsel mekânı bir çok farklı ölçek olarak ele alan çalışma, modernin reddettiği tarihsel olanı, kente geri getirmenin değerine vurgu yapmıştır. Gelenekselin ve nesnenin kente girişi ile kentsel planlama da değişmeye başlamış, eski ve yeninin birlikteliğinin diyalektiği önemsenmiştir. Yoğun olarak birbiri içine geçmiş yapılar, bireysel kararlar, özgün tasarımlar, çeşitliliği kestirilemeyen bir araya gelişler, öngörülemeyen etkileşimler, kentleri oluşturmaya başlamıştır. "Post-modernite ile birlikte kentsel tasarım alanında mekânı kendi kuramsal verileri doğrultusunda zorunlu olarak parçalara ayıran, bunları farklı mimari üslupların eklektik kullanımıyla bütünleştirerek bir kolaj haline getiren bir tasarım süreci başlamıştır." (Zengel, 2002).

Collage City çalışması kentin parçalanmasına rağmen bir bütünmüş gibi hissettirecek beş kilit nokta belirlemiştir:

1. Ana yollar
2. Düzenleyiciler
3. Alanlar
4. Manzara Noktaları
5. Belirsiz ve Kompleks Yapılar.

Mekânda bu bölünmeyi Harvey (1997), ekonomik sistemlere bağlı olarak değişen kültürel kodlara dayandırmaktadır. Harvey, seri üretimin Fordist metotları ile modernizm arasında kurduğu bağlantıyı, esnek birikim ile post-modernizm ile ortaya koyar. Ve bu değişimi mimarlık ve kentsel tasarımda bir ilerleme olarak görüp, "evrensel" stilden, "parçacıl"lığa geçiş olarak tanımlamaktadır.

Neo-liberal politikalara göre şekillenen kent, sanayi üretiminden farklı bir yeniden üretim mekânı olmaya başlamıştır. Ulaşım ve bilgi sistemlerinin gelişmesi ile değişen sosyo-ekonomik yapı, çok uluslu şirketlerin yükselmesine neden olmuş, pazarlar uluslararası bir boyut kazanmış ve finans işlemleri de buna bağlı olarak uluslararasılaşmıştır. Kentler de bu süreçte, sermayenin birikim mekânı ve yeni cazibe merkezi olmuşlardır. Bu birikim süreci içerisinde sermayenin akış noktaları olan küresel kentler yükselmiş, sanayi kentleri düşüş yaşamıştır. Kentlerin daha çekici olma yarışında kimlik kavramı ve özgünlük yeniden gündeme gelmiştir.

Bu kimlik arama süreci, yerelin yeniden keşfine sebep olmuştur. Post-modernizm yerel olanı meşrulaştırarak, modernizmin evrensel içeriğini bozmakta ve yarattığı hiyerarşik, araçsal aklın karşısına çoğul, tikel ve görelî kavramlarını getirmektedir. “Tarihin içeri alınması ilkesi’ ve ‘Her şeyin geçerli’ olduğu ilkesi ile birleşince post-modern yapılar, tarihten alınmış bir biçimler ve simgeler repertuarını sergilemeye başlamışlardır.” (Kubat, 1996). Bu dönemde kentler, bellek mekânları haline gelmiş, kent ise elementler ve morfoloji ile tanımlanır olmuştur.

Yaşanan bu ekonomik ve mekânsal dönüşüm süreci, iletişim devrimi ve bilgi teknolojisinin yaygınlaşmasıyla küreselleşme süreçleriyle yakından bağlantılıdır. İlk olarak 1960’larda kullanılmaya başlanan küreselleşme kavramı, 1980’lerde yaygınlaşmış, 1990’lı yıllarda ise anahtar sözcük haline gelmiştir. Küreselleşme en genel tanımı ile mekânsal sınırların önemini kaybetmesi, para ve malların dünya üzerindeki hareketliliğinin artmasıdır.

Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan küreselleşme, temelde kapitalist sistemin kendine pazar arayışı olarak da okunabilecek, dünyanın ticari ve ekonomik düzeyde bütünleşmesi olarak tanımlanmaktadır. Kentsel mekânın bu süreçte biçimlenişine bakıldığında ise genelleşmiş bir eleştiri olarak dünyanın her yerinde tek tip yeni kentler üremeye başlamıştır ki bu küreselleşmenin “bir bütün” olma “bütünleşme” ve “aynılaşma” idealleri ile örtüşmektedir. Buna paralel olarak, kentsel tasarım süreçlerinde öne çıkan bir diğer eğilim ise bağlamsalcı tavırların vurgulanması, yerelin mitleştirilmesi olmaktadır ki, bu da post-modernizmin yerele vurgusu ile örtüşmektedir. Anthony Giddens (2000), günümüz kentsel tasarımında sıkça karşımıza çıkan yerel motiflerin, küreselleşme etkisinde ortaya çıkan bir arz talep ilişkisine dayalı olduğunu belirtmektedir.

Küreselleşme sürecinde değişen kent formunu inceleyen Lynch (1981), çalışmasında kent formlarının nasıl oluştuğunu, canlılık, uyumluluk, erişim, kontrol, eşitlik, kent büyüklüğü, büyüme ve koruma ilişkisi, kent ağları, kent modelleri ve mahalle gibi kavramları tartışmaya açmıştır.

1980'lerin sonunda kentsel tasarım için önemli gelişmelerden biri de yeni kentleşme akımı olmuştur. Andres Duany ve Elizabeth Plater-Zyberk tarafından geliştirilen ve Kaliforniya ve çevresinde uygulanan bu kentsel form, otomobile bağlı gelişen Amerikan kentlerinde kurulacak yeni banliyöler için uygun bir model olarak görülmüştür. Kentsel kalitenin arttırılması, yaya odaklı bir gelişim ve karma kullanım, yaklaşımın temel hedefleri arasında yer almaktadır.

Diğer yandan mimari tasarımda da dekonstrüktivist yaklaşımlar öne çıkmaya başlamıştır. Özellikle peyzaj alanında kullanıcılarını yansıtan, her an değişebilen, “henüz tamamlanmamış” projeler Bernard Tschumi'nin Parc de la Villette çalışması ile tartışmaya açılmıştır. Colin Rowe'un Kolaj Kent teorisine de referans veren ve bu proje ile post-modernizm içerisine giren, ucu açıklık, belirsizlik, çeşitlilik gibi kavramlar, aralarında Peter Eisenmann, Zaha Hadid, Rem Koolhaas gibi mimarlar tarafından geliştirilerek 21.yy tasarım ilkelerine referans vermişlerdir.

Mekânsal olarak bağlamsalci, tarihselci, yere özgü, pürist, kolajlardan oluşan, temsili, yüzeysel, parçacıl bu yapı 1990'lara gelindiğinde özellikle bilgisayar kullanımının artması, toplumun yaşam mekânının tek boyutlu tasarlanamayacağı düşüncesinin benimsenmesi, küresel kentlerde kentsel tasarım konusunu gündeme taşımıştır. Koolhaas (1995), bu kentleri “Kontrol edilemeyen, tekrarlayan... Bir krallık tarafından değil bir azınlık tarafından yönetilen” şeklinde tanımlamaktadır.

Koolhaas'ın (1995), kavramsallaştırdığı, Generic City, post-modern kentler gibi süreksiz, belirsiz, tekrarlayabilen, kesintiye uğrayan yapılardan oluşmaktadır. Koolhaas, Generic City'i: “Generic City'lerde yapılar geçmişten kopan, bağlamdan sıyrılan, yüzen imgelerdir... Bir onlar yeterince pragmatik olabilir ve ihtiyaç duyulana ayak uydurabilirler. Bir Hollywood stüdyosu gibi, Generic City de her Pazartesi sabahı kendine yeniden ihtiyacı olan kimliği üretebilir,” (Junkspace, Koolhaas, 2002) şeklinde tanımlamaktadır. Teoriye göre global çağdaş kent, global ekonominin tarihi alanlara homojen olarak yayılımı ile birlikte “tıpkısının aynısı” kentleri üretmeye başlamıştır. Fakat bu dile gelen ve aynılığa vurgu yapan

“evrensellik” argümanı bir ideolojik temele dayanmamakta, Le Corbusier’nin global üretim standardizasyonu ile örtüşmemektedir. Aynılaşıma ve farklılıkların biraradalığı Generic City içerisinde sınırların bulanıklaşmasıyla da kendini göstermektedir. Laurence LIAUW Wie WU (2009)’a göre, yeni kent formunda merkezler ile periferiler arasında sınırların kaybolması bir “özgürleşme” sürecidir, Wie WU (2009), yeni kent formunun evrensellik tanımını şu şekilde yapmıştır: “Generic kentsellikte çağdaş olanın içindeki kaosu ve onun aynı zamanda kentsel öğeleri kontrol altına alışı kutlar. Buradaki aynılık, bütün dünya kentleri arasındaki farklılıkların kayboluşu, kültürel bağların ise mimari ve yapısal özellikler ile kuruluşunda saklı oluşudur. Mimarlık bu kentlerde kimliğin temel ögesidir.”

Generic City kavramı 1990’lardan bu güne çok fazla geliştirilmemiş ve üzerine kavramsal olarak fazla bir çalışma yapılmamıştır. Fakat özellikle küresel ölçekli kentlerde yaşanan 2008 gibi önemli ekonomik krizleri ve emlak piyasası çöküşleri göz önüne alınarak bu kavramın yeniden üzerine gidilmesi bazı çevrelerce olumlu bulunmaktadır.

Kolaj kent ve Generic City kavramlarına benzer olarak; globalleşmenin tasarıma etkileri, politik sınırların belirsizleşmesi, tasarımların bağlamdan kopması, Reinhold Martin ve Kadambari Baxi (2007) tarafından Multi-National City çalışmasında ele alınmıştır. Çalışmada Kuzey Kaliforniya Silikon Vadisi, New York’un banliyöleri, ve Yeni Delhi’de filizlenen yeni kent merkezi örnek alan olarak incelenmektedir. Çalışma, küreselleşme sürecinde bu üç farklı kentsel dokunun, yüksek yapılar, kamusal alanlar, kapalı/korunaklı siteleri, call centerlar ve gözükmeyen ağlar ile nasıl bir ilişki içerisinde olduğunun karşılaştırmasını yapmaktadır.

21.yy’da bilgi çağının kente getirdiği yeni mekânsal düzen henüz net ayrımlar ile ortaya konamazken, kapitalizme paralel post-modernizmin doğurduğu karmaşıklık kaçınılmaz olmaktadır. Çünkü bireye ve tasarım aktörlerine verilen özgürlük mekânda kırılmalara ve süreksizliklere yol açmaktadır. Saskia Sassen de (1991), küresel kentlerde yaşanabilecek mekânsal kırılmalara dikkat çekmiş, küreselin finans göçmenlerinin ve azınlıkların yaşadığı periferilerin bulunabileceğini belirterek bu alanların merkez ile bağlantısının sağlanmasının önemini vurgulamıştır. Özellikle Hindistan, Çin gibi, finans, teknoloji ve endüstri gibi sektörlerin kaydığı ülkelerde, yerel ve globalin alt ölçekte nasıl bir araya gelebileceği, post-modern kentsel tasarım

teorilerinin geliştirilmesi gerekliliği ve sosyal gruplar arasında açılan farkların kentsel tasarım aracılığı ile nasıl ortadan kalkacağı sorununu gündeme getirmiştir.

2.3 Bölüm Sonucu

Modern ve post-modern kentsel tasarım yaklaşımlarının tarihsel gelişim süreçleri incelenmiştir. Bu bağlamda, ideal kenti bulma yolunda evrensel çözümleri arayan modern kentsel tasarım yaklaşımında:

- Belirlemecilik,
- Standartlaşma,
- Bütünlük,
- Homojenlik,
- Ulus devlet

kavramlarının öne çıktığı gözlenmiştir.

Modernizmin ilkelerini karşısına alan ve kenti çeşitliliğin mekânı olarak gören post-modern kentsel tasarım anlayışı ise:

- Bağlamsallık,
- Esneklik,
- Parçacılık,
- Heterojenlik,
- Küresel sermaye kavramlarını tartışma zeminine almıştır.

Tezin 3. bölümünde öne çıkan bu dönemsel tasarım yaklaşımlarının, mekânsal yansımaları, dönemlere ait örnekler üzerinden incelenecektir.

3 DÖNEMSEL YAKLAŞIMLARIN KENTSEL TASARIM PRATİKLERİ ÜZERİNDEN ARAŞTIRILMASI

Tezin bu bölümünde modern ve post-modern dönemden alınan üç örnek üzerinde, dönemsel yaklaşımların mekânsal yansımaları araştırılacaktır.

Modern dönemi temsilen Şandigar, post-modern dönemi temsilen Poundbury ve Orestad seçilmiştir. Kentler içerisinde aranacak kavramlar, aşağıda belirtilen, modern ve post-modern dönemi tanımlayan temel ilkesel yaklaşımlar olacaktır:

- Belirlemecilik/Bağlamsalcılık
- Standartlaşma/Esnelik
- Bütünlük/Parçacılık
- Homojen/Heterojen
- Ulus devlet/Küresel sermayedir.

3.1 Modernist Dönem Örneği: Şandigar (Chandigarh)

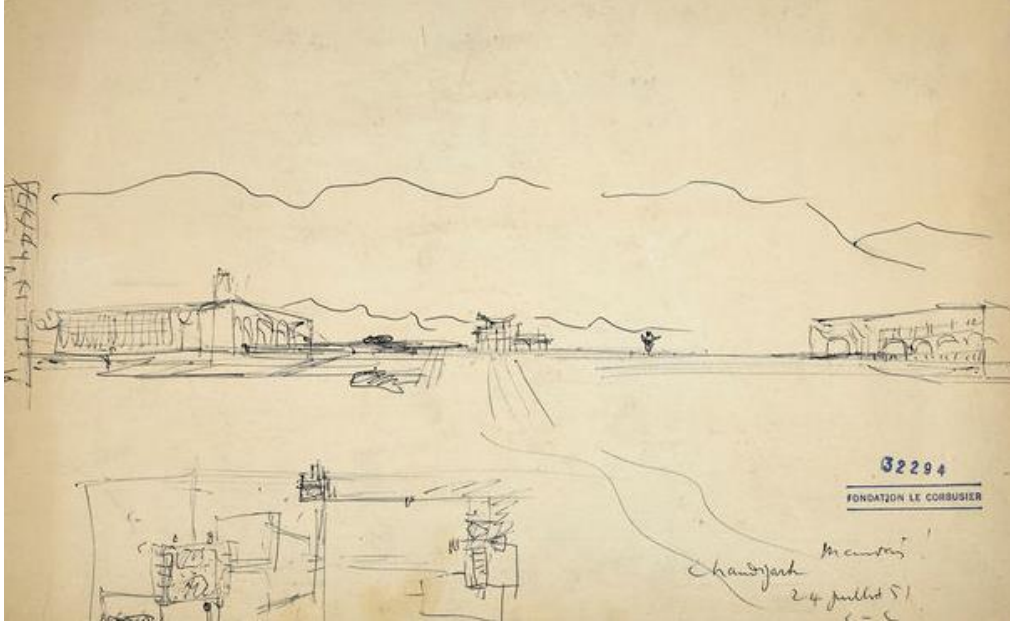
20.yy’da hayata geçirilen Şandigar projesi, modern dönemin en önemli isimlerinden Le Corbusier tarafından tasarlanmış olması, uygulanmış olması ve modernizmin birçok ilkesel kararını kentsel ölçekte göstermesi açısından dönemini en iyi temsil eden mekânsal uygulamalardan biri olarak kabul edilmektedir ve çalışmaya da bu nedenle örnek olarak alınmıştır.

3.1.1 Planlama ve Kentsel Tasarımın Tarihsel Gelişim Süreci

Hindistan’ın başkent Punjab’ı kaybetmesi sonucu kurulan Şandigar, bir ulusun ekonomik ve kültürel açıdan yeniden kuruluşunun simgesi olduğu gibi aynı zamanda modernizm ile buluşmasının da temsili olmuştur. Le Corbusier’nin tasarladığı kent, grid kent dokusu, katı zonlama anlayışı ve homojen mimari dokusu ile yeniden doğan bir ulusa, yeni bir bakış açısı sunmuştur.

1947’de Hindistan’dan ayrılan Pakistan’nın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra yaşanan mekânsal kırılma noktası, Hintliler için kültürel ve ekonomik öneme sahip

olan, Punjab bölgesinin başkenti Lahore'nin Pakistan sınırlarına geçişi olmuştur. 1948'de merkezi bir kenti kaybeden Hintliler için dönemin Başbakanı Nehru, Delhi'nin Kuzey Batı'sında yer alan Shivalik dağlarının güneyinde ve Himalayaların eteğinde 114.59 km²'lik alanda özgürlük ve bağımsızlıklarının sembolü olacak yeni bir başkentin kurulması emrini vermiştir.

Şekil 3.1 : Le Corbusier'nin (1951) çizimi, Meclis Sarayı ve Himalayalar
(Url-1 Erişim Tarihi: 03.09.2014)

Kent, koloni düzeninden ve bütün geleneklerden ayrılışın bir sembolü olacaktır. Nehru bu yeni kenti: “Geleneklerden tamamen sıyrılmış” olarak tanımlamıştır. Şandigar, bütün bu fiziksel ve sosyal beklentiler ışığında kurulmuştur.

Proje aynı zamanda ayrılma sürecinin ardından Kuzey Panjub'da kalan topluluklar için bir sosyal altyapı projesi olarak da görülmekteydi. Çünkü mekânsal bölünme ve karşılıklı verilen göçler ile artan nüfusu karşılayacak yeterli okul, hastane gibi donatılar bulunmamaktaydı. Dönemin resmi bir yayını, koşulları şu şekilde tanımlamaktadır: “Ayrılmadan önce dahi bu bölümlerde temiz su, drenaj sistemi, okul, hastane gibi sosyal altyapıda büyük eksiklikler bulunmaktaydı ki şimdi artan popülasyonun ihtiyaçlarını modern yöntemler ile karşılayacak bir çözüme sahip değiliz,” (Kalia, 1987).

Şandigar'ın ilk mastırplanı Matthew Nowicki ve Albert Mayer tarafından yapılmıştır. Ülkeye ilk davet edilen Mayer'in yarım milyon insan için tasarladığı planlarda Ebenezer Howard'ın Garden City ilkelerinin etkileri görülmektedir. Kır ve kenti

ayıran yeşil bantlar, endüstrinin gelişimini kontrol altına almaya yönelik mekânsal yapılanmalar, Mayer'in bölgeleme çalışmalarına yansımıştır.

Mayer ve Nowicki, Garden City ilkelerine uygun olarak, steril bir geometrik grid etrafında 30 kişi/ha, 40 kişi/ha ve 50 kişi/ha olmak üzere üç yoğunluk belirlemişlerdir. Bu yoğunluklar ile konut alanlarının periferilerde yer seçmesini ve merkez alanlarının daha kamusal değerlendirilmesini planlamış, demokratik bir çözüm önerisi getirmek istemiştir. Ayrıca Mayer "İç avluları çok seviyoruz, sanki küçük bir eve büyük bir onur bahşediyor gibi" diyerek, Hint kentsel dokusunun karmaşık yapısını sevdiğini ve korumak istediğini belirtmiştir. Kapitol Kompleksi, Süperbloklar ve City Center ikilinin temel tasarım önceliklerini oluşturmuştur.

Şekil 3.2 : Le Corbusier (ortada), plan direktörü Andre Mairaux'a sunum yapıyor (Url-2 Erişim Tarihi: 03.09.2014)

Le Corbusier ise Nowicki'nin ölümünün ardından Mayer'in tek başına çalışmayacağını belirterek işi bırakması gerekçesiyle 1951 yılında ülkeye davet edilmiştir. 1951 yılında çalışmalara başlayan Le Corbusier ölümüne (1965) kadar planın yapımında çalışmaya devam etmiştir. Le Corbusier'nin temel görevi, kentin planlamasının tamamlanması ve High Court, Secretariat, Assembly gibi kentin önemli binalarının tasarımını yapmak olarak belirtilmiştir (Prakash 1983).

Planın yapımında ayrıca; Maxwell Fry, Jane Drew ve Corbusier'nin kuzeni, Pierre Jeanneret da görev almıştır.

3.1.2 Planlama ve Kentsel Tasarım İlkeleri

Le Corbusier'nin yaptığı tasarım çalışmaları, temelde Mayer ve Nowicki'nin tasarımları ile radikal farklılıklar taşımış; fakat yine de plana övgü mahiyetinde bazı prensipleri korumuştur. Kapitol Kompleksi, kent merkezi ve süper blokun ana eksenini oluşturması gibi temel ilkeler Corbusier'nin tasarım çalışmalarına da yansımıştır. Şandigar planını;

- Belirlemeci katı zonlama kuralları,
- Kenti standartlaştıran grid ve 1200x800 metrelik sektörler,
- Bütüncül bir bakış açısının yansıması olan hiyerarşik bir düzene sahip yol sistemi,
- Açık alanlarda Bahçe Kent kuralları

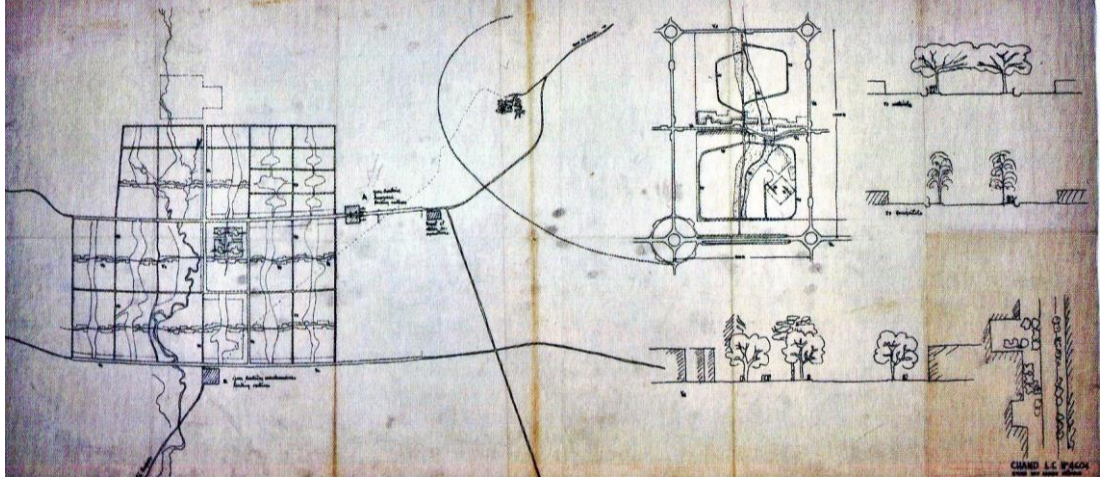
karakterize eder.

Aşağıda Şandigar Kenti, modernizm/post-modernizm temel ilkesel yaklaşımları bağlamında incelenecektir.

Belirlemecilik/Bağlamsallık İlkesi:

Arazi kullanım biçimini, planın ve Corbusier'nin katı belirleyici yaklaşımını ortaya koyan zonlama anlayışı şekillendirmiştir. CIAM'ın, 1933 tarihli Atina Bildirgesi'ne uygun olarak Le Corbusier öncelikle halkın 24 saatini tanımlamak adına fonksiyonel bölgeleme çalışmalarına ağırlık vermiştir (aktaran:Tungare, 2001). Bölgeleme çalışmalarının temelinde iş, yaşam, sirkülasyon, ruh ve bedeni besleme alanları yer almaktadır. Ortogonal bir grid üzerine yerleştirilen ulaşım sistemi bu zonların en önemlisidir. Le Corbusier'e göre bölgeleme tamamlandığı takdirde ideal sirkülasyon yapılabilecektir. Bu bölgelerden konut alanları, Le Corbusier tarafından birer barınma makinesi olarak tanımlanmıştır. Konut alanları, bulunduğu yapı adaları, Le Corbusier tarafından vatandaşların 24 saatini geçirdiği "konteynırlar" olarak tanımlanmıştır (Tungare, 2001). Bu alanlarda, eğitim alanları, yeme içme, hizmet birimleri ve diğer günlük ihtiyaçları karşılayacak birimler yer almaktadır. Dolayısıyla bu alanlardan, sadece diğer sektörlerle geçmek için çıkmak gerekmektedir.

Kentsel mekânda evrensel düşüncenin bir yansıması olarak betimlenen alanlardan biri, kent meydanı olarak tanımlanan Sektör 17'dir.

Şekil 3.3 : Le Corbusier, Sektör 17 eskizleri
(Url-1 Erişim Tarihi: 03.09.2014)

Şekil 3.4 : Sektör 17
(Holanda ve Medeiros, 2012)

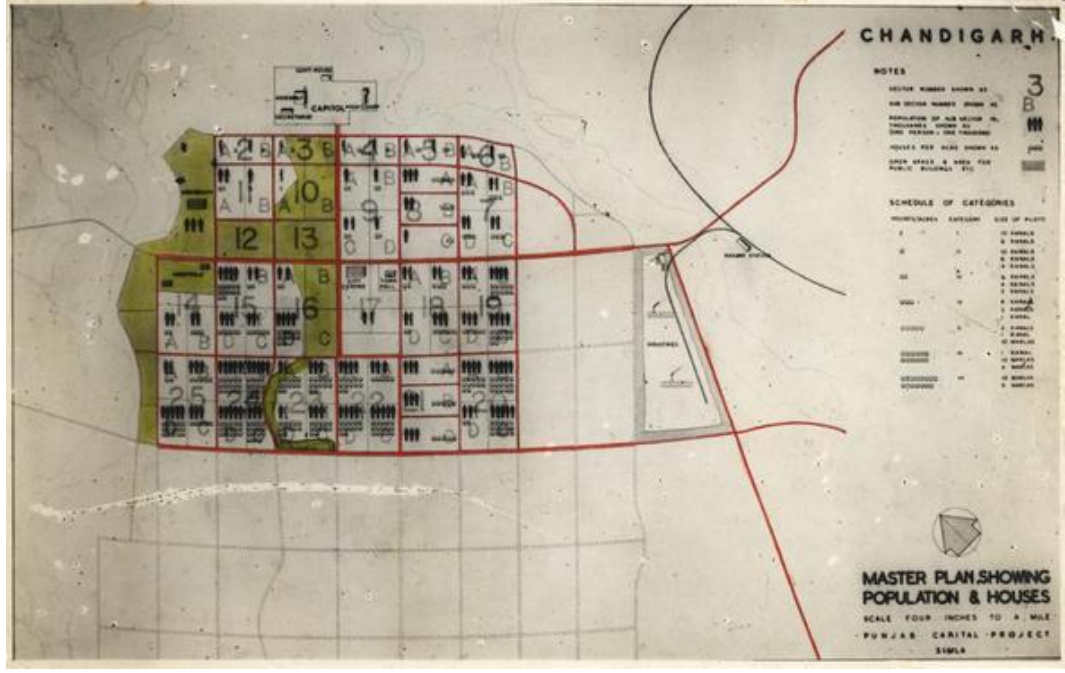
Şekil 3.5 : Sektör 17
(Url-3 Erişim Tarihi:05.09.2014)

Le Corbusier'nin bu anlamda dar sokaklarda pazar kültürüne alışkın olan Hintlileri gözetmediği Batılı bir meydan tasarlamak istediği gözlemlenmektedir. Gelenekselden, belirlemeci bir tavırla kopuş, kentsel peyzajdan bina ölçeğine kadar hissedilmektedir. Corbusier'nin formu geleneklerden ve kültürden önce tutan, kenti bir makine gibi gören tavrı Şandigar'da, kullanıcısı ile yabancılaşan, az iletişim kuran mekânlar olarak ifade bulmuştur. Bornold (2014), Şandigar'da yaşanan bu temsili, şu sözler ile ifade etmiştir: “Le Corbusier mimarlığın PolPot'u olarak görülmektedir, geçmişi bütünüyle silerek bir çizgi ile Milat'tan başlayan despot bir kent plancısı. Fakat Hindistan'a yeni bir varoluş gibi davranamısınız... Ya da Şandigar'a”.

Hiyerarşik bir şekilde yaşam alanlarından izole edilen konut alanları hem kendi içine kapanmış, hem de kamusal alanların ıssızlaşması ile sonuçlanmıştır. Ayrıca farklı zonların, dolayısıyla farklı toplumsal grupların keskin ulaşım sistemi ile ayrılması, toplumsal yakınlaşmayı engellemiştir.

“Mimari Kontrol”, “Cephe Kontrolü” ve “Özel Kontroller” adı altında belirlenen yapılaşma koşulları bu tavrın denetim ve uygulama mekânizmasını oluşturan temel ilkeler olmuştur. Bir diğer belirleyici tavır, yapıda kullanılacak malzemelerin masterplan ile belirlenmiş olmasıdır. Yapılarda sadece beton, tuğla ve doğal taş kullanılmaktadır (Kukreja, 1986).

Konut alanları aynı zamanda kent içerisinde nüfusun dağılmasında ve sosyo ekonomik yapının oluşmasında da kilit rol oynamaktadır. Konut işlevi taşıyan sektörler, üç farklı yoğunluğa sahip olabilmektedir. Daha geniş arsalarda ve Kapitol Kompleksi'ne yakın alanlarda, genellikle hükümet görevlileri yaşamakta ve nüfus 5.000-20.000 arasında değişmektedir (Gans, 1987).

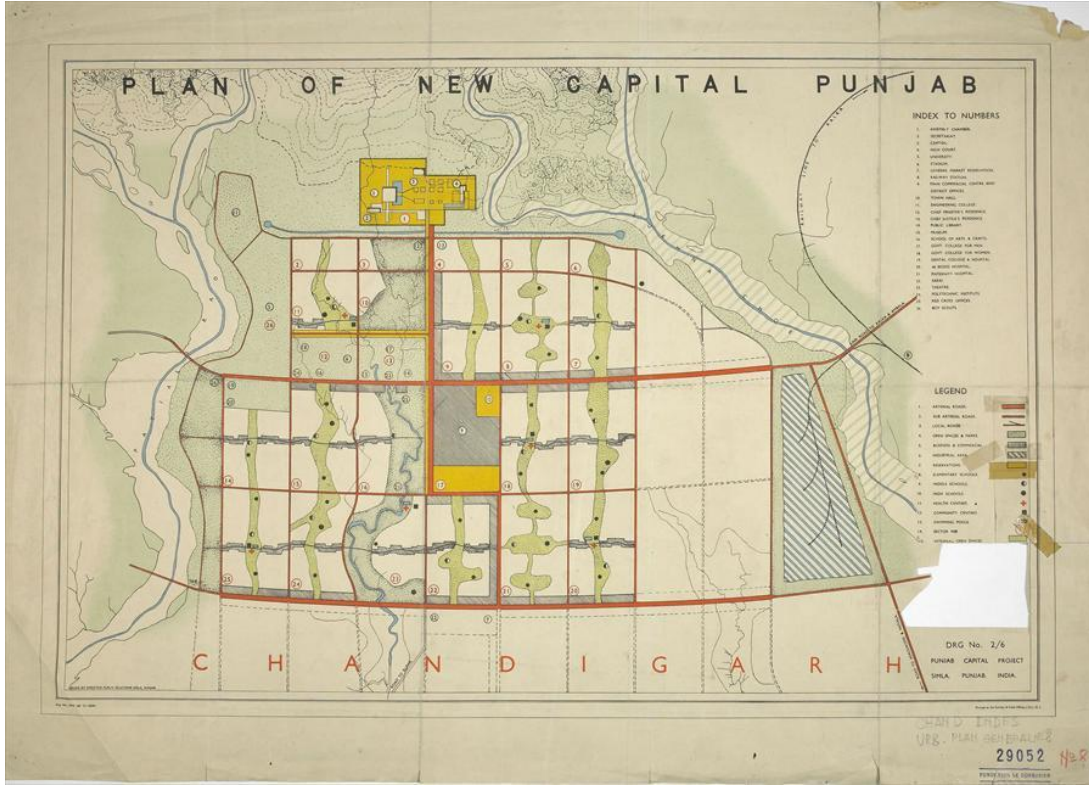
Şekil 3.6 : Sektörlere Dağıtılan Nüfus Oranları
(RIBA Library Photographs Collection)

Kentsel mekânda üstel bir bakış açısıyla belirlenen gelenekten kopuş ve evrensele yakınlaşan tasarım anlayışı Şandigar'da ulaşım sistemine de yansımıştır. Hint kültürünün dar sokakları, organik yapılaşma koşulları, yerini ortogonal gridden oluşan bir ulaşım sistemine, geniş bulvarlara bırakmıştır. Fakat nüfusun sadece %5'i araç sahibidir. Corbusier ise ulaşım sistemini şöyle tanımlamıştır (aktaran:Kukreja, 1986): “bu kent yayalar için tasarlanmıştır... çevrede gezinmek için birçok alternatif mekân yaratıldı.”. Fakat Charles Correa: öğlen sıcaklığında bu büyük açıklıkları geçmek için saklanarak yürüyen, bir ucundan diğerine bisiklet ile giderken baygınlık geçirenler olduğunu aktarmıştır (Kukreja, 1986).

Standartlaşma/Esneklik İlkesi:

Arazi kullanımında standartlaşmanın en kuvvetli araçlarından biri “sektör”lerdir. Yaklaşık 800'e 1.200 metrelik, 91 ha'lık 30 sektörün her biri, birer kentsel yaşam birimi olarak tasarlanmıştır. 30 sektörün 24'ü konut olarak planlanmıştır.

Sektörler Mayer'in Süper Blokları'nın üç katıdır. Bu birimler 5.000 ila 25.000 arasında insanın ihtiyacını karşılayacak hizmet birimlerine sahiptirler ve hızlı araç yolları ve yeşil alanlar ile birbirinden ayrılmışlardır.

Şekil 3.7 : Şandigar Planı İlk Aşaması
(Url-2 Erişim Tarihi: 05.09.2014)

Sektörlerin içeriğini anlamak açısından Le Corbusier'nin kendi tanımı önem taşımaktadır; “Sektörlere verdiğim ölçüler 1929 ile 1949 arasında İspanya’da 100 ile 110 metrelik Cuadra’dan türüyor...” (aktaran: Tungare, 2001). Corbusier'nin yapı adasına yaptığı bu vurgu ve 7-8/10-11’lik oranı kullanması, Cuadra’yı yeniden yorumlaması olarak görülmektedir ki, bu da Corbusier'nin anatomik geometriye bağlı olduğunu göstermektedir.

Corbusier'nin “herkesin eşit konaklama ihtiyaçlarına sahip olduğu bir kent” ideali ile tasarladığı Şandigar’da konut alanlarında standartlar yakalanmak istenmiştir. 250 metrekarede inşa edilebilecek yapılar için 13 farklı konut tipi belirlenmiştir. Bu sayede, herkese ait olan kentsel görselliğin korunması hedeflenmiştir.

Şekil 3.8 : Sektörler içinde görülebilecek farklı konut tipleri
(Url-4 Erişim Tarihi: 05.09.2014)

Şekil 3.9 : Sektörler içinde görülebilecek farklı konut tipleri
(Url-4 Erişim Tarihi: 05.09.2014)

Şekil 3.10 : Sektörler içinde görülebilecek farklı konut tipleri
(Url-4 Erişim Tarihi: 05.09.2014)

Şekil 3.11 : Sektörler içinde görülebilecek farklı konut tipleri
(Url-4 Erişim Tarihi: 05.09.2014)

Mimari kontrol, standartlaşma konusunda Şandigar özelinde militan bir tavır sergileme eğilimine girmiştir. Le Corbusier için geometrik bir düzen sadece tekrarlardan ibaret değildir. Belli bir matematiği vardır. Kent, planlar ile kurallara bağlı, şematik ve tahmin edilebilir bir dokuya sahiptir. Şandigar, şematik, kurallara bağlı ve geleceği de koruma altına alan bir tasarım anlayışına sahiptir. Uygulama aşamasında gözetilmiş bu kurallar haricinde, standardı sağlayabilmek ve en önemlisi koruyabilmek adına Le Corbusier, ileride yapılacak olan yapılara dair de yapılaşma ve planlama koşulları getirmiştir. Şandigar’da “Mimari Kontrol”, “Cephe Kontrolü” ve “Özel Kontroller” adı altında yapılaşmaya dair standartların kontrolleri yapılmaktadır.

Mekândaki görsel standartlaşmayı sağlayan en önemli kararlar ise ‘Cephe Kontrol’ kurallarında belirlenmiştir. Bu da yine gelişme alanlarında yapılacak yeni yapıların cephelerinde standardı yakalamak için bir tedbirdir. “...Kişi özgürce, ona sunulan çeşitlerden, belirli ölçüdeki kapı, pencere vb. doğramayı seçebilir. Her yapı için uyguladığımız bu özel kontrol ile mükemmel uyumu sağlayabiliriz.” (1958). Bugün hala kent merkezinde inşa edilecek otel, ofis vb. herhangi bir yapı için Corbusier’nin çizimlerinden uygunluk kontrolü yapılmaktadır. Yapı kontrolü sosyal konuta oranla özel konutlarda daha rahat koşullara tabi tutulmaktadır.

Bu anlamda yükseklik, yoğunluk, geri çekme mesafesi gibi genel işgal kurallarına uygun olarak hastane, okul, idare binası gibi binalar bütün sektörlerde yer alabilmektedir.

Ulaşım alanlarında standartlaşma 7V sistemi olarak bilinen kurgu ile mekâna yansımakta ve planın genel strüktürünü oluşturmaktadır. Sistem:

V-1: Şandigar’ı diğer kentlere bağlayan hızlı yollar,

V-2: Atardamarlar,

V-3: Hızlı taşıt yolu,

V-4: Alışveriş akslarında ücretsiz akış yolları,

V-5: Sektörler arası yollar,

V-6: Konutlara erişim yolları,

V-7: Yaya ve bisiklet yolları şeklinde hiyerarşik olarak işlemektedir.

Hiçbir konut doğrudan hızlı taşıt yoluna bağlanmamaktadır. Sektörlerin içerisine giren ve konutlara giden yollar ise sadece sektörün yarı kenarlarına kadar

girebilmektedir. Bu uzaklık, sektörün bir kenarında 400, diğer kenarda ise 600 metredir.

Şekil 3.12 : V6 yollarından bir örnek
(Url-4 Erişim Tarihi: 05.09.2014)

Bu doğrultuda kentte ulaşım ve diğer donatılar, Kapitol Kompleksi'ne yönelen, üzerinde Central Plaza'yı ve temel ticari alanları bulunduran, doğu-batı aksını temel almıştır. Kuzey-güney hattında kurgulanmış yeşil bant ise sektörleri ortalayarak yaya yolunu oluşturur ve yayaları okullar, hükümet konağı, üniversite gibi kamusal alanları birbirine bağlar.

Bütünlük/Parçacılık İlkesi:

Le Corbusier kenti bir bütün olarak ele aldığını ifade etmek için; “Eğer üç milyonluk bir kent tasarlıyorsanız, bunun geometrik sonuçlarını göz önüne almanız gerekmektedir. Üst ölçekteki tek bir birim bile bütün kenti etkileyebilir. Bu durumda birbirine benzeyen iki yol yapamazsınız. Kent, geometrinin kontrpuan² senfonisi gibi ihtişamlı bir göstergesi olmalıdır,” yorumunda bulunmuştur (aktaran: Tungare, 2001).

²Kontrpuan, müzikte melodileri birbirine uydurma sanatıdır. (TDK Genel Türkçe Sözlük)

Kentin makroformu da bu bütüncül bakış açısı ile şekillenmiştir. Kenti anatomik bir anlatım ile tanımlamaktan hoşlanan Le Corbusier için, Kapitol Kompleksi; beyin, Şehir Merkezi, kalp, endüstri alanları, bacaklar ve eğitim alanları, kollardır.

Bu bakış açısı, tasarımda bütüncül geometrik formları yakalamada kendisine yön vermiş, diğer sektörlerin yapılaşma kararları bu anatomik önceliklere göre şekillenmiştir. Le Corbusier için kentte en önemli yapı olan Kapitol Binası'nın kuzeyinde hiç bir yapılaşmaya izin verilmemekte, silüet açısından binayı tehlike altında bırakacak yapılaşmanın önüne geçilmek istenmektedir. Le Corbusier'nin Şandigar'ın tasarımında kullandığı anatomik tanımlama onun kent tasarımının bütüncül bakma arzusunu yansıtmaktadır (Evenson, 1966). Bu betimlemenin detayında ise yine yerele yönelik bazı temel unsurları kente katabilmek yer almaktadır. Kentin beyni konumundaki Kapitol Kompleksi, dağlara açılır ki Le Corbusier ilk kez Şandigar'a geldiğinde kentin doğal yapısından çok etkilenmiştir. Bu topografyanın kentin varoluşunda bir şekilde yer almasını istemiştir (Steyn, 2012).

Le Corbusier'nin işlevsel olarak yakalamaya çalıştığı bütünlük, diğer yanda şekilci bir tutum almıştır (aktaran: Evenson, 1966). Le Corbusier'nin promenatları, bir yandan kentte sergilediği parçacıl ve ölçek üstü tasarımı ile “mimari bir promenat” duruşu sergilemekte, diğer yandan sadece kullanıcının deneyimi ile kavranabilmektedir.

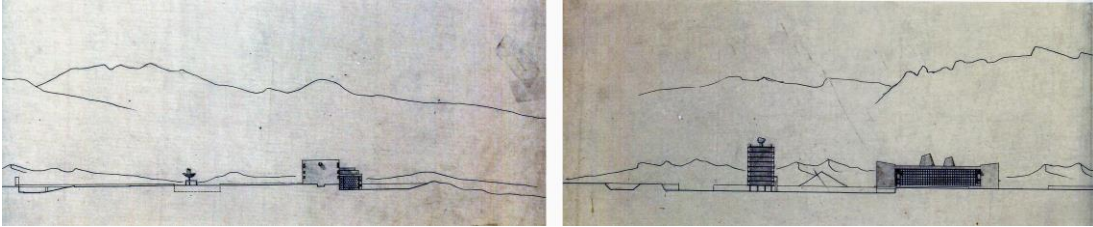
Sektörler ve promenatlar üzerinde aranan bütünlük ve mimari standart, ancak ölçeğin anıtsallaştığı Kapitol Kompleksi'nde yıkılmıştır (Holanda ve Medeiros, 2012). Kalia'ya (1987) göre, Le Corbusier, kente her zaman birbirine bağlı bir bütün gibi davranan anıtsal bir kompozisyon şeklinde bakmaktadır. Kentin ana aksları bu nedenle her zaman kentin temel öğelerine ilişkilendirir ve bu katı gridin bu denli uyumlu bir plan ortaya çıkarmasının nedeni de budur.

Holanda ve Medeiros'a (2012) göre, Le Corbusier'nin kompozisyonu mimarlık ve yükseklikler ile ilgilidir. Mekanlar ile değil.

Şekil 3.13 : Yapıların oluşturduğu bütün
(Url-5 Erişim Tarihi: 06.09.2014)

Dolayısıyla iki yapı arasındaki kurgu, uzaklık, bütünlük bazen sadece uygun promenatı yakalamak için kurgulanmış, aradaki boşluk aynı zamanda yaya yolu olarak belirlenmiştir.

Şekil 3.14 : Yapıların birbirine olan konumları, Le Corbusier'nin (1951) eskizi
(Url-1 Erişim Tarihi: 03.09.2014)

Şekil 3.15 : Meclis Binası, Ofisler ve Mahkeme Salonu
(Stephensen,1981)

Ulaşım sisteminde kurgulanan 7V sistemi de barındırdığı hiyerarşik yapı ile bütüncül bakış açısını büyük ölçüde desteklemektedir. Kentin birbirine bağlı organlar gibi çalışıyor olması, ulaşım sisteminin de uygun hiyerarşide davranmasını gerektirmiş, yoğun-az yoğun araç trafiğinin oluşacağı alanlar, organların ilişkilerine göre belirlenmiştir (Evenson, 1966).

Homojenlik/Heterojenlik İlkesi:

Şandigar'ın sektörler ile belirlenmiş geometrik dokusu ve özdeş yapı adaları, beraberinde, benzeşen mimari çözümlerini de getirmiştir. Sektör içerisinde, bulunduğu konuma uygun uğraşa, uygun yapılaşma koşullarına, bağlı olarak yer seçebilen hastane, okul ve konut alanları kentte farklı sosyal dokuların oluşmasına neden olmaktadır. Ayrıca sosyal olarak da bir homojenlik yaratılmıştır. Ekonomik açıdan farklılaşan gruplara imtiyazlar verilmesini içeren mekânsal planlama anlayışı, üst ölçekte birbirinden uzaklaşan toplumsal bir yapı doğurmuştur (Kukreja, 1986). Bu anlayışa göre sosyal konutlar ile normal konut alanları farklı sektörlerde yer almaktadır. Fakat Kapitol Kompleksi ve Central Plaza bu anlamda istisnai alanlar arasında gösterilmektedir. Alanlar hem ölçek, hem de değişik doku karakterleri ile farklı toplumsal katmanları bir araya toplayabilmiştir (Holanda ve Medeiros, 2012).

Ulus Devlet/Küresel Sermaye İlişkisi:

Nehru tarafından “Bir ulusun geleceğe olan umudunun temsili,” olarak tanımlanan Şandigar, hem bir fiziksel inşa hareketi hem de ulaşılması gereken bir toplumsal proje olarak görülmüştür (aktaran: Kalia, 1987). Naka'ya (2012) göre bağımsızlığını yeni kazanan Hindistan için batı modernizmi, sadece mekânsal bir düzenleme aracı olarak değil, seküler bir kimlik inşası olarak görülmüş, dolayısıyla yıllarca koloni olarak başkalarının kimlik politikaları altında yaşayan bir kültür için kolektif bir toplum inşasında kritik rol üstlenmiştir.

Bu bağlamda, projenin mimarı Le Corbusier (1950), planın kentliler tarafından sahiplenilmesini istemektedir. Projenin bu toplumsal vizyonu sağlamak adına, mimari ölçekte belirlenen geometrik detayların, evrensel formları yakalaması ile kenti bireyci yaklaşımlardan koruyacağını öngörmüştür. Plan ile ilgili yaptığı ilk açıklamalardan birinde: “Bu plan insan ölçeğine göre yapılmıştır. Bütün bu yapısal çevre belli bir uyum içerisinde bize düzen ile doğaya dokunma şansı verecek. İşte bizim ulaşmak istediğimiz çevre de bu.” demiştir.

Evenson'a (1966) göre, bütün bu bütüncül bakış doğrultusunda kentin en önemli ögesi Kapitol Kompleksi olarak görülmektedir. Le Corbusier'nin kentin tasarımını tanımlarken kullandığı anatomik betimlemede de Kapitol Kompleksi "beyin" olarak sunulmakta, alan içerisinde Secretariat (Adalet Yapısı), The Assembly (Meclis Binası), The High Court (Mahkeme), Open Hand Monument (Açık El Anıtı) yer almaktadır. Alan içerisinde geometrik olarak tasarlanmış bu yapı bütünü aslında kentte yaşayacak vatandaşlara kurucu hükümetin demokratik bakış açısını, mekânsal bir düzen ile benimsetme görevini üstlenmektedir. Bu anlamda, modernizmin büyüklüğü simgesel olarak kullanışı ile Kapitol Kompleksi'nin kent üzerinde kurduğu mekânsal baskınlık örtüşmekte, yapı alanının hükümetin yeni toplumsal vizyonunun simgesi olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, Kapitol Kompleksi'nin kentten uzaklığı, anıtsallaşması önünde engel olmuştur. Bununla birlikte, ölçeğinin tasarımda hissedilmesi kentin politikleşmesinde etkin olmuştur.

Özellikle tasarımı Le Corbusier tarafından yapılmış olan Open Hand (Açık El) heykeli de kent belleğinde ve toplumsal yapının oluşum sürecinde önemli bir yere sahiptir.

Şekil 3.16 : Açık El Heykeli
(Url-6 Erişim Tarihi: 07.09.2014)

Le Corbusier, 26 metre yüksekliğinde dönebilen kaide üzerindeki heykel ile, “Almaya ve vermeye açık” mesajını vermeyi ve barışı selamlayan bir toplum yaratmayı hedeflemiştir. Kentin resmi logosu halen Open Hand heykelinin bir illüstrasyonundan oluşmaktadır (Prakash, 1998).

3.1.3 Eleştiriler

Şandigar modern kentsel tasarım anlayışının en önemli örneklerinden olmasıyla, modernizme yöneltilen eleştirilerin de önemli bir kısmına tartışma zemini oluşturmuştur.

Kentin Hint kültüründen yoksun oluşu, eleştirilerin büyük çoğunluğunu oluşturmakla beraber, geçtiğimiz yıllarda kültürün kent ile nasıl bütünleştiğine ilişkin yorumlar da dikkat çekmektedir.

Evrensel mimarlık arayışının Şandigar’a girişi ve hakimiyet kuruluşunu eleştiren Kalia (1987), “Şandigar, güvenli, sıkıcı. Hint kültürünün heyecanından, renkli pazarlarından yoksun, sesinden yoksun. Burası bir ‘evde oturma’ kenti. Hintli değil. Kent bile değil,” yorumunda bulunmuştur.

Bunun yanı sıra kentin barındırdığı potansiyele olan ilgi her geçen gün artmakta ve “modern planlamanın en başarılı örneğinin, günümüzün getireceği koşullara vereceği cevaplar merak konusu olmaktadır,” (Kalia, 1987).

Şandigar’ın ölçeği de eleştiri konusu olmaktadır. Bornold’a (2014) göre, Şandigar’da yürümek imkansızdır. Mesafeler çok fazla, kent merkezi olarak tanımlanan Sektör 17 ise “Avrupa’dan özenilmiş devasa bir çöldür,”

Cuevas (2013), kentlilerin binaları ve ölçeği farklı biçimlerde algıladıklarını; fakat genel olarak negatif bir kent imajına sahip olduklarını aktarmaktadır. Secretariat ve High Court binalarına uzanan aksların ve binaların oluşturduğu bütünün bir “morgu” anımsattığını düşündüklerini, bunun altında ise Le Corbusier’nin tasarım anlayışı olduğunu ileri sürmektedir.

3.2 Post-modern Dönem Örneği: Poundbury Kenti

20.yy’ın ikinci yarısında uygulama aşamasına geçen Poundbury, Leon Krier’in tasarımıdır. Tasarım, post-modern dönemi temsil eden kentsel tasarım yaklaşımlarından, yeni kentleşme akımının uygulanmış ilk örneklerinden biri olması nedeni ile çalışmaya konu olmuştur.

3.2.1 Planlama ve Kentsel Tasarımın Tarihsel Gelişim Süreci

Kentsel gelişim alanı olarak tasarlanan Poundbury, Prens Charles'ın vizyonu doğrultusunda yeni kentleşme akımının ilkelerine uygun olarak, 5.000 kişinin yaşayabileceği, yaya ölçekli bir “köy kent” olarak planlanmıştır (Bradley&Hedren, 2014).

Poundbury projesi ilk olarak 1987 yılında İngiltere'nin güney batısında, Dorset bölgesinde bulunan Dorchester'in genişlemesine karar verilmesi ile gündeme gelmiştir. Dorchester'in bir uzantısı olacak olan bu yerleşimin gelişmesinden dönemin Cornwall Dük'ü Prens Charles'ın fikirleri etkin olmuştur (Bradley&Hedren, 2014). Modernist kent planlama anlayışını “kentlerimizi bir canavar gibi ele geçirdi” diyerek eleştiren Prens Charles, “yerli yatırımcının destek vereceği, yerel kimliğin yansımaları olacak bir köy-kent” idealini tartışmaya açmıştır (aktaran: Jones, 2005). Prens Charles'ın düşüncelerini, yeni kentleşme akımının ve özellikle akımın öncü mimarlarından Andrés Duany, Elizabeth Plater-Zyberk ve Leon Krier gibi mimarların etkilediği bilinmektedir. Fakat Prens en çok Krier'in eskizlerinden ve sistem-kent ilişkileri üzerine düşüncelerinden etkilendiğini belirtmiş ve 1988 yılında tasarımı yapmak üzere Leon Krier ile anlaşma imzalamıştır (Jones, 2005). Poundbury'nin “Kırsal değil kentsel bir alan” olması hedeflenmiş, Krier'den 162 ha'lık alanın; 101 ha'lık alanında yapılaşmayı ve 61 ha'lık alanında yeşil alanları çözmesi beklenmiştir.

Mastır plan çalışması ilk olarak 1989 yılında Prens'in katıldığı bir kolokyumda halkın beğenisine sunulmuş ve değerlendirmeleri alınmıştır (Jones, 2005). Mastır plan çalışmaları sırasında “planlama ve tasarım prensipleri”³ yayınlanmış, bundan sonra bölgede yer alacak bütün aktörler; mimarlar⁴, yatırımcılar, işyeri/konut sahiplerinin bu kurallara uyması beklenmiştir (Jones, 2005). Planın uygulanmasına ise 1993 yılında başlanmıştır. Krier alanı dört farklı bölgeye ayırmıştır. Bu bölgeler uygulama aşamasında farklılıklar göstermiş, bölgelerin uygulamaya geçmesinde

³ Yayınlanan prensiplerin ileriki aşamalarda daha detaylı kodlara dönüştüğü bilinmektedir. İlk aşamada;

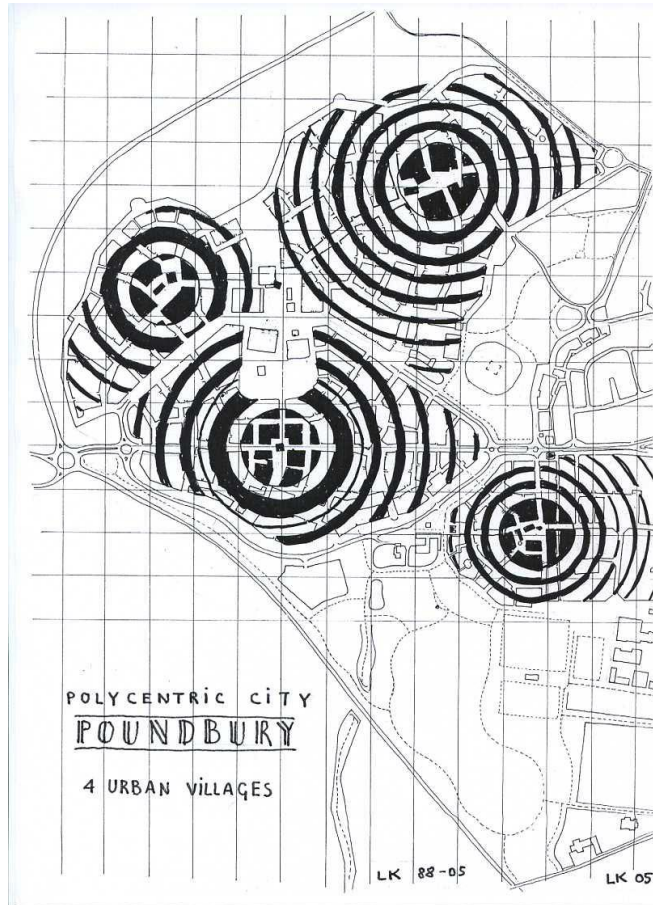
Yapıların İngiliz mimarisine vurgu yapması, yapılarda yerel malzeme kullanımı,
Teras evler ve sokağı tanımlayan dokular ile mekan olgusunun oluşturulması,
Araçların, yolun organikliği ile kontrolü,
Yürünebilirlik gibi kavramlara vurgu yapılmaktadır. (Jones, 2005)

⁴ Uygulama planları çalışmalarında on beş mimarlık ofisi yer almıştır. (Jones, 2005)

nüfus artışı ve pazar talepler etkili olmuştur. Planın 2015 yılında tamamlanması hedeflenmektedir (Lei, 2012).

3.2.2 Planlama ve Kentsel Tasarım İlkeleri

Poundbury, “kent ile kırsal arasında yaşayacak bir topluma dair net tavırlar ortaya koyacak, karma kullanım, erişilebilirlik, araç kullanımında azalma, yerel mimari örnekleri barındırma” gibi yaklaşımlar içermektedir (Lei, 2012). Poundbury’nin tasarım ilkelerini anlamak adına Leon Krier’in “Architecture: Choice or Fate” kitabına bakmak önem taşımaktadır. Kitapta mimarın Poundbury’de de uyguladığı yaklaşımlara dair düşünceleri görmek mümkündür. Modernist, metropolitan kentleri beğenmediğini birçok açıdan dile getiren Krier kitapta, “Kent içerisinde kentler” üzerine tanımlamalar yapmıştır (Krier, 1998). Bu tanımlama, kırsal ve kentsel yerleşimler arasında diyalektik bir ilişkiye de vurgu yapmakta, fordist üretimin sonucu olan tek merkezli yapılar yerine çok merkezli ve hiyerarşik bir düzen içerisinde bulunan kentsel yapılanmaları önermektedir (Bradley&Hedren, 2014).

Şekil 3.17 : Leon Krier (1988), Çok merkezli kent Poundbury
(Url-7 Erişim Tarihi: 09.09.2014)

Belirlemecilik/Bağlamsallık İlkesi:

Arazi kullanımını şekillendiren temel yaklaşımlardan biri çoğulculuk olmuştur. Krier'e göre zonlama modernizmin en büyük yanlışlarından biridir. Eleştirisini; "Biz kimseye şurada git bu işi yap, burada endüstri daha başarılı olur, gel sen burada fabrika aç diyemeyiz. Modernizm bunu yanlış yaptı. Demokrasiyi ve onun yarattığı kaosu yönetebileceğini zannetti. Fakat görsel kaos bir stildir. Kurguladığınızda demokrasi elde edeceğiniz bir şey değildir," diyerek açıklayan Krier'in (2008) planlama anlayışı, Poundbury'nin mekânsal planlarında açıkça yansıma bulmuş, oluşturulan alt merkezler içerisinde olması gereken hizmetlerin belirlendiği kodlar ile bir tasarım anlayışına dönüşmüştür. Bu şekilde Krier'inde üzerinde durduğu "kaos" kentin içine girmiştir. Krier'in kent içinde kentler olarak tanımladığı, modernizmin zonlarına karşı kurguladığı, karma kullanımlar ile desteklenecek bu alt merkezler, yerleşimin sosyo-ekonomik ve mekânsal yapısını da belirlemiştir.

Leon Krier, Poundbury'yi oluştururken gözettiği en temel kriterlerden bir diğeri ise geleneksellik olmuştur. Krier (2008) "Şimdi geleneksel olmanın tam zamanı" diyerek eleştirilere en başta nasıl karşı durduğunu aktarmıştır. "Kent planlamayı bir kere öğrendiniz mi 'bu geleneksele, bu geçmişe ait' diyerek reddedemezsiniz. Bu bir sistem öğretisidir." diyen Krier, kendisine tarihi taklit etmek ile ilgili gelen eleştirilere "Ben geçmişi taklit etmiyorum. Doğal malzemeleri akılcı bir yöntemle kullanıyorum. Bunun adı da gelenek," diyerek karşı çıkmıştır.

Şekil 3.18 : Poundbury, Aşama 1, Genel Görünüş
(Url-8 Erişim Tarihi:09.09.2014)

Post-modernizmin bu en temel özelliği Poundbury’de mekânsal algının oluşmasında başat rol üstlenmiş, yerleşim 18.yy Dorset bölgesine ait mimari özellikleri barındıracak şekilde düzenlenmiştir (Lei, 2012). Bunun yanısıra Krier (2008) bazı alanların “yapay ve Disneylandvari” gözükmelerini malzemenin doğru kullanılmamasına bağlamaktadır. “İnşaat sektörü doğal taşı hala kullanmayı bilemiyor. Onun yerine, taş gibi gözüken malzeme kullandığında ortaya yapay gözüken alanlar çıkıyor,” diyerek açıklamıştır.

Galler Prensi Charles, Poundbury’de uygulanması gereken mimarlık ile ilgili şu sözleri söylemiştir ve yerel mimarlıktan büyük bir övgü ile bahsetmiştir: “Teknolojinin bu denli hızlı değiştiği bir dünyada, hangi insan kendisinin benimseyebileceği daha geleneksel ya da dördörtlük tasarlanmış güzel mekânlarda yaşamak istemez ki? Böyle bir arzu bizi diğerlerinden daha az mı “modern” yapar? Ya da endüstri öncesi dönemegötürüp yeniden 18.yy’daki gibi yaşamamıza mı neden olur? Alakası olamaz! Bana göre farklı düşüncelerin ve stillerin bir aradalığı günümüz dünyasında aklımızı koruyabilmemiz için zorunlu!” (HRH Charles, 1989).

Şekil 3.19 : Brownsword Hall
(Url-9 Erişim Tarihi:09.09.2014)

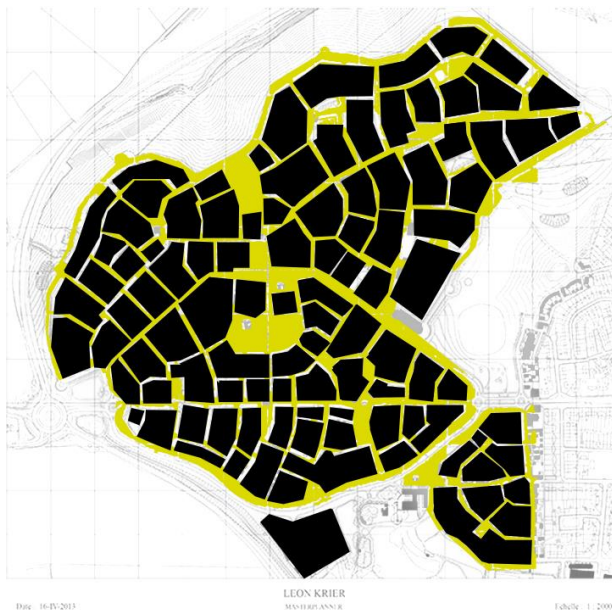
Prens Charles’ın farklılığa yaptığı vurguya uygun olarak nüfus da yoğunluklara göre bölgelere dağıtılmıştır.

Bu bölgeler, Poundbury Gelişim Planı (2005)'nda:

- Kenar alanlar: düşük yoğunluk- görsel zenginliğin yansıtıldığı alanlar
- Kasaba vari alanlar: İlk kısımda uygulanan tasarım
- Genel kentsel alan: Daha yüksek yoğunluk- ikinci kısımda uygulanan tasarım
- Çekirdek alan: En yoğun alan

şeklinde açıklanmıştır. Plana (2005) göre ilk aşamanın daha çok İngiliz kasabalarına benzediği ve daha az yoğun olduğu, bu gerekçeyle bir hektarlık alanda yaklaşık 34 konutun yer aldığı belirtilmektedir. Fakat diğer aşamalarda bu oranın artacağı ve iki katlı yapıların 3-4 kata çıkacağı vurgulanmaktadır.

Ulaşım alanlarında da organiklik ve kaos bir tasarım aracı olarak kente girmiştir. Krier, 18. yy kentinin kent dokusunun karmaşıklığını, araç trafiğini kontrol etmek için kullanmıştır (Rybczynski, 2013). Bu “düzenlenmiş organiklik” Krier’in çalışmalarındaki Camillo Sitte’nin etkisi olarak değerlendirilmektedir (Rybczynski, 2013). Sitte’nin (1889); “Modern şehir planlama anlayışı, yapılı çevre ile boşluk arasındaki ilişkiyi tamamen tersine çevirdi. Geçmişte, sokaklar ve meydanlar çevrelenmiş bir etkiye sahip olarak yaratılırdı. Şimdi ise önce yapılı çevre tasarlanıyor, parselizasyon yapılıyor, ardından geriye kalan ne varsa sokaklar ve meydanlar oluyor.” görüşü ile Krier’in Poundbury’de tanımlamak istediği esnek varoluş biçiminin örtüştüğü gözlemlenmektedir.

Şekil 3.20 : Poundbury, Organik Kent Dokusu

Krier'in, Camillo Sitte'nin çalışmalarından esinlendiği bir başka nokta ise karmaşıklığın yerleşim içerisine girmesidir. Sitte; The Art of Building Cities kitabında (1889) "ok katı sistemler kuruyoruz ve en ufak bir hata ile bozulacaklarından korkuyoruz," yazmış, planlamanın bir mühendislik dalı olmasını eleştirmiştir. Sitte'nin kazara olanın değerine yaptığı vurgu Krier'in çalışmalarına da yansımıştır. Krier de planlamanın bu katı kurallarının kırılabileceğini bir nevi ispatlamak istemiştir.

şekil 3.21 : Poundbury
(Url-10 Erişim Tarihi: 09.09.2014)

şekil 3.22 : Poundbury
(Url-11 Erişim Tarihi: 12.09.2014)

Poundbury’de otomobilleri tasarımın odağına koyan anlayışın aksine, insanı tasarımın odağına alan bir anlayış hakimdir. Leon Krier, tasarımında başta ulaşım şemasını çözdüğünü, oluşturulan alt merkezleri birbirine bağlayan yolların ana aksları oluşturduğu, bloklardan artakalan alanların sokak dokusunu yarattığını belirtmiştir (Lei, 2012). Bu şekilde planın temel hedeflerinden biri olan alanı arabasızlaştırma ve kent içi hızı azaltmanın da mümkün olacağına inanmıştır.

Kentte tabelalar, kontrol ışıklarından ziyade, hız sınırlı alanlar belirlenmiş, yayalar ve bisikletliler için özel ulaşım alanları oluşturulmuştur. Ayrıca 70 metrede bir sokakta bir ögenin değişmesi, bir yapı elemanının farklılaşması olarak tanımlanan “70 metre kuralı” ile aracın hızı kontrol altına alınmıştır. Krier, kent ulaşımında hızı azaltmak için kullandıkları bu yöntemi, “Poundbury’de uzun ve kısa yollarımız var. Çoğunluklar kişinin hız sınırına ulaşamayacağı derecede kısa yollar,” diyerek açıklamıştır.

Şekil 3.23 : Poundbury’de Organik Yol Dokusu ve Trafiğin Engellenmesi
(Url-12 Erişim Tarihi:12.09.2014)

Standartlaşma/Esneklik İlkesi:

Leon Krier, Poundbury’de yapılacak olan yapıların, yeri, toplumu ve yerel bağlamı gözetmesini istemiştir. Dolayısıyla tasarımında yapıların birbiri ile kurduğu bağlantı

büyük önem taşımaktadır. Aynı doğrultuda karma kullanım alanlarının yerleşime girişini de önemli bulan Krier, bu şekilde kurulan birlikteliklerin hem sokak kesitlerinde sıkıcılığı azaltacağını hem de hareket ihtiyacını azaltacağını düşünmüştür.

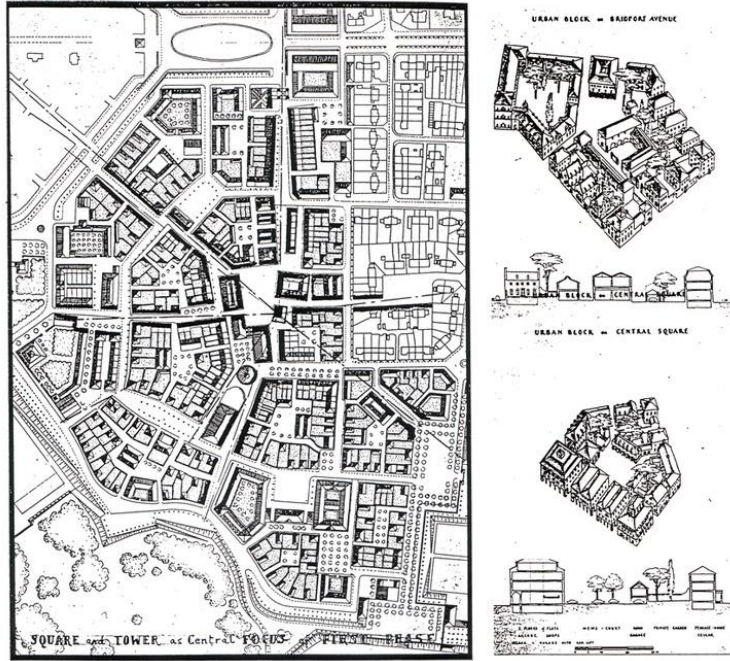

Şekil 3.24 : Poundbury Kent Merkezi'nden Bir Görüntü
(Url-12 Erişim Tarihi:12.09.2014)

Poundbury yatırım geliştirme müdürü Simon Conibear, Poundbury'yi “Yüzde 80 uyum yüzde 20 düzensizlik” olarak tanımlamıştır (aktaran: Rybczynski, 2013). Bu durum Krier'in kaçındığı değil, geçmişten öykündüğü bir durum olarak plana yansımıştır. Krier (2008), mimari yapılarda tasarım kodları olmasına rağmen belli esnekliklerin olmasını gerekli gördüğünü, bunun özgün bir kentsel doku ve demokratik bir mekân yaratımı için gerekli olduğunu savunmaktadır.

Şekil 3.25 : Poundbury Kent Merkezi'nde siluet
(Url-13 Erişim Tarihi: 12.09.2014)

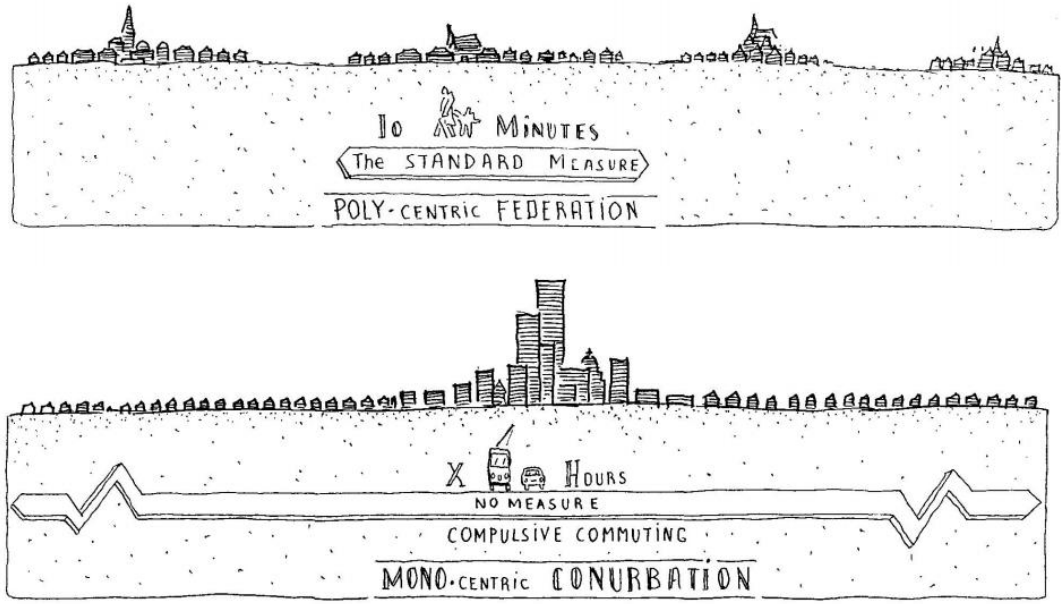
Şekil 3.26 : Leon Krier, Poundbury Aşama 1, Mekansal Çeşitlilik Eskizi
(Url-14 Erişim Tarihi: 12.09.2014)

Dolayısıyla Poundbury'de binaların her ne kadar metrik olarak bir yükseklik sıkıntısı bulunmasa da yapılarda kat sınırlamaları bulunmaktadır. Konut alanlarında 2-3 katlı,

ticari alanlarda dört kata kadar yükselebilen yapılar için Krier (2008)⁵ “Çünkü yükseklik sınırlımız olursa sıkıcı bir silüetimiz olur.” şeklinde açıklama yapmıştır.

Bütünlük/Parçacılık İlkesi:

Arazi kullanımında hissedilen bütünlük ve sistem algısı, Krier’in bölgeler arası kurduğu hiyerarşi ile güçlenmektedir. Yüksek yoğunluklu “köy kent” olarak tanımlanan Poundbury’de hiyerarşik düzende birbirine bağlı merkezler oluşturulmuştur. Kentlerin tek merkezli tasarlanmasının başta ulaşım ve sosyo-ekonomik homojenlik gibi temel sorunlara yol açtığını düşünen Krier, kentin bu şekilde tasarlanmasının olumlu sonuç getireceğini düşünmüş ve modernist kentlerde en büyük sorunlardan biri olarak gördüğü, kentliyi arabaya muhtaç bırakan mekânsal yapıyı devre dışı bırakarak rekreasyon, eğitim ve iş alanlarının yürüme mesafesinde olmasına karar vermiştir (Isherwood, 2009).

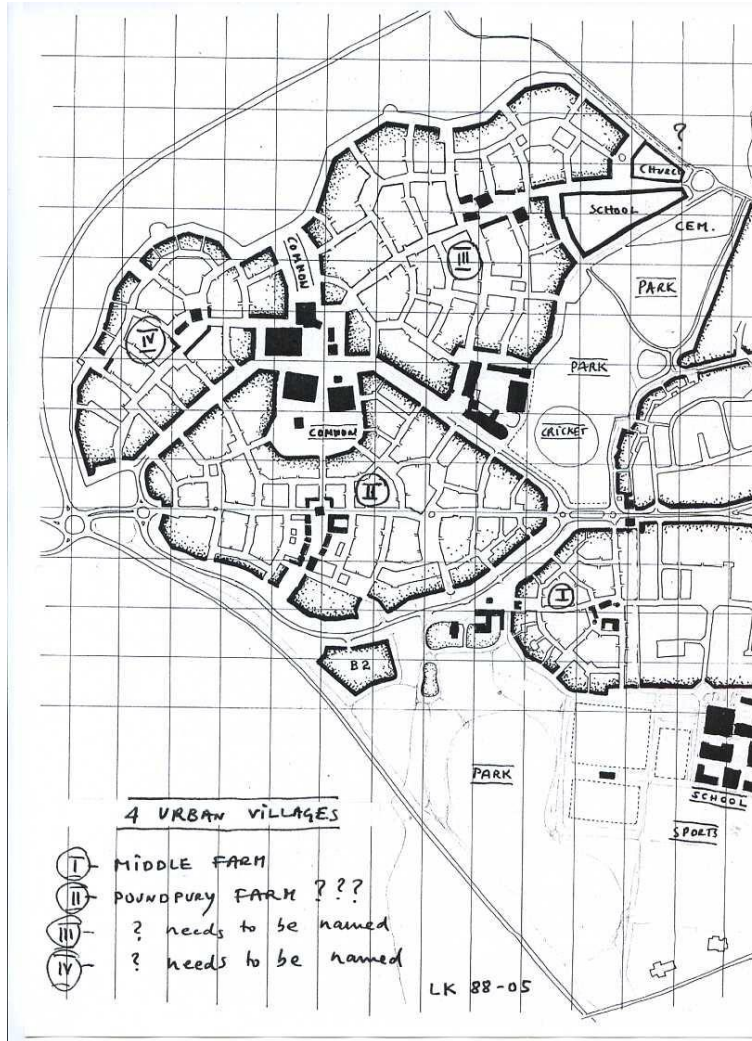
Şekil 3.27 : Leon Krier, Çok Merkezli Kentler
(Url-14 Erişim Tarihi: 12.09.2014)

Krier, bu doğrultuda oluşturacağı merkezler arasında da bir hiyerarşi yaratmak istemiştir. Bu düzende yaratılan merkezler ile insan ölçeğinin korunması planlanmıştır. Kentte oluşturulan merkezler ve yeşil alanlarda belirli bir hiyerarşi

⁵ Leon Krier’in Westminster Üniversitesi’nde 31 Ekim 2008 tarihinde yaptığı sunumda bina yüksekliği ve kat sınırı ilişkisine detaylı bir şekilde yer vermiştir. Krier, Poundbury’de yükseklik sınırının bulunmamasının, tasarım kodunun kat sınırlaması şeklinde getirilmesinin hem kentsel ölçekte monotonluğu kırdığını hem de mimari ölçekte çeşitlilik sağladığını belirtmiştir. (Url-38)

bulunmaktadır. Yaratılan hiyerarşi, mahalle dokusunun oluşturulması açısından önemli olduğu gibi, yerleşim içi ihtiyaç odaklı hareketi azaltma amaçlı olarak da kullanılmıştır (Isherwood, 2009).

Bu doğrultuda Poundbury’de, Krier’in (2008), “günlük ihtiyaçları karşılayacak değil, belki haftada bir belki ayda hatta üç ayda bir gelinecek bir alan” olarak tanımladığı ve kentin tam ortasında yer alan bir merkez bulunmaktadır. Plana göre mahalle ölçeğine inildikçe kurulan merkezler daha yerel ihtiyaçlara cevap verecek, daha büyük merkezler, yerleşim ölçeğine hizmet verecek hizmetleri barındırmaktadır.

Şekil 3.28 : Leon Krier, (1988) Kent içinde Kentler
(Url-14 Erişim Tarihi: 12.09.2014)

Merkeze bağılılığın azalması için, her 400 metrede bir mahalle merkezlerinin, her 800 metrede bir bölge merkezlerinin oluşturulması hedeflenmiştir. Bu merkezlerin de kendi içinde merkezleri/mezdanları olacak şekilde tasarlanmıştır.

Şekil 3.29 : Poundbury Alt Merkezlere Erişim Mesafeleri

Bütün bu sistem en büyük ihtiyaçların; turizm, ticaret, otel ya da büyük ölçekli ticaret gibi alanların Dorchester’de yer alması gerekliliğini ön plana çıkartacak ve hiyerarşik düzenin en tepesine Dorchester’ı koyacak şekilde düzenlenmiştir.

Yerleşimin planına bakıldığında, hiyerarşik olarak, ihtiyaç, yol ve rekreasyon gibi işlevsel ayrışmalar gözetildiğinde, kentin bir bütün olarak çalıştığı, birbirine bağımlı bölgelere sahip olduğu gözlemlenmektedir.

Bu hiyerarşik yapı, bir bütün oluşturmakta ve post-modernizmin parçacıl yapısı ile uyuşmamaktadır. Bütün bölgelerin en üst kademedeki 2. bölgeye açılması ve bütün ihtiyaçların bu bölgeden karşılanabiliyor olması, kentsel bir yüceltme ve bunu destekleyen mimari promenatları beraberinde getirmiştir. Fakat bu farklı aşamaların/bölgelerin her birinde farklı bir mimar ekip çalışmış, kendi vizyonlarını oluşturmuştur. Plan bu anlamda parçalar halinde ele alınmış olmasıyla da değerlendirilmiştir.

Bunun yanısıra kent içerisinde mimari öğeler ile oluşturulan uyum ve mimari promenatlar, aynı ölçüde bir bütünsellik sergilemektedir. Öne çıkartılan yapılar dini, ticari ya da kamusal bir yapı olmakla beraber, varolan tasarım kodları ile özerk, parçalanmış bir dokunun oluşmasının önüne geçtiği gözlemlenmektedir.

Heterojenlik/Homojenlik İlkesi:

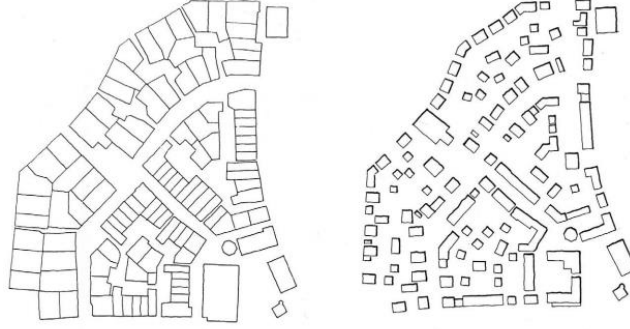
Kentin hem Dorchester'in gelişim alanı hem de bir yatırım projesi olarak planlanmasının mekânda bazı sonuçları olmuştur. Krier'in farklı fonksiyonların birbirine ihtiyaç duyduğunu düşünmesi beraberinde hem farklı parselizasyon çözümlerini ve farklı sokak kesitlerini hem de farklı metrekarelerde yapı çözümlerini getirmiştir. Alanda bulunan yapı tipolojileri kullanım, büyüklük ve komşuluklar açısından farklılıklar göstermektedir. Ayrıca bu metrekare bazındaki farklılıklar sosyal konutlarda da kendini göstermektedir. %35'i sosyal konutlardan oluşan Poundbury barındırdığı sosyal farklılıklar ile heterojen bir toplumsal yapı sunmaktadır. Bu yapının modernizmin çoğunlukla burjuva ve orta sınıftan oluşmasını öngördüğü homojen kent toplumundan farklılıklar gösterdiği gözlenmektedir.

Düşeyde genişleyen kentleri homojen toplumsal yapılar doğurmakla eleştiren Krier'in kent toplumu ve mekânda kent algısının oluşmasında önemli gördüğü hususlardan "karma kullanım" da Poundbury'de heterojenlik bağlamında öne çıkan bir diğer konudur. Krier'e göre doğru kullanılsa dahi, kullanıldığı anda mimari çeşitlilik yaratan karma kullanım alanları özellikle ana akslar boyunca zemin katlarda uygulanmış, yapı ölçeğinde heterojenliği ve beraberinde fonksiyonel çeşitliliği getirmiştir (Isherwood, 2009).

Şekil 3.30 : Poundbury Karma Kullanım Alanları

Bunun yanısıra plan ortaya koyduğu organik doku ile de heterojen bir mekânsal yapıya sahiptir. Tasarlanan yapı adalarının çeşitliliği beraberinde farklı parselizasyon çözümlerini getirmiştir.

Şekil 3.31 : Leon Krier, Poundbury’de parselizasyon örnekleri
(Url-14 Erişim Tarihi: 12.09.2014)

Yapı adaları ve parseller bazında görülen farklılıklar üçüncü boyutta kendini göstermeye devam etmektedir. Özellikle farklı birliktelikler kurulması açısından, bina yüksekliklerinde bir sınır bulunmamakta, kat adetleri işlevsel olarak sınırlandırılmaktadır.

Ulus Devlet/Küresel Sermaye İlişkisi:

Poundbury İngiliz mimarlığını etkin bir biçimde kullanışı ile post-modernizmin eklektiği içine alan tavrını birebir yansıtmakta, bunun yanı sıra, küresel anlamda da takip eden yenilenebilir enerji kullanımı, sürdürülebilirlik ve yaya erişimi gibi kavramları öne çıkarmasıyla da dikkat çekmektedir. Fakat kentin en önemli özelliklerinden biri Prens Charles’ın şehircilik anlayışını yansıtmaları olarak gösterilmektedir.

Charles’ın (1989) Poundbury’de uygulanan ilkeleri içeren, *A Vision of Britain: A Personal View of Architecture* kitabı, modern mimarlığın eleştirisine yer vermekle birlikte, yeni bir yerleşimin nasıl kurulması gerektiğine dair de iddialı öneriler sunmaktadır (Salingaros, 1998, 2002, 2005). Shute (2013), “Klasikçiler ile modernistler arasında bir savaş başlatan” olarak tanımladığı prensin görüşlerini temelde bir mimarlık öngörüsünden çok, uyumlu bir toplum yaratma arzusu olarak aktarmaktadır. Ortaya sunulan fikirler ve kentsel yönetim modelini benimsemiş bir yerel irade ve beraberinde karma yaşam grupları ortaya konulan manifestonun yansıması olarak tanımlanmaktadır.

Krier de (1988) Prens'in görüşlerindeki toplumsallığa vurgu yapmış, kentleri çok uluslu şirketlerin beğenisine köle eden mimarların aksine orada yaşayanlara ait görmesinin önemini belirtmiştir. Dolayısıyla post-modern felsefenin güçlü yaklaşımlarından gelenekseli, çeşitliliği, bireyselliği içine alan görüşlerin, temelde yeni bir toplum vizyonu yaratma ve konut geliştirme modeli geliştirmek için kullanıldığı gözlenmiştir.

3.2.3 Eleştiriler

Poundbury'nin kentsel gelişim sürecine ilişkin eleştiriler mekan yaratma olgusu üzerine yoğunlaşmaktadır. İngiliz çağdaş mimarlık camiası tarafından geleneği taklit etme ile suçlanan Prens Charles ve Leon Krier, modernizmi eleştirmek ve Poundbury'de bir Disneyland yarattıkları gerekçesi ile tartışma konusu olmuşlardır (Salingaros, 1998, 2002, 2005).

Bayley (2008), kenti tanımlarken; "Mimari sözlüğümde, Poundbury'ı tanımlayacak bir kelime yok. Tabi Poundbury'ı tasarlayanların sahip olduğu terminolojiye ve zevke sahip olsaydım bunu 18.yy diye tanımayabilirdim," demiştir. Benzer bir şekilde, Rybczynski (2013), "Mimari açıdan Poundbury için söylenecek çok bir söz yok. Savaş sonrası herhangi bir İngiliz kasabasında görülebilecek; tuğla ve sıva kaplı kutucuklar, künk çatılar, taş paneller. Bunun da tek bir adı var 'Jenerik Klasik'. Ama geçmişe öykünme, yaratıcılıktan yoksunluğa işaret olarak okunmamalıdır. Daha çok yerele uygunluk, kentsel bir ahenk ve uyumu yakalama çabası olarak görüyorum" yorumunda bulunmuştur.

Geçmişin kentsel tasarımda içeri alınmasının, sahte kentsellikleri doğurduğuna yönelik eleştiriler de bulunmaktadır. Simpson (2008), Poundbury'de yürümeyi, Jim Carey'nin oynadığı "Truman Show" filmine benzetmiş, bu "şaşırtıcı" benzerliği ise Truman Show'un çekildiği Seaside Florida'nın Andres Duany ve Elizabeth Plater-Zyberk tasarımı olduğunu vurgulayarak "sahte bir yaşam içinde yürüyormuşsunuz gibi" demiştir.

Spain (2010), meydanların ve kamusal alanların bomboş olduğunu, şayet bu yerleşimin bir toplum ideali ile tasarlandı ise bu görüntünün korkutucu olduğunu belirterek; "Burada sanki herkes büyük çikolata kutularında yaşıyor, bunun tasarımla bir ilgili yok. Sanki her an film ekibinden biri gelip de sahne dekoru olan şu

cepheleri kaldıracak gibi duruyor. Burası orta sınıf için yaratılmış bir getto,” yorumunda bulunmuştur.

Forrest (2014) de, sosyal ayrışmaya yönelik benzer bir duruma gönderme yapmış, yerleşimin homojen bir toplumsal yapılaşma doğurduğuna dikkat çekmiştir. Yaşayanlar ile yaptığı görüşmelerde, Dorset’in bir uzantısı olan kentte artık “onlar ve biz” kavramının dile getirildiğinin altını çizen Forrest’in aktardığına göre; Poundbury’de yaşamak artık bir ayrıcalık olarak görülmektedir.

Moderniteye yoğun eleştiriler ile ortaya çıkan projenin doğurduğu toplumsal sonuçlar, kentin dönemsel yaklaşımlar bağlamında da eleştiri almasına neden olmuştur. Jenks (2008), “Ben yine Leon Krier’i bir modernist, Poundbury’de yaptığını da modernist bir proje olarak tanımlayabilirim,” diyerek Poundbury’de yapılan tasarım çalışmalarının modernist kentsel tasarımın bölgeleme anlayışı ile benzerlikler taşıdığını belirtmiştir.

3.3 Post-modern Dönem Örneği: Orestad Kenti

20.yy’ın ikinci yarısında uygulama aşamasına geçen Orestad, çağdaş şehirciliğin ve mimarlığın en önemli örnekleri arasında görülmekte, son dönem öne çıkan mimarların eserlerini bir master planda buluşturmasıyla dikkat çekmektedir.

Orestad, TOD yaklaşımının temel ilkelerini barındırması, bu anlamda Kopenhag ile birlikte çalışabilecek yeni bir kent yaratılması amacı ile çağdaş mimarlığı kente sokması ve modernizme öykündüğü iddiaları ile post-modern kent tartışmaları açısından çalışmaya konu olmuştur.

3.3.1 Planlama ve Kentsel Tasarımın Tarihi Gelişim Süreci

Danimarka’nın başkenti Kopenhag’ın yeni gelişim alanı olarak görülen Orestad, daha üst ölçekte ise büyük bir ulaşım projesinin finansmanını sağlamak adına planlanmıştır.

Avrupa’daki bir çok kent gibi 2. Dünya Savaşı sonrası endüstriyel alanlarının birçoğunu kaybetmiş veya yerleşim dışına çıkarmaya başlamış kentlerden Kopenhag’da da istihdam sorunları yaşanmaya başlanmıştır. 1980’lerin sonunda artan işsizlik oranı, sosyal ve ekonomik sorunlara, kentin önemli liman bölgelerinden Holmen Naval’ın kent dışına taşınması da eklenmiş ve başkent çekiciliğini yitirmeye

başlamıştır. Siyasetçiler Kopenhag'ı yeniden canlandırmak için proje geliştirme kararı almıştır (Hansen&Jamison 2004).

Dönemin Başbakanı Poul Schlüter, 1989 yılında “Çağın Planı” adıyla bir sunum yaparak başkenti geliştirmek ile ilgili görüşlerini sunmuş ve yoğunlukla altyapı içerikli bir planda İsviçre ile köprü bağlantısının önemine vurgu yapmıştır (Hansen&Jamison 2004). Ørestad'ın kentsel gelişim alanı olarak düzenlenmesi bu projenin finansmanının sağlanması adına geliştirilmiş ve 1991 yılında bir komisyon raporu olarak yayınlanmıştır. 1992 yılında ise Kopenhag'ın 5 km uzağında, Ørestad kentinin kurulmasına yönelik karar onaylanmıştır (Url-36, 2014). Kararda bölgenin Kopenhag kent merkezi, Kastrup havalimanı ve Malmö arasında önemli bir noktada bulunduğu ayrıca köprü yolu üzerinde bir transit geçiş alanı olacak olmasının uluslararası müşteriye cazip geleceğine vurgu yapılmıştır (Ørestad, 2014).

Şekil 3.32 : Ørestad Konum
(Url-15 Erişim Tarihi: 13.09.2014)

Çalışmaları yürüten %45'i ulusal hükümet, %55'i yerel hükümetten oluşan Ørestad Development Corporation, 1994 yılında master plan için yarışma açmıştır. Yarışmanın amacı; “Ørestad'ta tam bir mimari özgürlük sunmak. Ørestad'ın sanat ve mimarinin özgürce form bulduğu bir kent olması!” olarak belirtilmiştir (Url-37, 2010).

Yarışmayı ARKKI ve KHR ekibi kazanmış ve bölgede kurulacak yeni metro ağının ve yerleşmenin tasarım işini üstlenmiştir (Url-36, 2014). ARKKI'nin tasarladığı

planının seçilmesinde, bölgeyi dörde ayırması, böylece farklı yapı yoğunluklarına sahip adaların oluşabilecek olması, adalar arası yeşil kuşakların girebilecek olması önemli kriterler olarak gösterilmiştir. Planda üzerinde durulan bir başka nokta ise, yeni kurulacak yerleşimin, yüksek yoğunluğa sahip fakat doğa ile bütünleşebilen bir yerleşim olacak olmasıdır. Kuzey güney aksında bulunan kanalların bu amaca yönelik kullanıldığı gözlenmiştir.

Orestad'ın kurulması için belirlenen alan Kopenhag kent merkezine yakın önemli yeşil koruma alanlarından Amager Faelled üzerinde yer almaktadır ve alan birçok koruma yasasına tabidir (Wahlberg & Rehling, 1995). Bu açıdan süreç birçok eleştiriye de maruz kalmıştır. Danirmaka Mimarlar Odası, projenin önemini bildiklerini; fakat doğal yaşam alanına bu denli büyük bir müdahalenin geri dönüşü olamayacağını savunmuştur (Garmund, 1996). Bunun yanısıra, projeye bu denli eleştiri gelmesine rağmen devam etmesini “demokrasiye saldırı” olarak yorumlayanlar da olmuştur (Hall, 2014).

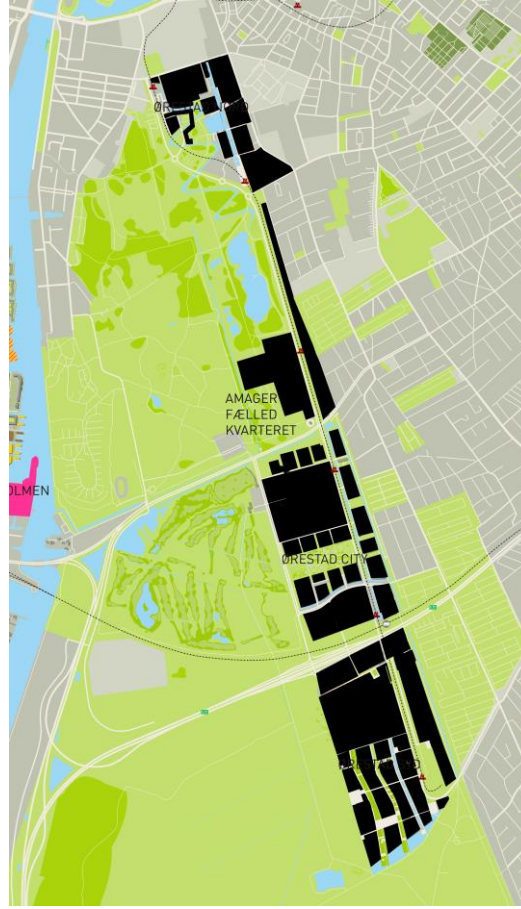

Şekil 3.33 : Amager Faelled Koruma Alanı, Orestad
(Url-16 Erişim Tarihi: 14.12.2014)

3.3.2 Planlama ve Kentsel Tasarım İlkeleri

ARKKI ve KHR tarafından tasarlanan mastır plan, kuzey-güney hattında dikdörtgen bir forma sahip 310 ha'lık alanı kapsamaktadır. Farklı bölgelerin kanallar ve yeşil

alanlar ile bağlantısının kurulacağı planda, temel strüktürü hızlı tren hattı ve kanal belirlemektedir. Temel olarak yer olgusunu da bu öğeler kente kazandırmaktadır (Orestad: Helhedsplan, 1995).

Şekil 3.34 : Orestad Planı
(Url-17 Erişim Tarihi: 22.10.2014)

Arazi kullanımı 60% ticari ve ofis, 20% kültür ve kamu ve 20% konut olarak tasarlanan yerleşimde proje tamamlandığında, 80.000 kişinin yaşaması, 20.000 kişinin öğrenim görmesi ve 20.000 kişinin çalışması planlanmaktadır (Orestad, 2014).

Belirlemeci/Bağlamsallık İlkesi:

Orestad, işlevsel olarak farklılıklar gösteren ve buna bağlı olarak farklı yapı yoğunluklarına sahip dört bölgeye ayrılmıştır. Modern kent planlama anlayışının zonlama görüşüne benzer bir yaklaşım sergileyen masterplana göre ticaret, konut, rekreasyon gibi işlevler lineer bir aks üzerinde farklı bölgelerde yoğunlaşmakta ve yatırımcı/vatandaş tercihinin göre bu bölgelere yönlendirilmektedir. Orestad Nord,

Amager Fælled, Orestad City ve Orestad Syd isimli bölgeler birbirlerine ulaşım ağları ve rekreasyon alanları ile bağlanmıştır.

Kentin mastır planda bir bütün olarak ele alınmasına karşın dört farklı bölge için farklı mimari gruplar tasarım yapmıştır. Mastır planın sulak alanlar, Kuzey Güney hattındaki bulvar ve metro aksı ile oluşturduğu katı grid dokusu, dört plan için en temel belirleyici olmuş; fakat ekipler mimari katmanların oluşturulması konusunda daha esnek plan kararlarıyla tasarım yapmışlardır.

Şekil 3.35 : Orestad Kuzeyden Bakış
(Url-18 Erişim Tarihi: 25.11.2014)

Bu bölgelerden Orestad Nord, kültür ve kamusal alanların yoğunlaşacağı alan olarak belirlenmiştir. 1997 yılında tasarlanan alan içerisinde üniversite kampusunun yer alması planlanmıştır. Barındırdığı büyük ölçekli kültürel tesisler, eğitim alanları ve araştırma merkezleri ile aynı zamanda Kopenhag'ın yeni sanat ve kültür merkezi olarak gösterilmektedir (Orestad Nord, 2014). Danimarka Radyo Merkez binası, Konser Salonu, Kopenhag Üniversitesi gibi büyük ölçekli yapıların yer aldığı alanda yoğunluk batıya doğru gidildikçe azalmaktadır (Url-37 2010). Alanda yer alan yapıların ölçeği diğer bütün yerleşimdekilere kıyasla daha büyüktür ve By og Hayn'a (2010) göre, kente kimliğini kazandıran bir alanda böyle bir tasarım kararı doğrudur.

Şekil 3.36 : Konser Salonu, Jean Nouvel Tasarımı
(Url-19 Erişim Tarihi: 28.11.2014)

Orestad City, kentin merkezi konumundadır. Kuzey Güney hattında çalışan metro ve doğu-batı hattında çalışan araç yolunun bulunduğu alandır. Bölge, yüksek yoğunluklu, karma kullanıma sahip yapıların çoğunlukta olduğu “canlı ve farklılıkları barındıran” bir alan olarak tanımlanmaktadır (Url-37, 2010). Alanın strüktürünü oluşturan bulvar, kanal ve metro bölgenin ortasında bir düğüm oluşturmaktadır. Bölgeyi BIG’in (Bjarke Ingels Group) VM evleri ve İskandinavya’nın en büyük alışveriş merkezi Fields gibi önemli mimari yapılar tanımlasa da geri kalan alanda 10-15 metre yükseklikte bulunan bloklarda alışveriş merkezleri, finans kuruluşları, liseler ve kamusal alanlar yer almaktadır (Orestad City, 2014). Orestad’ın en önemli kamusal alanı olarak gösterilen Kay Fiskers Plads ve kentin en büyük parkı olan 170 x 450 metre büyüklüğündeki Byparken de bu bölgede yer almaktadır.

Amager Fælled bölgesi yoğunlukla konut alanlarının bulunduğu ve sağlık tesislerinin yer alacağı bölge olarak belirlenmiştir. Büyük ölçüde tamamlanamayan bölgenin sadece Orestad Bulvarı’nın doğusundaki kısmı uygulanabilmiştir. Bunun nedeni, Amager Fælled koruma alanı ile ilgili sınırlamalar olarak gösterilmektedir. Alanda uygulanan parselizasyon ve yapı ölçeği bütün yerleşime oranla çok daha küçüktür (Amager Fælled Kvarteret, 2014).

Orestad Syd, kentin en güneyinde yer alan bölgedir. Yaklaşık 10.000 kişinin yaşaması beklenen bölge kentin en kalabalık yerleşik nüfusunu barındıracak olmasıyla konut alanı olarak planlanmıştır. Kentin doğa ile sınırını belirleyecek alan olduğu gerekçesiyle, mastır planı yapan ARKKI ekibi alanda yapıların karşılıklı konumlarını ve yüksekliklerini tanımlamıştır. Kentin bu bölümü, yüksek yoğunluğu, meydanların, sokakların ve    elerin bir bütün oluşturduğu, bir sistem kurgusuna sahip olduğu gerekçesiyle; “klasik kentin bir yansıması” olarak da tanımlanmaktadır (Hall, 2014).

şekil 3.37 : Orestad Syd
(Url-20 Erişim Tarihi: 08.12.2014)

Bir koruma bölgesi olan Kalvebod F lled ile metro ağı ile sınırlandırılmış olan alan, konut alanları ile karma kullanım alanlarının dengeli bir şekilde dağılımından oluşmaktadır. Alanın homojenlikten uzak, tek düze bir mimarlıktan kurtulabileceği ve canlı çeşitlilikleri barındıran bir kent hayatı sunması tasarısı bu işlev ile desteklenmektedir.

Plan ayrıca kentsel mekânlar arasında kurulacak hiyerarşiyi de belirlemektedir. Plana göre ana yaya aksı boyunca kültür, ticaret ve rekreasyon alanları yer almaktadır ve bunlara entegre olabilen kamusal alanlar sistemle bütünleşmektedir. Ayrıca konut alanlarının ihtiyaç duyacağı yerel ölçekte eğitim, bakım ve kamusal hizmetler de bu aks üzerinde yer almaktadırlar. Bunun yanı sıra, bölgeleri ayırmada güçlü bir    e olarak peyzaj kentin içine sokulmaktadır. Bu doğrultuda tasarlanan sekiz açık alan yerel buluşma, toplanma alanı olarak, kuzey-güney hattında belirtilen üç büyük yeşil

alan, farklı karakterlere sahip olup, kentsel kimlik alanı olarak ve bölgesel çekim merkezi olarak belirtilmiştir.

Üst ölçekli bir ulaşım ve kalkınma planının parçası olarak geliştirilen Orestad'da, ulaşım alanları tasarımın da genel strüktürünü çizmektedir. Cervero'nun (1998), konut, ticaret, kamusal alanların geliştirilmesinde mevcut ya da yeni kentsel metro hatlarının kurulması şeklinde açıkladığı ve bugün başlı başına kentsel bir olgu olan Transit Oriented Development (TOD) yaklaşımı, Orestad'da uygulanan sistemin kavramsal altyapısını oluşturmaktadır. Malmö ile Kopenhag'ı metro ile birbirine bağlayan, aynı zamanda İsviçre ile bağlantı yolunun tam merkezden geçeceği Orestad, bu anlamda bir ulaşım merkezi görevini de üstlenmektedir.

Şekil 3.38 : Orestad City, Metro İstasyonu
(Url-21 Erişim Tarihi: 17.11.2014)

1947'de Danimarkalı mimar ve şehir plancısı Steen Eiler Rasmussen tarafından tasarlanan ve dünya literatürüne girmiş olan “5 Finger Planı”nın⁶ yarattığı etkiler göz

⁶ 1947'de Danimarka Şehir Planlama Enstitüsü tarafından geliştirilen; Finger Plan (Egnsplan) TOD yaklaşımının erken dönem temsili olarak gösterilmektedir. Bir elin beş parmağı şeklinde betimlenen koridorlarda plana göre mevcut kentsel gelişimin planlanması yada yeni bir banliyö alanının oluşturulması hızlı tren hatları ile desteklenmektedir. (Fullerton and Knowles, 1991). Her istasyon

önüne alınarak Orestad'ın geçmişte genişleyen banliyölerin ortaya çıkardığı araba bağımlılığına neden olmaması, metronun kullanılacağı, sürdürülebilir bir kent modeli ortaya koyması istenmiştir. Dolayısıyla kuzey-güney hattında çalışan hızlı tramvay kentler arası ilişkiyi sağlarken aynı zamanda kentin lineer makro formunu da oluşturmaktadır. Bölgelere giren bütün ara yollar bu ana aksın belirleyiciliği altında bir hiyerarşiye sahiptir⁷ (Orestad: Helhedsplan, 1995 & Orestad: Helhedsplan, 1998).

Üst ölçekte kentin sürdürülebilir ilkeleri gözetmesi yönünde alınan kararlar doğrultusunda, Orestad'da yaşayanlar Kopenhag'da yaşayanlara oranla çok daha fazla araç vergisi vermektedirler (BY&HAVN, 2010). Mastır planda otopark alanlarının kentsel dokuyu domine etmemesi vurgulanmıştır. Dolayısıyla çalışanların ve ikamet edenlerin ortak kullanabileceği özel, katlı otopark alanları bulunmaktadır (BY&HAVN, 2010).

Orestad'ın kuruluş aşamasında alınan kararların tasarım ölçeğinde de büyük yansımaları olmuştur. Kentin tasarım aşamasında ele alınan en güçlü bağlam Amager Faelled ve ulaşım sistemi olmasına rağmen kentin mekan algısı yaratamadığı gözlemlenmektedir. Bir ekonomik kriz ardından devlet desteği ile gerçekleştirilmiş en önemli uluslararası projelerden biri olan Orestad, ülkenin alışkın olduğu aşağıdan yukarı planlama anlayışının aksine “yukarıdan aşağıya” bir planlama anlayışına örnek olmasıyla da eleştiri konusu olmuştur (Yigitcanlar & Tan, 2013). Ayrıca Amager Faelled'in bir bağlam olarak içeri alınması da çelişki yaratmış, koruma alanı büyük ölçüde zarar görmüştür. “Danimarka'ya özgü bütün yerel inşa teknikleri reddedildiği gibi Kopenhag'ın bu denli yakınında kurulan bir kentte, Kopenhag'ın kimliği tamamen rededilmiştir.” (Hall, 2014). Ayrıca Kopenhag'a özgü, yürümeyi ve bisikleti elverişli kılan ölçek Orestad'da kaybolmuştur (Hall, 2014).

Standartlaşma/Esneklik İlkesi:

Kentin bir pazarlama projesi olarak geliştirilmesi, kentsel öğelerin her birinin farklı temsilleri ve ticari değerleri olmasını da beraberinde getirmiştir. Çünkü Orestad

yüksek yoğunluklu konut ve ticari merkez alanı olup Kopenhag ile yakın ilişkisini sürdürmektedir. (Knowles,2012)

⁷ Uygulama planlarında masterplanda yapılan ulaşım şeması ile uyumsuzluklar olduğu belirtilmektedir. (Orestad: Helhedsplan, 1995 & Orestad: Helhedsplan, 1998) Kenneth Olwig'e göre (1992) bu durum masterplanın yerleşimin hiç bir topografik verisini yada bağlamı dikkate alınmadan tasarlanmış olmasından kaynaklanmaktadır. Olwig, Orestad'ı bütün doğal koşulları yoksayan bir “ütopya” olarak tanımlar ve Orestad bulvarını bunun en büyük kanıtı olarak gösterir.

yatırım alanı olarak görülmektedir. Dolayısıyla genel bir karakter oluşturacak, bir standart belirleyecek herhangi bir mimari kural veya kod oluşturulmamıştır (Hall, 2014).

Kentin üzerine kurulduğu en büyük bağlamın doğa ile kurduğu ilişkinin kontrollü bir şekilde içeriye alınıyor olması, modernist kent planlama anlayışının mühendis tavrı ile benzeşmektedir. Kalvebod Fælled koruma alanı ve sulak araziler kentin tasarımına katılan tek bağlam olarak öne çıkmakta, mastır plan çalışmasının temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Orestad'ın bir boşlukta tasarlandığı algısını kuvvetlenmektedir (Hall, 2014).

Alt ölçeklere inildikçe yerleşimde ele alınan tek bağlam sürdürülebilirlik olarak geri dönmekte ve yapılardan estetik olarak bir standart değil, sürdürülebilir mimari çözüm sunumları, yağmur suyunu geri dönüştürmeleri, su ile entegre olabilmeleri ve Kalvebod Faelled alanına ulaşımın kolay sağlanması gibi kriterleri sağlaması beklenmiştir. Yerel bir bağlama vurgu yapılmayan kentte, “herhangi bir yerde” bulunma hissiyatı kuvvetlidir (Hall, 2014).

Ulaşım sistemi kentin kuruluş nedeni olmasının yanı sıra, esnek bir toplumsal yapı oluşmasını da desteklemektedir. Kurulan hızlı metro sistemi ile kentin Kopenhag’a bağlı çalışıyor oluşu, iki kent arasında kurulan; ticaret-konut, konut-ticaret ilişkilerinin ve farklı üretim ilişkilerinin kurulmasını ve daha mobil bir toplumsal yapının oluşmasını desteklemektedir. Bu yapı post-modernizmin esnek üretim biçimleri ile örtüşmektedir.

Bütünlük/Parçacılık İlkesi:

Kentin bölgelere ayrılışı ve işlevlerin bölgelere dağılımı bir sistem kurgusunu göstermektedir. Kent içerisinde pay edilmiş işlevler, kentte bütüncül bir çalışma sistemi olarak yorumlanabilir.

Mastır planın dört bölgeye ayrılması ve her bölgenin ayrı plana sahip olması bağımsız tasarımları ve parçacıl sistem kurgularını göstermektedir. Mastır plandan gelen rekreasyon, ulaşım ve kamusal alan kararları dışındaki bölgeler parçacıl olarak değerlendirilmiştir.

Başta farklı mimarları bir araya getirmesi ile çağdaş mimarlığın gözdesi olarak görülen, farklı formların temsilini barındıracak olması ile ilgi odağı olan Orestad, yapımının üzerinden çok geçmeden yitik, kullanılmayan alanlara sahip, boş alanlar

için çalışmalar yapılması gereken, içerisindeki grupları bir araya getirecek çözümlere ihtiyaç duyan bir yerleşim olmasıyla eleştirilere maruz kalmıştır. Kees Christiaanse (2007), Orestad için benzer eleştirilerde bulunarak “Orestad bugün birbiriyle bağlantısız ve habersiz parçalar btnymş gibi davranan bir mimarlığa sahip,” yorumunda bulunmuştur. Yapıların her birinin farklı formlara ve stillere sahip olması, kentsel bütünlük algısını kuvvetlendirecek kimlik olgusunu da zedelemektedir (Hall, 2014). Kentin en önemli üç yapısının düşeyde ve yatayda farklı eğilimler göstermesi, farklı formlara sahip olması, benzer şekilde konut alanları ile konser salonu gibi kentsel işlevi daha st ölçek olan yapıların yarışır etki alanları yaratıyor olması bu algıya örnek olarak gösterilmektedir (Hall, 2014). Benzer bir yorumda bulunan Erik Blling-Ladegaard’a (1999) göre, de kollektif bir stilin yoksunluğu, kentte karmaşa ve parçalar yaratmaktadır.

şekil 3.39 : Orestad VM Evi
(Url-22 Erişim Tarihi: 28.11.2014)

Şekil 3.40 : Orestad, Tietgen Öğrenci Yurdu
(Url-23 Erişim Tarihi: 14.11.2014)

Şekil 3.41 : Orestad Koleji
(Url-24 Erişim Tarihi: 16.11.2014)

Bunun yanı sıra, Orestad'ın sahip olduğu katı grid ve tek düze parselizasyon bütüncül bir mimari promenat sunmakla beraber Caspar Lundsgaard-Hansen'a

(2011) göre, özgün mimari formların tekil değerlendirilmesini de imkansız kılmaktadır. Dolayısıyla başarısız olarak değerlendirilen ve “mimarlık sergisi” olarak kurgulanan parselizasyon, parçacıl yapısı ile bütüncül bir bakış açısı oluşturmaktadır.

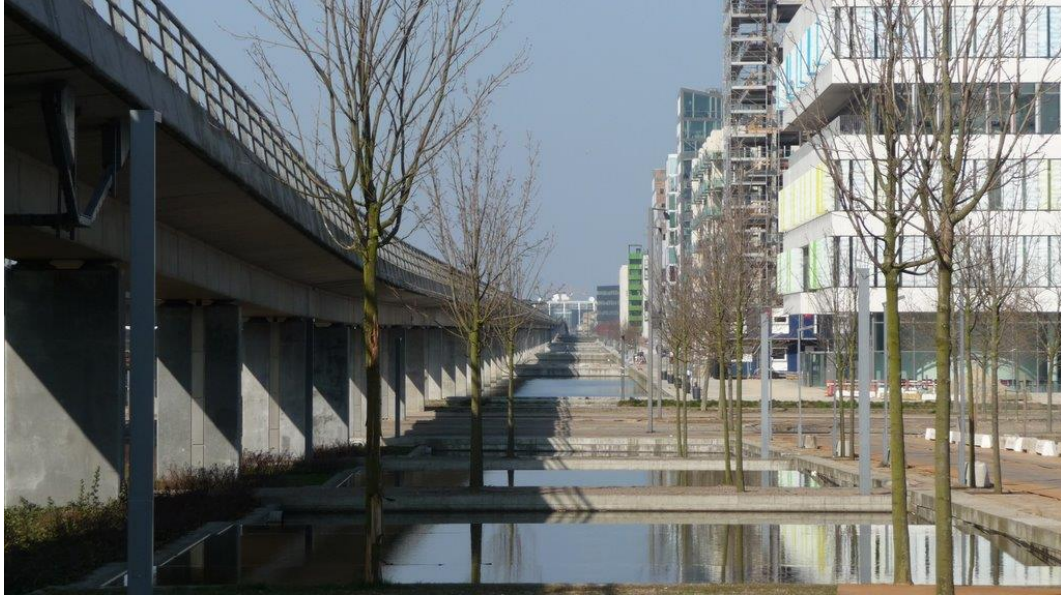
Homojen/Heterojenlik İlkesi:

Projenin temel hedefleri arasında, canlı bir kent yaşamı sunmak ve kozmopolit yapı ile homojeniteyi kentsel mekândan uzak tutmak gösterilmiştir. Fakat ulaşım alanları ve sulak alanlar beraberinde katı grid bir sistem getirmiştir. Bu gridal doku üzerinde oluşturulan ve benzer büyüklüklere sahip yapı adaları, mastır planda homojen bir mekânsal örüntünün oluşmasına neden olmuştur. Aynı şekilde, Amager Fælled alanının bir vista noktası oluşu ve bütün yapıların yönlenişinde bir odak olarak kullanılması, homojen mimari çözümlere de neden olmuştur (Orestad: Helhedsplan, 1995). Aynı şekilde mastır planın en belirleyici özelliklerinden biri olan kentin dört bölgeye ayrılması ve bölgelerin işlevsel olarak farklılıklar göstermesi, benzer işleve sahip yapıların birlikte bulunduğu mekânları da oluşturmaktadır.

Şekil 3.42 : Orestad North
(Url-25 Erişim Tarihi: 18.11.2014)

Mekânın işlevsel olarak biçimlenmesi ve beraberinde getirdiği homojenlik kentin lineer oluşu üzerinden yorumlanabilir. Kuzey-güney hattı üzerinde kurgulanan karma yapılar arasında benzer ve monoton bir yapısal ilişkinin kurulduğu, aksın tekdüze bir ilişki biçimi oluşturabileceği gözlemlenmektedir.

Şekil 3.43 : Orestad Sud
(Url-26 Erişim Tarihi: 22.11.2014)

Kentte her ne kadar benzer ölçekte yapı adaları bulunsa da, her yapı adasında farklı mimari tasarım uygulanmıştır. Heterojenlik bağlamında kentin en önemli özelliğinin sunduğu mimari çeşitlilik olduğu gözlemlenmektedir. Fakat bloklar arası boşlukların nasıl değerlendirileceği sorusu toplumsal çeşitliliğin yaratılması açısından hala bir sorun teşkil etmektedir.

Ulus Devlet/Küresel Sermaye İlişkisi:

Orestad kenti projesinin kuruluşundaki temel motivasyon, Danimarka'nın başkentini ekonomik olarak canlandırmaktır.

Tan ve Dur (2012), Orestad'ın önemini Kopenhag ve Danimarka'nın ulusal ve uluslararası düzeydeki önemi ile açıklamış, Orestad'ın Danimarka için nasıl eski ve yeni arasındaki bir ideali temsil ettiğini proje içerisinde yer alacak araştırma alanları üzerinden örneklemiştir.

Danimarka'nın merkezîyetçi vergi politikalarından, sürdürülebilir olmadığı gerekçesiyle vazgeçip, daha liberal politikalara geçişinin de sembolü olan Orestad, bu anlamda daha esnek davranabilecek ve mekânsal olarak uluslararası sermaye ile ulusal kalkınmayı bağdaştırabilecek bir çözüm olarak değerlendirilmektedir (Tan ve Dur, 2012). Kopenhag ile kuracağı ilişki kentin vizyonunu belirlemiş, dolayısıyla post-modernitenin esneklik kurgusunda öngördüğü üretim biçimlerini mekana işlevsel olarak yansıtmıştır. Orestad, bilim, kültür ve sanatın üretileceği, kaliteli

mimari çözümlerin sunulacağı yeni bir yerleşim olma vizyonunu Kopenhag için sağlarken, bağlantılı olduğu diğer ağlar içerisinde farklı bir hiyerarşide konumlanacaktır. Bu kavramlar kenti serbest piyasa ekonomisinde, doğru bir yatırım alanı olarak öne çıkartacaktır. Dolayısıyla yerel kalkınmayı, küresel sermaye ile sağlamayı öngören bakış açısı Orestad projesinin kuruluş felsefesini oluşturmakta, post-modernizmin öngördüğü esnek yapılanmayı mekanda sağlamaktadır.

3.3.3 Eleştiriler

Orestad'a yönelik yorumlar, proje yönetim sürecinde kamu katılımının az oluşu, doğal alanlara yapılan müdahale, soylulaştırma, kent algısından yoksunluk, projenin ekonomik başarısı ve mimari projelerin aldığı olumlu kritikler üzerine yoğunlaşmaktadır.

Tan ve Dur'un (2012) aktardığına göre, proje kamuya kapalı bir şekilde ilerletilmiş, Danimarka'nın alışkın olmadığı bir şekilde tepeden inme bir yaklaşımla karara bağlanmıştır. Fakat Orestad yine de, Kopenhag için bir kültür odağı olabilme yolundadır.

Projenin son dönem kentsel ve mimari uygulamalar için bir deney alanına dönüştüğü, ve deneklerin de gerçek vatandaşlar olduğu görüşü öne çıkmaktadır. Dolayısıyla Orestad, sadece proje yönetim süreci ile ilgili eleştiriler almamaktadır. Çağdaş mimarlık için bir laboratuvar olmasıyla 21.yy'ın en sıkı takip edilen kentsel alanları arasına da girmiştir (Hall, 2014).

Peyzaj mimarı Jacop Kamp (2011), "Bu plan, endüstri döneminin ve modernizmin bir devamı niteliğindedir. Bu dönemlerde de büyük yatırım bölgeye çağırılır ardından kentte yaşamın başlaması olağan karşılanırdı. Fakat gelecekteki bilgi ve sürdürülebilir toplum bundan çok daha fazlasını talep ediyor olacak," diyerek, projenin modern dönem yaklaşımlarının zorlayıcı tavırlarını yansıttığını belirtmiştir.

CPH City and Port Development şehir planlama yürütücüsü Jens Kramer Mikkelsen (2011), spontaneliğin bu master planın en güçlü özelliği olduğunu vurgulamış ve "Projenin arka fikri: güçlü bir planlama çalışmasının olması, böylece yeni ve heyecan verici mimari fikirlere zemin hazırlamasıydı. Başka hiçbir yerde Tietgen Öğrenci Yurdu ya da 8 şeklinde bir binayı sebeple görememenizin sebebi masterplanın yerel ölçekli planlara özgürlük sağlayacak esneklikte olmasıdır." şeklinde planın yerel ölçeğe verdiği girdiyi açıklamıştır. Kramer ayrıca planlama

aşamasında “büyük” düşündüklerini bu kentin “romantik minik bir kasaba” olmayacağını baştan bildiklerini belirterek “mimar kullanıcının ne ile mutlu olacağını öngörmeli” yorumunda bulunmuştur.

Kent, “insansız” oluşu ile de eleştirilmektedir. Jan Gehl, “genellikle rüzgarlı” olarak tabir ettiği kentin, insan ölçeğinden yoksun oluşunu şu sözler ile değerlendirmektedir; “Orestad hiç birşeydir,” (Faber, 2010). Kentin ölçeğine yönelik bir başka eleştiri de Malmo Belediye Başkan Yardımcısı Anders Rubin’dan gelmiştir. Rubin (2011) “Dürüst olmak gerekirse Orestad’ın ölçeği çok büyük. Orestad çok büyük. İnsancıl değil ve hayatın olmadığı boş alanlar var. Evet çok güzel binaları tasarladılar ama planın strüktürü uygun değil.” diyerek kentin ölçeğine ilişkin sorunları dile getirmiştir. Kentin esnek olmak adına “büyük” oluşu ve bu nedenle bir kent algısı yaratamıyor olduğu yönündeki eleştirilere CPH City and Port Development şehir planlama yürütücüsü Jens Kramer Mikkelsen (2011), Euroviews’e verdiği bir röportajda cevap vererek; “Bir kent yaratılırken bunun zaman alacağını hesaba katmanız gerekiyor. Evet şu anda sokaklarda bakkallar ya da çiçekçiler yok. Ama olacak” demiştir.

3.4 Bölüm Değerlendirmesi

Modern ve post-modern döneme ait mekânsal yaklaşımlar üç farklı kent üzerinde incelenmiştir.

Şandigar’ın seçilme nedeni modern dönemin mekânsal yaklaşımlarını en iyi şekilde temsil eden şehir olmasıdır. Post-modern dönemde ise, modern dönemdeki bütün yaklaşımları tek bir örnekte gösterecek kadar güçlü bir örneğin olmamasının yanı sıra, dönemin farklı örneklerini ve uygulamalarını barındırması nedeniyle iki örnek üzerinden inceleme yapılması uygun görülmüştür. Poundbury ve Orestad, yeni kentleşme akımı ve TOD yaklaşımlarını temsilen, post-modernizm örnekleri olarak seçilmiştir. Örnekler, bu bağlamda:

- Belirlemeci/Bağlamsal,
- Standart/Esnek,
- Bütülcül/Parçacıl,
- Homojen/Heterojen

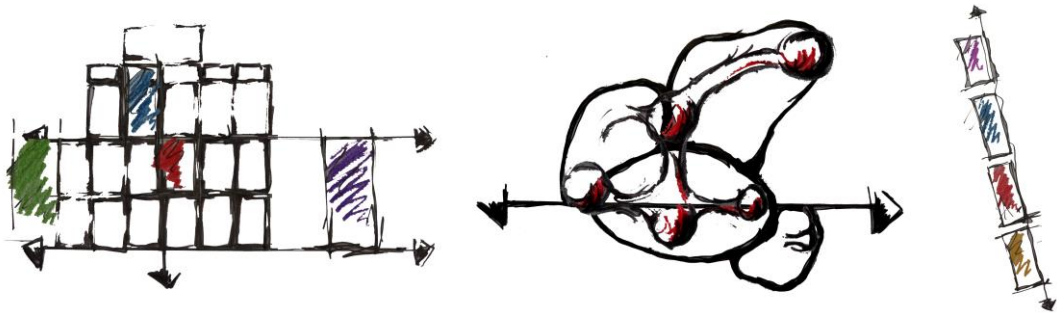
- Ulus devlet/Küresel Sermaye

kavramları ile değerlendirilmiş, yapılan araştırma sonucunda iki dönemin mekânsal yaklaşımlarının bu kavramlar özelinde gösterdiği benzerlikler ve farklılıklar analiz edilmiştir.

Belirlemecilik/Bağlamsallık İlkesi:

Modernizmin kentin “doğasında” olduğunu öne sürdüğü, yerleşimi işlevlerine göre bölgelere ayıran zonlama anlayışı, “üstün akıl” tavrının mekana en net yansıması olarak değerlendirilmiştir. Kentlerin, makraformunu ve işleyişini değiştiren, bunun yanı sıra sosyal yapıya dair önemli sonuçlar doğuran bölgeleme anlayışının, post-modernizmin çoğulcu, çok merkezli yapısı ile kırılmak istendiği gözlenmiştir. Fakat piyasa ekonomisinin kentsel araziye bir meta olarak görmesiyle rekabetin artması, kentlerin kendini pazarlaması ve bunun için bir vizyon oluşturması gerekliliği, kent içi iş bölümlerini kente yeniden yerleştirmiştir. “Kültür kenti, finans kenti” şeklinde ayrılan kentsel alanlar, yeniden bir sistem gibi birbirine bağlı çalışmaya ve özelleşmiş alanlar olarak ayrışmaya başlamıştır. Kent içi alanlarda yaratılan karma kullanım alanları bu anlamda yetersiz olarak değerlendirilmekte ve yeni kurulan kentsel alanlarda vizyonel bölgeleme yaklaşımlarının ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Bu çerçevede üç kent analiz edildiğinde, Şandigar ve Orestad’ın benzer nitelikte özellikler gösterdiği bir aks üzerinde yer seçen işlevsel olarak özelleşmiş fonksiyon alanlarına sahip olduğu gözlenmiştir. Orestad örneğinde, Şandigar’dan bir adım daha ileri gidilerek, yapı adası olmanın ötesine geçen kentin kendi içerisinde daha fazla rekabet eden işlev alanlarına dönüştüğü görülmüştür.

Şekil 3.44 : Soldan Sağa; Şandigar,Poundbury,Orestad; Bölgeleme Çalışması

Belirlemeci yaklaşımın, zonlama ilkesi ve karşıtlığı olan karma kullanım, Poundbury kentinde kesin bir dille ifade bulmuş, kentin parçalar halinde ele alınması, bu ifade

biçimini daha görünür kılmıştır. İşlevlerin kente yayılmış olduğu ve mahalle merkezleri içerisinde süreklilik arz eden akslar boyunca yayıldığı gözlenmiştir.

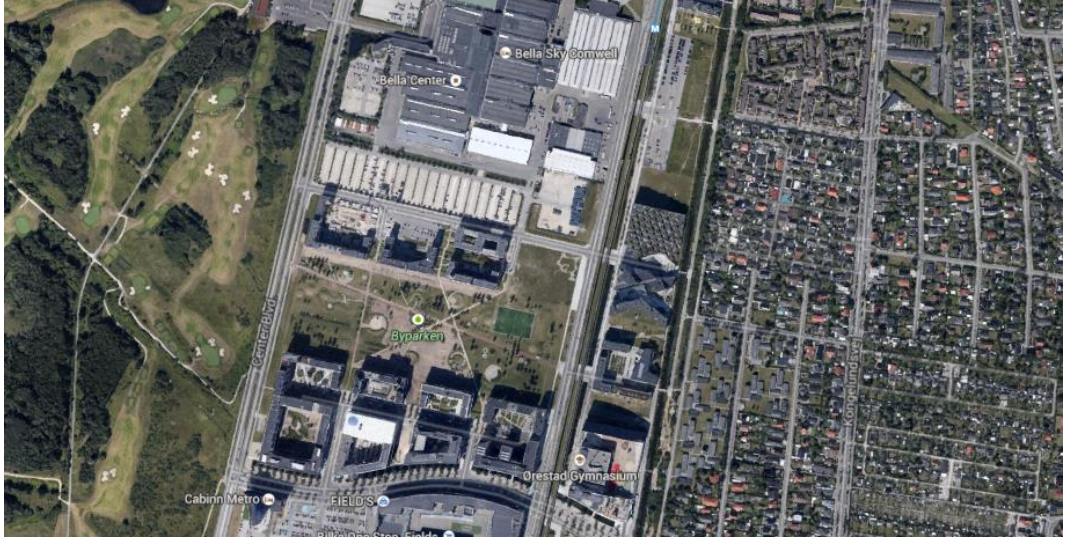
Ele alınan üç kentin yerel bağlama yaptığı vurgu da farklılıklar taşımaktadır. Yapı adası ölçeğinden mimari ölçeğe kadar değişen mekânsal kurgu, kentlerin yer aldıkları bağlam ile ilişkilerini ve nasıl bir vizyon öngördüklerini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Şandigar ve Orestad kentlerinde benzer bir doku farklılaşması gözlenmiştir.

Şandigar'da ortaya çıkan ve uygulama alanı dışında kalan konut alanları ile Le Corbusier'nin konut alanları arasında görülen fark, Hint kültürü ile modern mimarlık arasındaki mekânsal çatışmayı göstermekte ve tasarımın bağlamı nasıl gözardı ettiği eleştirilerini ortaya koymaktadır.

Şekil 3.45 : Şandigar Uydu Görüntüsü
(Url-27 Erişim Tarihi: 14.12.2014)

Orestad kenti örneğinde de benzer bir şekilde Kopenhag'ın eski kent dokusundan farklılaşan bir doku gözlenmiştir.

Şekil 3.46 : Orestad Uydu Görüntüsü
(Url-28 Erişim Tarihi: 14.12.2014)

Poundbury kentinde ise eski yerleşim bölgesi olan Dorset ile uyumlu bir dokunun geliştirildiği, yapı adalarının ölçeğinin mevcut ile bütünleşebildiği gözlenmiştir.

Şekil 3.47 : Poundbury Uydu Görüntüsü
(Url-29 Erişim Tarihi: 14.12.2014)

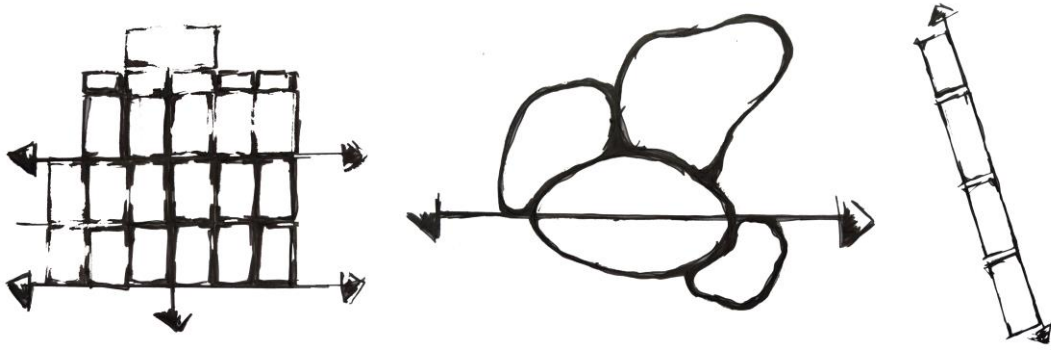
Bunun yanı sıra, modern dönemde plancının toplumu düzenleyici rolünün beraberinde getirdiği tepeden inme kararların, post-modern dönemde bireyin kazandığı özgüven ile yerini “tartışmalı süreçler”e bıraktığı değerlendirilmiştir.

Poundbury ve Orestad’da proje süreçlerine halkın katılımı ve özellikle Orestad projesinin yarışma ile elde edilmiş olması, proje yönetim modellerine ilişkin farklı bir tavrın ortaya konulduğunu düşündürmektedir. Fakat Orestad kenti örneğinde

olduğu gibi proje süreçlerinin sermaye odaklı yürütülmesi, toplum cephesinde tartışmaların devam etmesine neden olmakta ve projenin şeffaflığını sorgulatmaktadır.

Standartlaşma/Esneklik İlkesi:

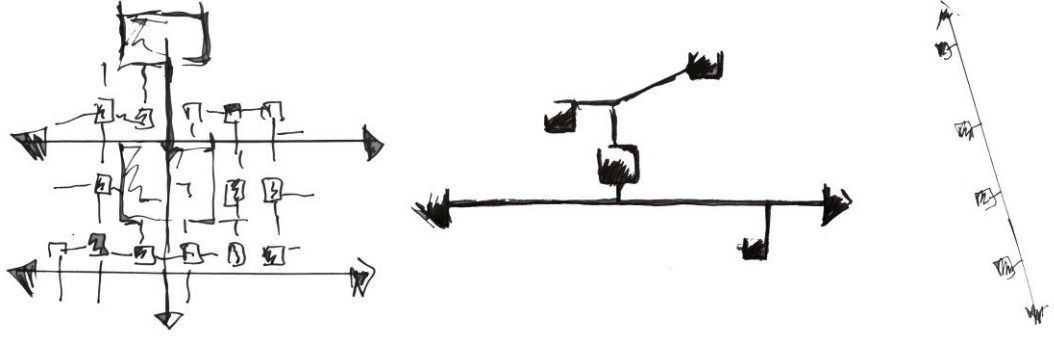
Post-modernizm, modernizmin üretim ilişkilerinin yarattığı katı mekânsal çözümlere “esnek” kentsel ilişkiler yoluyla eleştiri getirmiştir. Özellikle mekanda tek merkezli yapıyı destekleyen üretim/kent modellerinin aksine post-modernizm beraberinde yeni üretim modelleri geliştirmiş, oluşan yeni üretim modelleri yeni kentsel makroformların doğmasına neden olmuştur.

Şekil 3.48 : Soldan sağa: Şandigar, Poundbury, Orestad, Bölgeleme

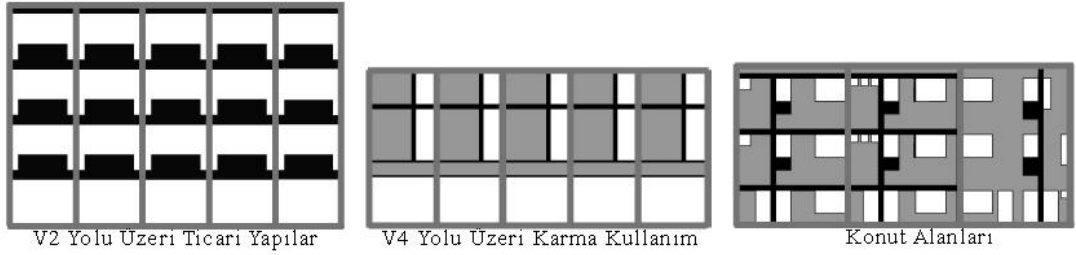
Dorset bölgesini bir merkez olarak kabul ederek, yerleşim içerisinde alt merkezler oluşturmayı hedefleyen Poundbury’de, modernizmin tek merkezli üretim ilişkilerine benzer bir yapılanma gözlenmiştir. Bu yapılanma içerisinde belli donatıların bulunduğu, belli ulaşım mesafeleri ile belirlenen standart mahalle merkezlerinin oluşmasına neden olduğu gözlenmiştir. Ayrıca kentin, Dorset bölgesinin banliyösü olduğuna dair elde edilen eleştiriler de bu görüşü kuvvetlendirmektedir.

Orestad kenti örneğinde ise Kopenhag ile olan bağın merkez/banliyö ilişkisinden farklı olarak geliştiği, kentin eğitim, finans ve kültür anlamında, çevresi için yeni bir odak haline geldiği gözlenmiştir.

Şekil 3.49 : Soldan sağa: Şandigar, Poundbury, Orestad, alt merkezler

İncelenen kentlerde ayrıca mimari boyutta da standartlaşma/esneklik kavramına dair farklı bulgulara rastlanmıştır. Modern dönem kent örneği Şandigar’da, “Cephe Kontrol” yönetmeliğinde, yükseklik ve cephe kurallarının tanımlanması ve yapılaşmanın bu şartlara tabi olması, standartlaşmanın mekana yansımalarının en önemli araçlarından biri olarak değerlendirilmektedir.

Şekil 3.50 : Şandigar Cephe Kontrol Örnekleri
(Url-30 Erişim Tarihi: 14.12.2014)

Şekil 3.51 : Şandigar, Konut Alanlarından Bir Örnek
(Url-30 Erişim Tarihi: 14.12.2014)

Poundbury’de de benzer yapılaşma şartlarının olduğu görülmüştür. Kentte “kat sınırının olmasının fakat yükseklik sınırının olmaması”nın mimari esnekliği sağlamada bir araç olarak kullanıldığı, bu durumun da Şandigar örneğinden farklı bir silueti ortaya koyduğu saptanmıştır.

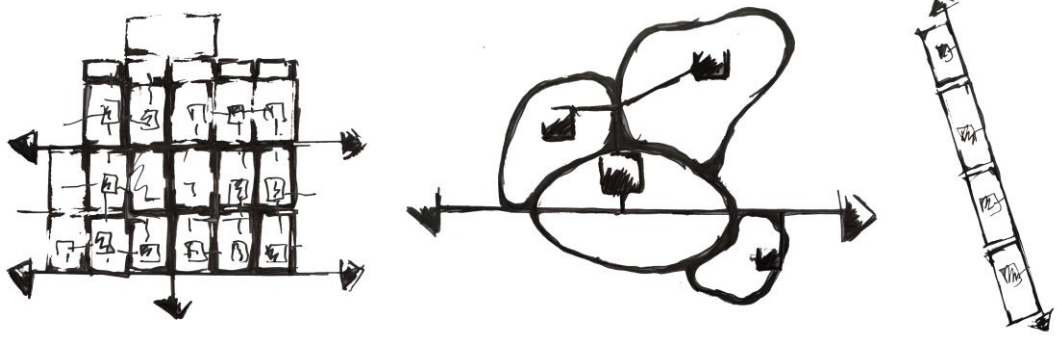

Şekil 3.52 : Soldan Sağa; Leon Krier’in (1998) Eskizi-Poundbury Farklı Yükseklikte Konut Tipleri
(Url-31 Erişim tarihi: 14.12.2014)

Bütünlük/Parçacılık İlkesi:

Modernizm kenti ve içindeki tüm mimari öğeleri bir bütünün parçası olarak görmektedir. Bir sistem olarak ele alınan kent, toplumsal ölçekten mimari ölçeğe kadar belli bir tasarım kurgusu yansıtmıştır. Bu bütüncül bakış açısının, kenti kimi zaman bir yapı olarak değerlendirdiği gözlenmiş, dolayısıyla toplum/estetik/ölçek kurgusunun doğru kurulamadığı alanlarda eleştirildiği tespit edilmiştir.

Post-modernizm, felsefî düşünce tabanına uygun olarak kente parçalar halinde bakmış ve modernizmin kimi zaman “tümünden ele alarak aynılaştırdığı” mekanın farklılıklarını gözetmek adına, yeni proje yönetim modelleri geliştirmiştir. Modernizmin, tasarımcıyı “kentin mimarı” olarak görevlendiren ve en üst ölçekten mimari ölçeğe kadar sorumlu tutan yapısının aksine, post-modern kentlerde farklı tasarım anlayışlarının yer bulabileceği esnek yönetim ve tasarım modellerinin varlığı dikkat çekmiştir.

Şekil 3.53 : Soldan Sağa; Şandigar-Poundbury-Orestad, Hiyerarşi

Bütünlük kavramı Şandigar kentinde, Le Corbusier'nin kullandığı anatomik betimlemeler ile hem kentin makroformunda hissedilmekte hem de fonksiyonel işleyişi büyük ölçüde belirlemektedir. Büyük bir yapının parçasıymış gibi birbirine bağlı olarak çalışan kent parçaları, yeşil alanlar ve ulaşım alanları ile birbirine bağlanmaktadır.

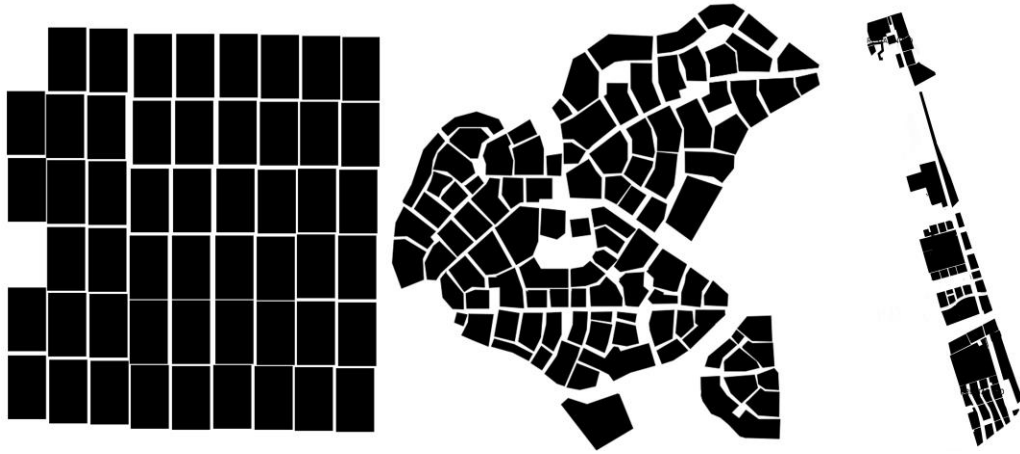
Post-modern dönem kent örneği olarak ele alınan Poundbury kentinde ise kurgulanan hiyerarşik yapılanma, makroformun oluşmasında ve bütünlük algısının kente yansımada etkili olmaktadır. Bunun yanı sıra, birbirine bağlı olarak çalışan parçaların farklı formları dikkat çekmektedir. Bu parçaların her birinin ve içerisindeki daha küçük parçaların farklı mimarlar tarafından tasarlanmış olması, post-modernizmin kente parçacıl bakışını yansıtmaktadır.

Post-modern kentsel tasarımın yaklaşımlarından parçacılığın en keskin hissedildiği örnek Orestad kenti olmuştur. Kentte, farklı işlevler arası iletişimin en güçlü kaynağının Orestad Bulvarı olduğu, ulaşım ağı dışında bölgeler arası ilişkinin zayıf olduğu belirlenmiştir.

Homojenlik/Heterojenlik İlkesi:

Modernizmin evrensellik ideali, mekanda homojen dokuların ve beraberinde homojen toplumsal birlikteliklerin oluşmasına neden olmuştur. Bu bağlamda post-modernizm oluşan bu homojen dokuya karşı kentsel çeşitliliği, heterojen toplumsal yapıyı, mekânsal bir yaklaşım olarak özümsemiştir. Post-modernizmin, kente yeniden dahil etmeyi denediği heterojenliği, farklı işlev alanları ve farklı mimari formların birlikteliği ile sağlamayı denediği gözlenmiş, bu durumun henüz ideal toplumu yaratmada başarılı olamadığı saptanmıştır.

Mimarlığın heterojen bir kent ideali aracı olarak kullanılması durumunda yeni bir homojenlik tanımının oluşabileceği gözlenmiş, mimarlığın piyasa ekonomi koşullarında üretiminin yeni homojen toplumsal yapılar doğuracağı önemli bir tartışma konusu olarak değerlendirilmiştir. Küreselleşme ve post-modernizmin savunucusu olduğu yerel ve bağlamsalcı tavrın ironik birleşimi, mekanda parçalanmalara ve sınırların bulanıklaşmasına yol açarak; sosyal, ekonomik, kültürel toplumsal değişim sürecinde, parçalar arasındaki bağlantının nasıl sağlanacağı temel sorun haline gelmiştir.

Şekil 3.54 : Sağdan Sola; Şandigar-Poundbury-Orestad, Yapı Adası Analizi

Ele alınan üç örnekten Şandigar'da tasarlanan homojen yapı adaları, beraberinde homojen toplumsal yapılanmaları da getirmiştir. Yapı adaları için belirlenen farklı konut tipleri ve sektörlerde yer alacak toplumsal gruplar, bu yapılanmaların temelini oluşturarak mekanda doku harici, üçüncü boyutta da gözle görülür gruplaşmaya neden olmaktadır.

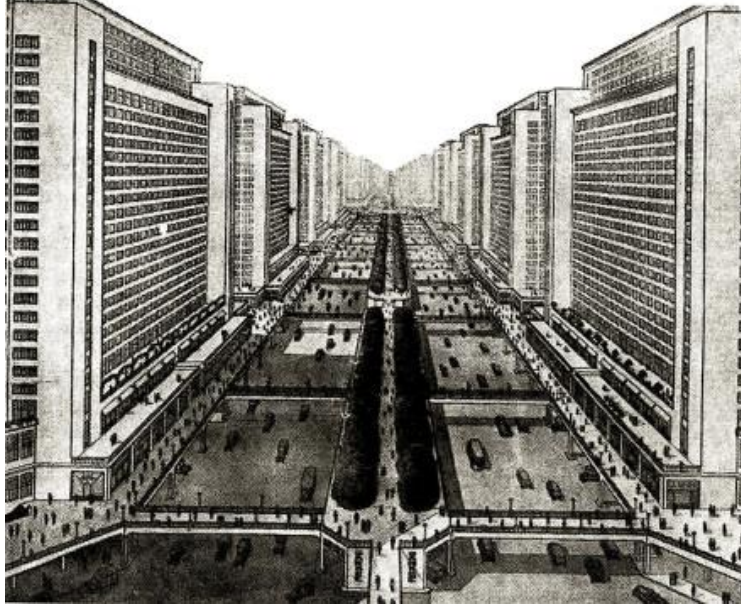
Şekil 3.55 : Şandigar, Farklı Sektörlerden Konut Tipi Örnekleri
(Url-32 Erişim Tarihi: 22.11.2014)

Poundbury kenti örneğinde ise farklı konut tipleri –sosyal konut, özel konut, lojman vb.- kent içerisinde heterojen olarak dağılmakta, konutun özelliği kent içerisinde farkedilmektedir. Bu dağılım toplumsal heterojenliğin sağlanmasına da katkı sağlamaktadır.

Şekil 3.56 : Poundbury, Sosyal Konut-Özel Konut Örnekleri Biraradalığı
(Url-33 Erişim Tarihi: 11.10.2014)

Orestad kenti örneğinde mimari çeşitlilik, farklı mimar gruplarının katılımı ile en üst seviyede yakalanmıştır. Yapı tiplerinin –konut, eğitim, konser salonu vb.- her birinin özgün ve iddialı tasarımlara sahip olmakla kent içinde yarışır konumda olması, hatta herbirinin simgeleşmesi bir hiyerarşinin oluşamamasına neden olmuştur. Bir adım ötesinde bu durumun belli bir homojenlik yaratabileceği gözlenmiştir.

Şekil 3.57 : Le Corbusier, Ville Radieuse (1930)
(Url-34 Erişim Tarihi: 11.10.2014)

Şekil 3.58 : Orestad Tramvay Yolu Üzerinden
(Url-35 Erişim Tarihi: 11.10.2014)

Ulus Devlet/Küresel Sermaye İlişkisi

Kentin sosyo-politik ve sosyo-ekonomik durumu her iki dönemsel yaklaşımda da devam etmektedir. Öne çıkan temel farklılık, sermayenin ulusaldan küresele geçmiş olmasıdır. Proje yönetim ve geliştirme sürecinde söz sahibi olan erklerin, liberal

ekonomi ile çok uluslu şirketlere dönüşmüş olması modern ve post-modern kentsel tasarım yaklaşımlarının mekânsal izlerini büyük ölçüde etkilemiştir.

Modern dönemin bir kalkınma, bir aydınlanma projesi olarak gördüğü “kent”, post-modern dönemde herkesin ortak ideali olmaktan çıkmış, parçalar halinde değerlere sahip bir “sermaye”ye dönüşmüştür. Birey olgusunun post-modernite ile yükselişi, bir vizyon altında eritilmek istenmeyen duruşu, ulus devletin katı şekilde bağlı olduğu üretim değerlerinin ve mekânsal yapılanmanın, post fordizm ve beraberinde gelen esnek üretim anlayışı ile yıkımına neden olmuştur.

Ele alınan üç örnekte ortaya çıkan en temel farklılıklardan biri kuruluş felsefeleri üzerine olmuştur. Şandigar modernizmin en simgesel örneklerinden biri olduğu gibi bir ulusun kuruluşunun simgesi olması ile de tarihi öneme sahip bir kent olmuştur. Dolayısıyla, modernizmin ulus devlet yaklaşımını; mekânsal, üstün akılcı, totaliter ve simgesel öğeler ile yansıtmaktadır. Bunun yanı sıra, milli üretim mekânizmalarının şekillendirdiği, alt ve üst gelir grubunun yaşadığı bu mekânsal kurgu, Şandigar’ın tasarım sürecinde etkili olmuştur. Ara gelir grupları yoktur. Le Corbusier, burjuva ve işçi sınıfı için bir ulus inşa etmiştir.

Post-modern dönem kent örneklerinden Poundbury’de Prens’in mekânsal ideallerinin yanı sıra toplumsal idealleri de ön plana çıkmıştır. Charles’ın bir yatırım projesi olarak geliştirdiği yerleşimde kurguladığı yaşam biçimi, “yeni ve olması gereken” bir toplumu tarif etmekte, yaratılan banliyö ile eski kent dokusundan ayrıştırılmaktadır. Kenttekilerin kendilerini başka yerleşimlerde yaşayanlardan ayırması, daha sağlıklı ve çevreci olduklarını düşünmesi, bu iddiayı kuvvetlendirmektedir.

Post-modern döneme ilişkin alınan örneklerden Orestad ise kriz döneminde bir kurtarıcı rolü üstlenmiştir. Projenin yarısından fazlasını özel sektörün yönlendirmesi, Kopenhag’ı uluslararası bir pazara dönüştürmek amacı ile geliştirilmesi, projenin sermaye ile olan ilişkisini ortaya koymaktadır. Kent bir pazarlama ve yatırım aracı olarak kurulmuş ve küresel sermayeye arz edilmiştir. Dolayısıyla Orestad’ın uluslararası bir sermayeye hizmet ettiğini söylemek mümkündür.

4 SONUÇ

21.yy'da ortaya çıkan toplumsallıklara çözüm olarak üretilen yeni mekânsal yapılanmaların yetersiz kalışı, kentsel tasarım yaklaşımlarının tarihsel süreçte geçirdiği dönüşümlerin ve mekânsal etkinliğinin analizini önemli kılmaktadır.

Üretim ve toplumsal mekanizmaların şekillendirdiği kentsel mekan, insanoğlunun yaşadığı bütün dönüşümlerin temsili olduğu gibi dönüştürmek istediklerinin de uygulama alanı olmuştur. Bu üretim/düşünce alanı, toplumun ideali yakalamada ve onu mekana yansıtmada ne denli etkili olduğunun da bir göstergesidir. Dolayısıyla bugün kentsel tasarımın, tarihsel süreçte üretim pratiğini anlamak, bu süreçte ortaya çıkan ilke/metin/yaklaşımların mekanda ne denli etkin olduğunun analizi yapmak, disiplinin serbest piyasa ekonomisi içindeki rolünü ve etkisini tanımlamak açısından önem taşımaktadır.

Tez çalışmasının amacı da bu bağlamda; dönemsel yaklaşımların ve ortaya konulan ilkelerin mekanda bıraktığı izleri tartışmaya açmak olarak belirlenmiştir.

Modern ve post-modern dönemlerde tasarlanan kentsel mekanlar, dönemlerinin temel yaklaşımlarını yansıtır hipotezinden hareketle, modern ve post-modern dönem kentsel tasarım yaklaşımları ele alınmış ve üç örnek üzerinden incelenmiştir. Bu bağlamda, örnekler dönemlerini en iyi temsil ettiği kabul görmüş kentler içerisinde seçilmiştir. Modernitenin mekansal yaklaşımlarını en güçlü hissettirdiği örnek olarak Şandigar ele alınmıştır. Post-moderniteyi temsil eden bu denli güçlü bir örnek bulunamaması ayrıca dönemin tek bir yaklaşım üzerinden mekansal karşılık bulamaması, yeni kentleşme akımı, akıllı kentler, TOD gibi farklı yaklaşımların, dönemi temsil eden akımlar olduğu gerekçesiyle Poundbury ve Orestad olmak üzere iki örnek seçilmiştir.

Yapılan literatür taraması ve analizler sonucunda, tezin hipotezi kanıtlanmış, kentsel dokuların, dönemsel tasarım yaklaşımlarını yansıttığı tespit edilmiştir.

Literatür çalışmasında elde edilen bulgular doğrultusunda modern/postmodern dönem kentsel tasarım yaklaşımlarında:

- Belirlemecilik/Bağlamsallık
- Standartlaşma/Esneklik
- Bütünlük/Parçacılık
- Homojenlik/Heterojenlik
- Ulus devlet/Küresel sermaye

kavramlarının belirleyici roller üstlendiği kanısına varılmıştır.

Ele alınan örneklerde, inceleme yapılan kavramlar özelinde modern ve post-modern dönem kentsel tasarım yaklaşımlarının mekanda temsili konusunda farklılıklar görülmüştür. Bu bağlamda iki dönem arasında da bazı geçişlerin henüz tam olarak ayrıştırılamadığı, yaklaşımların farklı mekânsal temsiller bulamadığı gözlemlenmiştir.

Modernitenin bu bağlamda daha etkin mekânsal yapılanmalara sahip olduğu, belirlemecilik ve homojenlik kavramlarının, kentsel mekan üzerindeki etkisinin daha kuvvetli olduğu gözlenmiştir.

Bunun yanı sıra post-modern kentsel tasarım yaklaşımlarının pratikte ele alınışında, modern kentsel tasarım yaklaşımlarından etkilenildiği, kavramsal ve pratik olarak benzerlikler bulunduğu tespit edilmiştir. Post-modern kentsel tasarımın mekanda en etkin yaklaşımının parçacılık olduğu kanısına varılmıştır. Tez çalışmasında ayrıca, post-modernitenin mekanda heterojenlik idealini yansıtamıyor oluşu dikkat çekici bir bulgu, post-modern kentsel tasarım uygulamalarının yeni homojenlikler doğuruyor oluşu önemli bir tartışma zemini olarak değerlendirilmiştir.

Dolayısıyla tasarım düşüncesinin devingen bir süreç olduğu kabulü ile, post-modernizmin, modernizmden kesin bir kopuş sergilediğini söylemek mümkün gözükmemektedir. Ayrıca post-modernizmin içerisinde, modern kentsel tasarım yaklaşımlarının yeniden üretilebileceği gözlenmiş olup, modernizmin post-modernite içerisinde devam ettiği düşünülmektedir.

5 KAYNAKLAR

Aslan, S. ve Yılmaz, A. (2001). Modernizme Bir Başkaldırı Projesi Olarak Post-modernizm, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2.

Birol, G. (2006). Modern Mimarlığın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi, *Megaron*, Mimarlar Odası Balıkesir Şubesi, s. 3-16.

Bradley, K. ve Hedrén, J. (2014) Green Utopianism: Politics, Practices and Perspectives: Perspectives, Politics and Micro-Practice, Routledge.

Benevolo, L ve Conrads, U (1971). History of Modern Architecture I: Industrial Revolution, MIT Press, Cambridge.

Dostoğlu, N. (1995). Modern Sonrası Mimarlık Anlayışları, *Mimarlık Dergisi*, sayı 263, s. 22-28.

Dover, V. ve Massengalwe, J. (2013). Street Design: The Secret to Great Cities and Towns, Wiley.

Ersoy, M. (2008). Kentsel Planlama Kuramları, İmge Kitabevi, Ankara.

Fishman, R. (1982). Urban Utopias in the Twentieth Century: Ebenezer Howard, Frank Lloyd Wright and Le Corbusier, MIT Press, USA.

Fullerton, B. ve Knowles, R. (1991). Scandinavia (Western Europe Economic and Social Studies Series), Paul Chapman Publishing, London.

Gans, D. (2000). The Le Corbusier Guide, Princeton Architectural Press

Goodchild, B. (1990). Planning and the Modern/Post-modern Debate, *The Town Planning Review*, Vol.61, No.2, p.119-137, Liverpool University Press.

Harvey, D. (2006). Post-modernliğin Durumu, İstanbul: Metis Yayınları.

Ibelings, H. (1997). The Modern Fifties and Sixties, NAI Publishers.

Jacobs, J. (2011). Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı (çev. Bülent Doğan), Metis Yayıncılık.

Jones, Nigel R. (2005). Architecture of England, Scotland and Wales, Greenwood Publishing Group, USA.

Kalia, R. (1987). Chandigah: In Search of an Identity Southern, Southern Illinois

University Press.

Karakurt, E. (2006). Kentsel Mekanı Düzenleme Önerileri: Modern Kent Planlama Anlayışı ve Post-modern Kent Planlama Anlayışı, *Erciyescigdem coban Page 82 Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı 26.

Knowles, Richard D. (2012). Transit Oriented Development in Copenhagen, Denmark: from the Finger Plan to Ørestad, *Journal of Transport Geography*, Vol.22, p. 251–261, Univresity of Salford, United Kingdom.

Koolhaas, R. (1996). *The Generic City, Small, Medium, Large, Extra-large*, The Monacelli Press, New York. Koolhaas, Rem (2001). *Junkspace*.

Krier, L. (1998). *Architecture: Choice or Fate*, Andreas Papadakis Publishers.

Kubat, A. S. (1996). Disney Dünyasında Post-modernizm, *Yapıdan 9 Seçmeler*, s, 122-135, Yem Yayınları, İstanbul.

Le Corbusier (1973). *The Athens Charter*, Grossman Publishers, New York.

Lei, Yanhui (2012). New Urbanism: a Technique to Build Poundbury with the Past, *International Proceedings of Economics Development & Research*, Vol.42, p.38.

Liau, L. W. W. (2009). Post Generic City- Learning From Shenzen the Gongming Experiment, *The 4th International Conference of the International Forum on Urbanism (IFoU)*.

Lynch, K. (1960). *The Image of the City*, MIT Press.

Marsan, G. A. ve Maguire, K. ve Nauwelaers, C. (2013). The case of Oresund (Denmark-Sweden) – Regions and Innovation: Collaborating Across Borders, *OECD Regional Development Working Papers*, Vol.21, OECD Publishing.

Martin, R. ve Baxi, K. (2007). *Multi-National City*, Actar.

Medeiros, V. ve De Holanda, F. (2012). Order & Disorder in Brasilia & Chandigarh, *Eighth International Space Syntax Symposium*.

Naka, I. (2012). The Village and the City: Imagining and Building Post-Independence India, *Honors Thesis Collection*, Wellesley College.

Prakash, V. (1998). Inheriting Modernism: Rethinking Chandigarh in the Post-colonial Frame, *ACSA International Conference*, p.187-190.

Prince of Wales, C. (1989). *A Vision of Britain: A Personal View of Architecture*, Doubleday.

Roth, L. (2000). *Mimarlığın Öyküsü*, Kabalcı Yayınları, İstanbul.

Roulrier, S. ve College, L. (2009). Frederick Law Olmsted Democracy by Design, *The New England Journal of Political Science*, Vol.4, No.2.

Rybczynski, W. (2000). *A Clearing in the Distance: Frederick Law Olmsted and America in the Nineteenth Century*, Scribner, New York.

Steyn, G. (2012). Le Corbusier's Town-Planning Ideas and the Ideas of History, *South African Journal of Art History*, Vol. 27, n.1, p.83-106.

Şengül, T. (2001). Sınıf Mücadelesi ve Kent Mekanı, *Praksis Dergisi*, Sayı.2, s.9-31, Dipnot Yayınları, Ankara.

Tekeli, İ. (1995). Bir Modernite Projesi Olarak Türkiye'de Kent Planlaması. *Ege Mimarlık Dergisi*, Sayı.16, s.51-55, İzmir.

Tekeli, İ. (2009). Modernizm Modernite ve Türkiye'nin Kent Planlama Tarihi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Thor Andersen, H. ve Jørgensen, J. (1995). City Profile Copenhagen. *Cities*, Vol.12, n.1, p.13-22.

Tungare, A. (2001). Le Corbusier's Principles of City Planning and Their Application in Virtual Environments, Master's Thesis, Carleton University.

Velibeyoğlu, K. (1999). Urban Design in the Post-modern Context, *Urban Design: The Composition of Complexity*, ed. Ron Kasperisin.

Yigitcanlar, T. ve Dur, F. (2012). Making Space for Knowledge Generation and Place for Knowledge Communities: An Analysis of the Australian Practice, *Proceedings of the 2012 Australian and New Zealand Regional Science Association Conference*, University of Wollongong.

İNTERNET KAYNAKLARI

Url-1:

<http://www.dwell.com/modern-world/slideshow/city-chandigarh-le-corbusier#3>

Erişim tarihi: 03.09.2014

Url-2:

<http://www.fondationlecorbusier.fr/>

Erişim tarihi: 03.09.2014

Url-3:

<http://www.greatmirror.com?justpic=23456>

Erişim tarihi: 05.09.2014

Url-4:

<http://www.greatmirror.com/>

Erişim tarihi: 05.09.2014

Url-5:

<http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=667262&page=2>

Erişim tarihi: 06.09.2014

Url-6:

<https://www.flickr.com/photos/26151034@N00/322554366/in/gallery-vinciooo-72157630634201156/>

Erişim tarihi: 07.09.2014

Url-7:

<http://zakuski.utsa.edu/krier/index.html>

Erişim tarihi: 09.09.2014

Url-8:

www.princeofwales.gov.uk

Erişim tarihi: 09.09.2014

Url-9:

www.princeofwales.gov.uk

Erişim tarihi: 09.09.2014

Url-10:

<http://janmaciagarchitects.co.uk/wp-content/uploads/2014/05/block-4.02-wide-70x35.jpg>

Erişim tarihi: 09.09.2014

Url-11:

<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/theroyalfamily/8252038/Princes-Charles-new-Slumdog-Millionaire-eco-Indian-town-inspired-by-Poundbury.html>

Erişim tarihi: 12.09.2014

Url-12:

<http://www.panoramio.com/photo/6485613>

Erişim Tarihi: 12.09.2014

Url-13:

<http://poundbury.suzieworld.co.uk/>

Erişim Tarihi: 12.09.2014

Url-14:

<http://zakuski.utsa.edu/krier/index.html>

Erişim Tarihi: 12.09.2014

Url-15:

<http://www.byoghavn.dk/>

Erişim Tarihi: 13.09.2014

Url-16:

<http://www.kobenhavnergron.dk/place/naturcenter-amager/?lang=en>

Erişim Tarihi: 14.12.2014

Url-17:

<http://www.byoghavn.dk/>
Erişim Tarihi: 22.10.2014

Url-18:
www.dac.dk
Erişim Tarihi: 25.11.2014

Url-19:
<https://www.flickr.com/photos/wojtekgurak/>
Erişim Tarihi: 28.11.2014

Url-20:
www.orestadkulturstage.dk
Erişim Tarihi: 08.12.2014

Url-21:
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Metro_and_buses_in_%C3%98restad.jpg
Erişim Tarihi: 17.11.2014

Url-22:
<http://www.architecturenewsplus.com/cdn/images/o/n/0/p/n0pvadv.jpg>
Erişim Tarihi: 28.11.2014

Url-23:
http://www.e-architect.co.uk/images/jpgs/copenhagen/tietgen_dormitory_lta070708_cjenslindhe_1.jpg
Erişim Tarihi: 14.11.2014

Url-24:
<http://static.panoramio.com/photos/large/50215825.jpg>
Erişim Tarihi: 16.11.2014

Url-25:
http://placemanagementandbranding.files.wordpress.com/2011/08/img_1559.jpg
Erişim Tarihi: 18.11.2014

Url-26:
<http://static.panoramio.com/photos/large/22260468.jpg>
Erişim Tarihi: 22.11.2014

Url-27:
<https://www.google.com/maps/place/%C3%87andigarh,+Hindistan/@30.7628838,76.8100417,1678m/data=!3m1!1e3!4m2!3m1!1s0x390fecc4f133937f:0x7c8b9738300d12a>
Erişim Tarihi: 14.12.2014

Url-28:
<https://www.google.com/maps/place/%C3%96restad/@55.62841,12.578791,1798m/data=!3m1!1e3!4m2!3m1!1s0x465254b9c5133799:0x7140b4066b449797>

Erişim Tarihi: 14.12.2014

Url-29:

<https://www.google.com/maps/place/Poundbury,+Dorchester,+Dorset,+%C4%B0ngiltere/@50.7121602,-2.4649588,1008m/data=!3m2!1e3!4b1!4m2!3m1!1s0x487259a2c27d93e9:0xb9a066b9bc44059a>

Erişim Tarihi: 14.12.2014

Url-30:

<http://chandigarhurbanlab.org/frame-control-in-chandigarh-background/>

Erişim Tarihi: 14.12.2014

Url-31:

<http://zakuski.utsa.edu/krier/building.html>

Erişim Tarihi: 14.12.2014

Url-32:

<http://surindrabuilders.in/executed.html>

Erişim Tarihi: 22.11.2014

Url-33:

<http://www.dailymail.co.uk/news/article-1007281/Minister-claims-Prince-Charles-built-Poundbury-boost-ego.html>

Erişim Tarihi: 11.10.2014

Url-34:

<http://thecharnelhouse.org/2010/09/17/exact-air/>

Erişim Tarihi: 11.10.2014

Url-35:

https://c1.staticflickr.com/7/6047/6402048003_da1bf94e10_z.jpg

Erişim Tarihi: 11.10.2014

Url-36:

<http://www.orestad.dk/english/uk-5minutes.aspx>

Erişim Tarihi: 11.10.2014

Url-37

http://www.orestad.dk/~media/images/copenhagen-growing_web.pdf

Erişim Tarihi: 14.10.2014

Url-38

<http://www.supercrits.com/6/>

Erişim Tarihi: 20.11.2014

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Derya Gürsel

Doğum Yeri ve Tarihi: İstanbul, 1989

Adres: Ortaklar cad. Sakızağacı Sok. No:19 D:9
Mecidiyeköy/İSTANBUL

E-Posta: gurselderya@gmail.com

Lisans: Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi – Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

İş Deneyimi

Arkitera Mimarlık Merkezi (Haziran 2011 – Eylül 2014)
Arkitera.com Yayın Yönetmeni

Arkitera Mimarlık Merkezi (Haziran 2011 – Eylül 2014)
Arkitera.com Editor

PAB Mimari Tasarım (Mart 2011 – Haziran 2011)
Kentsel Tasarımcı

Harmoni Gayrimenkul Değerleme (Haziran 2009 – Ağustos 2009)
Stajyer

BİMTAŞ A.Ş. (Temmuz 2008 – Ağustos 2008)
Stajyer

Mars Entertainment Group (Mart 2008 – Temmuz 2008)
Misafir İlişkileri Sorumlusu

Swanke Hayden Connell Arc. (Temmuz 2007 – Eylül 2007)
Stajyer

Mars Entertainment Group (Ocak 2007 – Temmuz 2007)
Misafir İlişkileri Sorumlusu